

TAMPERE.
FINLAND

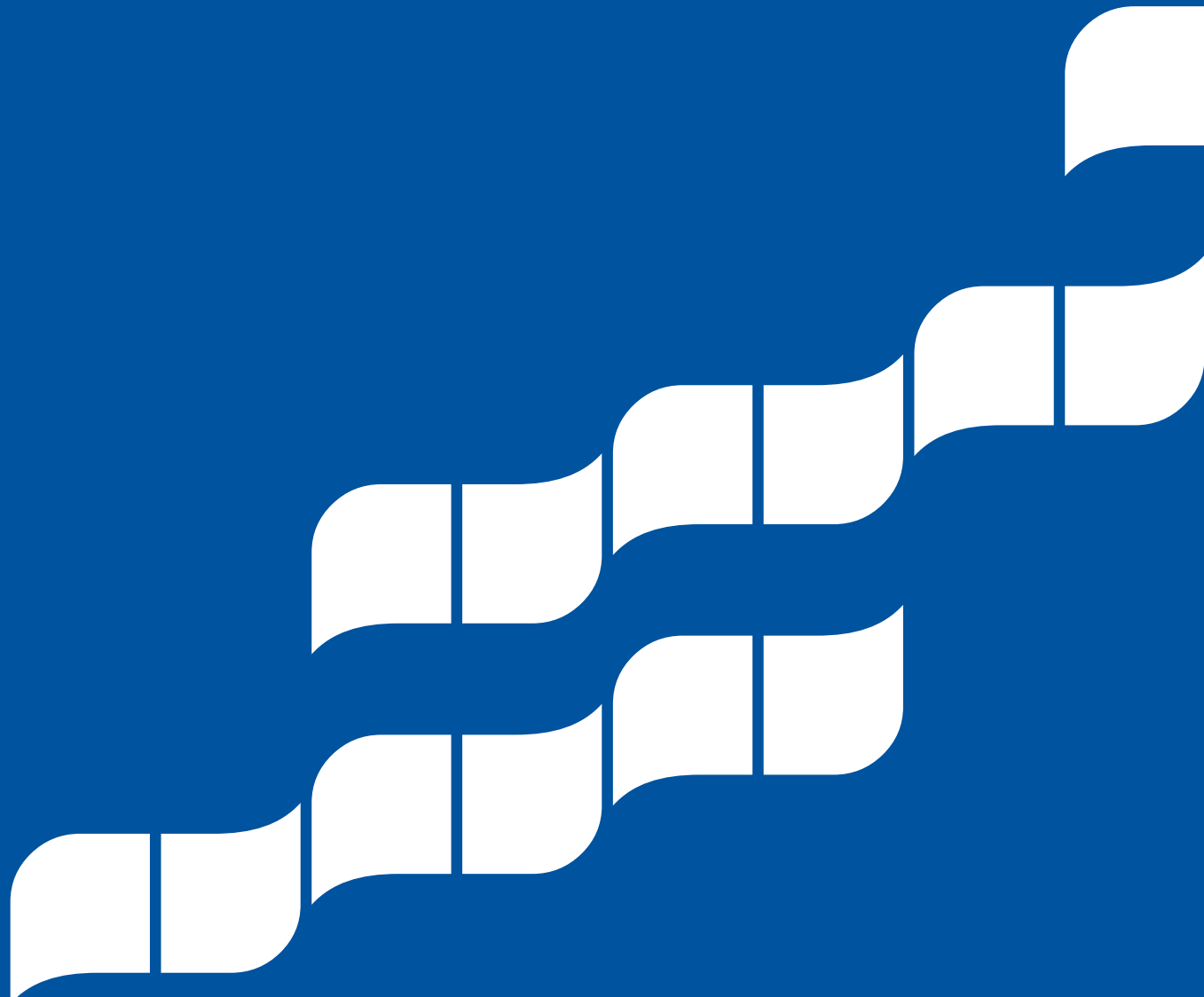
2020

**TARKASTUSLAUTAKUNNAN
ARVIOINTIKERTOMUS**

*Tampereen kaupungin
tarkastuslautakunta*

TAMPERE

Tampereen kaupungin tarkastustoimi
PL 487, 33101 Tampere
Keskusvirastotalo, Aleksis Kiven katu 14-16
Puhelin: 03 565 611

Taitto: Markkinointiosakeyhtiö i2
Paino: PunaMusta Oy

SISÄLLYSLUETTELO

1. PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	4
2. TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUSTOIMINTA	6
3. TARKASTUSLAUTAKUNNAN VUODEN 2019 HAVAINTOJEN VAIKUTTAVUUDEN SEURANTA	8
4. TAMPEREEN KAUPUNGIN JA KONSERNIN TALOUS	12
5. VUODEN 2020 VALTUUSTOTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	20
6. VALTUUSTOKAUDEN 2018–2021 TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN	30
7. MUUT TOIMINNAN JA TALOUDEN ARVIOINNIT	36
7.1. Koronaepidemian aikainen poikkeusolojen hallinto	37
7.2. Terveysasemien hoitohenkilökunnan työhyvinvointi	40
7.3. Lapsiperheiden kotipalvelu ja sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö	43
7.4. Lapsiperheiden aikuisille suunnatut sosiaalityön palvelut ...	46
7.5. Omaishoidon tuki	50
7.6. Kaupin yliopistollinen sote-keskushanke	54
7.7. Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartta	56
7.8. Tampereen seudun joukkoliikenne	62
7.9. Tampereen Vesi Liikelaitos	66
7.10. Tampereen Sähkölaitos Oy	71
7.11. Tampereen Infra Oy	76
7.12. Pirkanmaan Voimia Oy	79
7.13. Kaupungin in house -yhtiöiden toiminnan tarkoitus	84
7.14. Kaupungin in house -yhtiöiden toiminnan tavoitteet	86
8. ALLEKIRJOITUKSET	88

1

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Tämä arviointikertomus on laadittu valtuutettuja, kuntalaisia ja kaupungin työntekijöitä varten. Se sisältää tietoa ja arvioiteja kaupungin palveluista, taloudesta ja toiminnasta. Tampereen yliopiston tutkimuksen mukaan valtuutettujen keskeisimmät tiedontarpeet liittyvät kunnan toiminnan vaikuttavuuteen ja talouden hallintaan. Tutkimus valmistui vuonna 2019 ja se selvitti valtuutettujen talousinformaation käyttämistä. Tarkastuslautakunta vastaa valtuutettujen tiedontarpeisiin arvioinneillaan.

Tämä arviointikertomus on vuosiksi 2017–2020 valitun tarkastuslautakunnan neljäs. Toimikautensa alussa vuonna 2017 tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota mm. ikäihmisten asumispalvelujen palautteiden keräämiseen ja palvelujen saatavuutta koskevien tietojen ajantasaisuuteen. Tarkastuslautakunta oli huolissaan myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten palvelujen riittävydestä. Tarkastuslautakunnan arviointikohteena oli kaksi tytäryhteisöä, joiden hallitukseen kaupunki oli nimennyt vain miehiä tasa-arvolain vastaisesti. Vuosina 2018 ja 2019 tarkastuslautakunta nosti esiin aluehallintoviraston selvityspyynnöt, jotka oli kohdistettu useisiin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin epäkohtien tai puutteiden vuoksi. Edellä mainittujen arviointien seurannassa havaittiin, että epäkohtien korjaamiseksi oli tehty toimenpiteitä. Arvostan sitä, että tarkastuslautakunnan suosituksiin on kiinnitetty huomiota ja kaupungin toimintaa on kehitetty niiden pohjalta.

Kaupungin toimintaa keväästä 2020 asti leimannut koronaepidemia on aiheuttanut mm. työttömyyden, syrjäytymisen ja nuorten mielenterveysongelmien kasvua. Tarkastuslautakunta toivoo kaupungin panostavan koronaepidemiasta seuranneiden ongelmien hoitamiseen tulevina vuosina, jotta eriarvoisuus ei kasva. Yhteiskunta pakotettiin digiloikkaan ja tarkastuslautakunta etäkokouksiin. Tämän opin hyödyntäminen tulevaisuudessa on tarpeen. Koronaepidemiasta huolimatta kaupungin vetovoima on pysynyt hyvänä ja asukasmäärä jatkoi vahvaa kasvuaan vuonna 2020. Tilikausi päättyi hyvään taloudelliseen tulokseen usean alijäämäläisen vuoden jälkeen. Positiivinen tulos olisi saavutettu myös ilman valtion koronatukia. Jatkossakin on tärkeää huolehtia talouden tasapainosta, kaupungin vetovoimasta ja asukkaiden hyvinvoinnista.

Tarkastusasiat olivat valtakunnan uutisten keskiössä keväällä 2021. Yleisesti todettiin, että julkisten varojen käytön tarkastaminen on erityisen tärkeää. Tarkastuslautakunnan työ sisältää tarkastusta ja arviointia, joilla nostetaan esiin hyviä käytänteitä sekä toiminnan ja palvelujen kehittämiskohteita.

Tarkastuslautakunta kiittää arviointikertomusten lukijoita mielenkiinnosta kuluneella valtuustokaudella!

Peter Löfberg

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2

TARKASTUS- LAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUS- TOIMINTA

Tarkastuslautakunta arvioi, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kaupungissa ja konsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunta kilpailuttaa kaupunkikonsernin tilintarkastuspalvelut valtuustokausittain.

Tarkastuslautakunta vastaa sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden valvonnasta ja ilmoitusten saattamisesta valtuustolle tiedoksi. Sidonnaisuusilmoitusrekisteri on nähtävissä Tampereen kaupungin verkkosivuilla.

Tarkastuslautakunta

Jäsen

Peter Löfberg, puheenjohtaja
Esa Kanerva, varapuheenjohtaja
Saila Joutsio
Satu Keski-Saari
Auli Korhonen
Reima Lampinen
Heikki Luoto
Sampsa Rantanen
Anna-Kaarina Rantaviita-Tiainen
Anne Sällylä
Maarit Takala

Varajäsen

Antti Ivanoff
Touko Nurmi
Joel Rouvinen
Pia-Christina Roth
Lilli Kilpinen
Tarja Jokinen
Leena Salo
Johannes Asikainen
Esa Eronen
Tiina Wickman-Viitala
Marko Ulvila

Tarkastuslautakunta on hyväksynyt valtuustokauden mittaisen arviointisuunnitelman varmistukseksi sen, että kaupungin keskeinen toiminta tulee arvioitua valtuustokauden aikana. Lautakunta hyväksyy vuosittain arviointisuunnitelmaan pohjautuvan työohjelman.

Tarkastuslautakunnan toiminnan perustana ovat työohjelman mukaiset arviointitilaisuudet, joissa toiminnasta vastaava johto esittelee kaupungin yksiköiden toimintaa. Arvioinnit perustuvat esitettyihin tietoihin, kaupungin tilinpäätökseen ja tarkastustoimen tiedonhankintaan. Arviointikertomuksen teksti on toimitettu arviointikohteille luettaviksi ennen niiden julkaisemista.

Tarkastuslautakunta tekee yhteistyötä Tampereen kaupunkiseudun kuntien tarkastuslautakuntien kanssa. Vuosittain järjestetään koulutusta ja tehdään yhteinen arviointi. Vuoden 2020 arviointikohteena oli Tampereen seudun joukkoliikenne. Tarkastustoimi oli myös mukana Tampereen yliopiston arvioinnin erikoiskurssin järjestämisessä.

Tilintarkastaja

Kaupungin tilintarkastaja oli vuonna 2020 KPMG Oy Ab ja vastuullinen tilintarkastaja oli KHT, JHT Mari Säynätjoki.

3

TARKASTUSLAUTA- KUNNAN VUODEN 2019 HAVAINTOJEN VAIKUTTAVUUDEN SEURANTA

Kaupunginhallitus on vastannut tarkastuslautakunnan edelliskauden havaintoihin kokouksessaan 5.10.2020. Vastineessa selvitettiin, miten tarkastuslautakunnan havaintoihin on reagoitu. Seuraavaan on koottu pääkohtia havainnoista ja niihin saadusta vastineesta sekä hankittu uudempaa tietoa.

Vuonna 2019 kaupunkikonsernin tavoitteista seitsemän prosentin toteutumista ei voitu arvioida, koska ne olivat epäselvästi ilmaistuja, vertailutiedot puuttuivat tai niiden toteutumista ei voitu todentaa. Vastauksessa syyksi kerrotaan lukuisat vaikuttavuustavoitteet. Niiden toteutumista ei aina voida arvioida yksiselitteisesti, mutta ne ovat tärkeitä toiminnan strategian mukaisessa ohjaamisessa. Joidenkin tavoitteiden osalta valtakunnallista dataa ei ennakkotiedoista huolimatta ollutkaan vielä käytettävissä. Vastauksen mukaan arviointikriteereihin on kiinnitetty huomiota jo tavoitteen asettamisvaiheessa.

Tarkastuslautakunta kysyi, millä toimenpiteillä rakennuslupaprosessin kesto saadaan valtuustotavoitteen mukaiseksi. Vastauksessa kerrotaan TOP10-kaupunkien valmistelleen rakennuslain ja -asetusten yhteistä tulkintaohjetta, joka tulee rakennusvalvonnan avuksi kiperissä tulkintatilanteissa ja varmistaa osaltaan rakennuslupaprosessin laatua ja sujuvuutta. Vuonna 2020 rakennusluvista käsiteltiin kahdessa kuukaudessa 42 %, kun tavoite oli 90 %. Osuus oli hieman parempi kuin vuonna 2019. Edellisellä valtuustokaudella tavoite oli laajempi, kun pyrittiin lyhentämään maankäyttöprosesseihin kuluva aikaa.

Tytäryhteisöjä koski kysymys, miten konsernijaosto varmentaa tytäryhteisöjen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuuden. Saadun vastauksen mukaan konsernijaosto käsittelee omistajaohjauksen laatimaa konsernivalvonnan selontekoa. Omistajaohjauksella on yhteisöjen riskienhallintasuunnitelmat ja niistä keskustellaan yhteisöjen johdon kanssa.

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kustannukset nousivat vuonna 2019, vaikka vuodeosasto- ja päivystyskäynnit vähentyivät. Vastauksen mukaan tätä selittivät hoitopaikkalaskutukseen siirtyminen ja TAYSin hinnaston käyttöönotto, jotka nostivat TAYSille siirtyneen Hatanpään sairaalan hintoja. Kustannusten nousu johtui myös avohoitokontaktien ja varsinaisten potilaskäyntien määrän lisääntymisestä.

Vuonna 2020 vuodeosasto- ja päivystyskäynnit vähenivät edelleen. Koronaepidemian vuoksi myös varsinaiset potilaskäynnit vähenivät ja avohoitokontaktit lisääntyivät vain hieman. Pirkanmaan sairaanhoitopiiriltä hankitun erikoissairaanhoidon kustannukset kasvoivat 1,9 % vuonna 2019 ja 0,9 % vuonna 2020. Siirtoviivemaksut otettiin jälleen käyttöön vuonna 2020. Siirtoviivepäiviä kertyi 7 800 ja ne maksoivat lähes 4 milj. euroa. Pirkanmaan sairaanhoitopiirin valtuusto päätti, ettei siirtoviivemaksuja peritä vuonna 2021.

***Rakennusluvan
saaminen kestää
edelleen liian kauan.***

Kuva: Shutterstock

Suun terveydenhuollon ostopalveluasemien asiakastyytyväisyyden seuranta on saatu kuntoon. Palautekysely ja tulokset on järjestetty omien asemien tapaan kaupungin verkkosivuille.

Tarkastuslautakunta nosti esiin lukuisat, sosiaali- ja terveystalvija koskevat Aluehallintoviraston selvityspyynnöt. Kysymykseen tehdyistä toimenpiteistä saatiin kattavat vastaukset, jotka koskivat ikäihmisten palveluja; lasten, nuorten ja perheiden palveluja; hoitoon pääsyn toteutumista; opiskelijoiden suun terveydenhuollon palveluja Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiössä ja vammaispalveluja. Uusia selvityspyynnöjä kaupunki on saanut lasten omaishoitovapaiden järjestelyistä, päihde- ja mielenterveyspalveluista ja terveydenhoitajien siirtämisestä koronarokotuksiin. Kaupungin omaa sosiaali- ja terveystalvija ohjaus- ja valvontatiimin resurssia pidetään riittävänä.

Tavoite kohtuuhintaisista vuokra-asunnoista ei toteutunut MAL3-kaudella. MAL on valtion ja Tampereen kaupunkiseudun kuntien välinen yhteistyösopimus maankäytöstä, asumisesta ja liikenteestä. MAL4-sopimuksessa vuosille 2020–2024 tavoitteena on rakentaa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja 30 % kokonaistuotannon tavoitemäärästä eli 573 asuntoa vuodessa. Tähän pyritään luovuttamalla riittävä määrä tontteja kohtuuhintaisia asuntoja tuottaville rakennuttajille. Kaupungin omat yleishyödylliset asuntoyhteisöt ovat sitoutuneet toteuttamaan puolet kohtuuhintaisen asuntojen tuotantotavoitteesta. Kolmesta kohtuuhintaisesta rakennushankkeesta kaksi peruuntui vuonna 2020, sillä kustannuksia ei saatu Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen edellyttämälle tasolle. Tontit sijaitsevat Ranta-Tampellassa. Vuonna 2020 käynnistyi yli 700 kohtuuhintaisen asunnon rakentaminen.

Uuden Keskuspuhdistamon valmistuttua Tampereen Vesi liikelaitos maksaa kaikesta puhdistettavaksi menevästä vedestä. Vuotovedet voivat nostaa merkittävästi jäteveden hintaa, kun Keskuspuhdistamo valmistuu vuonna 2025. Vuotovedet ovat sade- ja sulamisvesiä tai viemäristöön päässyttä pohjavettä. Vuotovesien ehkäisemiseksi Tampereen Vesi on aloittanut järjestelmällisen vanhojen ja heikkokuntoisten viemärien saneeraamisen vuonna 2018. Liikelaitoksen investoinnit on nostettu seuraavaksi 10 vuodeksi 21 milj. euron tasolle. Investoinneista 30–50 % käytetään saneerauksiin. Jätevesitaksaa on korotettu Investointien rahoittamiseksi. Tämä mahdollistaa pienemmät jätevesien käsittelykustannukset tulevaisuudessa.

Tarkastuslautakunta teki monta Tampereen Sarka Oy:tä ja Tampereen työvalmennussäätiö Sykettä koskevaa havaintoa. Vastineen perusteella Sarkan ja Sykkeen asema työllisyys- ja kasvupalveluissa selkeytyy työllisyydenhoidon uudistuksen edetessä. Työllisyydenhoidon palveluja ostetaan Sykkeen lisäksi muiltakin palveluntuottajilta, jotta kaupunki pystyy vastaamaan asiakkaiden monenlaisiin tarpeisiin.

Tarkastuslautakunnan arviointi vuoden 2019 havaintojen vaikuttavuudesta

Vuoden 2019 arviointikertomuksessa tehtyihin havaintoihin on reagoitu. Tarkastuslautakunta jää seuraamaan, lyheneekö rakennuslupaprosessin kesto ja saadaanko kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja tavoitteen mukaisesti lisää.

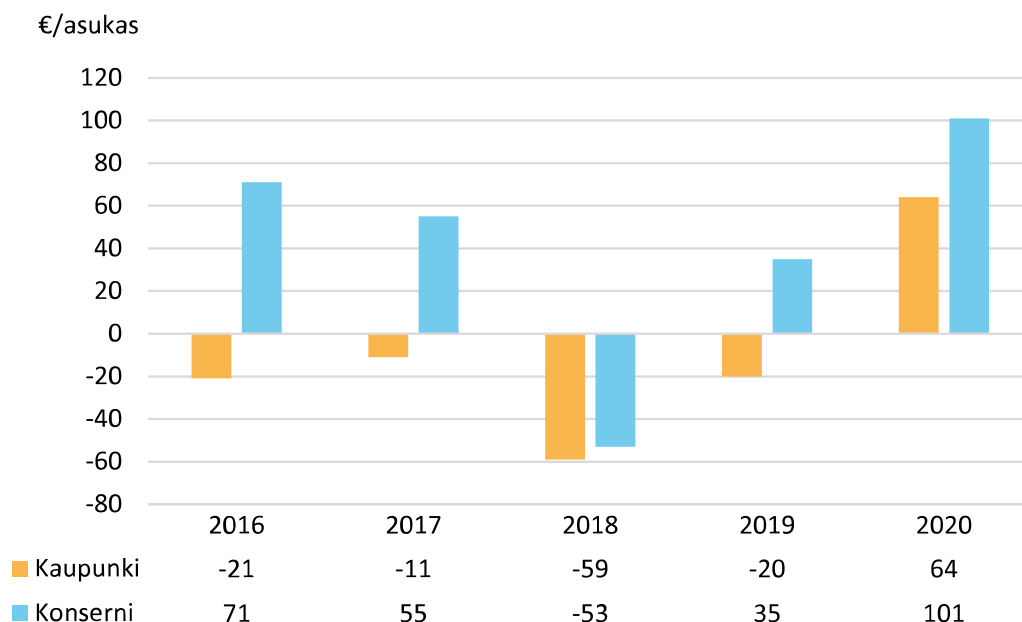
4

TAMPEREEN KAUPUNGIN JA KONSERNIN TALOUS

Tilikauden tulos kaupungissa ja konsernissa

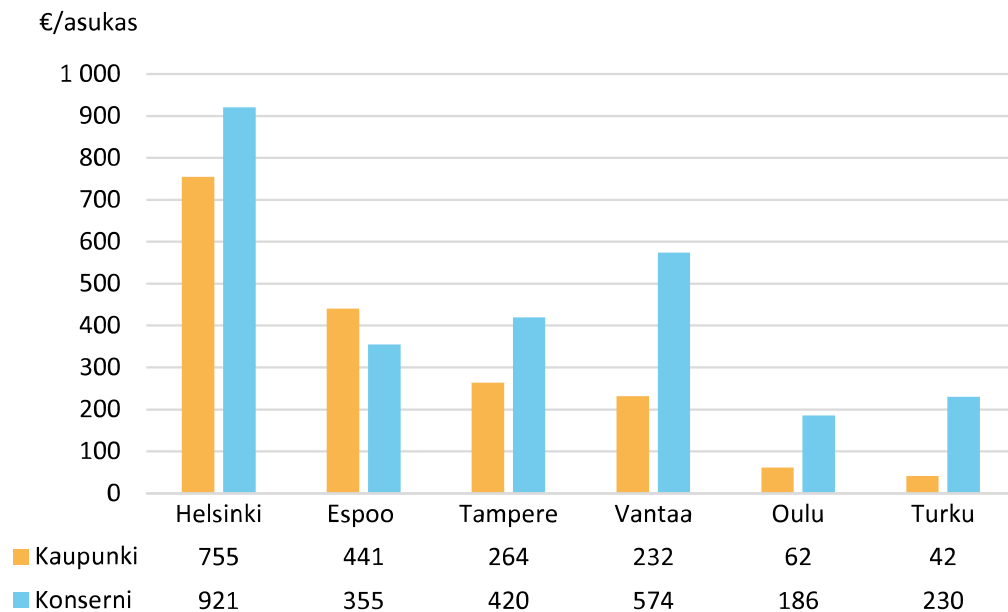
Tampereen kaupungin tilikauden tulos oli 63,8 milj. euroa positiivinen yhdeksän alijäämäisen vuoden jälkeen. Valtio korvasi merkittävästi koronaepidemian aiheuttamia menojen lisäyksiä ja tulojen menetyksiä. Lisäksi veroprosentin korotus 0,5 prosentilla 20,25:een lisäsi verokertymää. Kaupungin verotulot ja valtionosuudet eli verorahoitus oli 153,3 milj. euroa parempi kuin vuonna 2019. Myös konsernin tulos oli ennätysellisen korkea, 101 milj. euroa. Koronaepidemia vähensi joidenkin tytäryhteisöjen tuloja, kuten Särkänniemen ja Tampere-talon, mutta kaupungin hyvä verorahoituksen kertymä paransi myös konsernin tulosta.

■ Tilikauden tulos kaupungissa ja konsernissa vuosina 2016–2020

Tilikauden tulos kuusikkokunnissa

Tampereen tulos oli maan neljänneksi korkein. Edellä olivat vain Helsinki (497 milj. euroa), Espoo (129 milj. euroa) ja Outokumpu (80 milj. euroa). Outokummun hyvää tulosta selittää sähkölaitoksen myyntitulot. Vuonna 2019 kuusikkokunnat Helsinkiä lukuun ottamatta tekivät alijäämäiset tilinpäätökset. Vuonna 2020 kaikissa kuusikkokunnissa tehtiin positiivinen tilikauden tulos valtion koronakompensaatioiden ansiosta. Seuraavassa taulukossa esitetään tilikauden tulos asukasta kohti. Tulos myötäilee asukaslukua: mitä pienempi asukasluku, sitä heikompi asukaskohtainen tulos. Suurista kaupungeista Tampereen asukaskohtainen tulos oli kolmanneksi paras. Helsingillä oli korkein asukaskohtainen konsernitulos ja seuraavina olivat Vantaa ja Tampere.

■ Kuusikkokuntien asukaskohtainen tilikauden tulos vuonna 2020.

Lähde: kaupunkien tilinpäätökset

Talouden tasapainottamisohjelman 2018–2020 toteutuminen

Kaupungin talouden tasapainottamiseksi hyväksyttiin talousohjelma vuosille 2018–2020. Sen tarkoitus oli saavuttaa 49,7 milj. euron säästöt menoja vähentämällä ja tuloja lisäämällä. Suurimmat tulojen lisäykset olivat osinkotulojen kasvu, 15 milj. euroa ja maavuokratuotot, 10 milj. euroa. Suurimmat menojen säästöt saatiin hallinnossa ja henkilöstöetuukissa, yli 8 milj. euroa. Säästöt ja tulojen lisäykset kolmen vuoden aikana olivat yhteensä 55,5 milj. euroa, joten tasapainottamisohjelma ylitti tavoitteensa 5,5 milj. eurolla.

Arvio koronaepidemian vaikutuksista kaupungin talouteen

Kaupungin johto arvioi koronaepidemian vaikutusta tilikauden tulokseen. Suurimpia tulojen lisäyksiä olivat koronatuet, 68,5 milj. euroa, yhteisöveron korotus 17 milj. euroa ja joukkoliikenteen koronatuki 7,5 milj. euroa. Lisäksi arvioitiin, että toimintamenoissa saatiin säästöä 26,4 milj. euroa.

Verotuloja arvioitiin menetetyt koronan vuoksi 32 milj. euroa ja joukkoliikenteen lippituloja 14,2 milj. euroa. Muita koronasta johtuvia menetyksiä arvioitiin olevan yhteensä 24,5 milj. euroa.

Kokonaisuutena arvioitiin, että tukipakettien ja säästöjen yhteismäärä oli 119,5 milj. euroa ja menojen lisäysten ja tulojen vähennysten yhteismäärä oli 70,7 milj. euroa. Koronaepidemian kokonaisvaikutuksen arvioidaan olleen 48,8 milj. euroa positiivinen. Tilinpäätöksessä kaupungin tulos oli 63,8 milj. euroa positiivinen. Johdon arvion mukaan tilikauden tulos olisi ollut 17,3 milj. euroa ylijäämäinen ilman koronaepidemiaa.

Tarkastuslautakunta teki vastaavan arvion koronan vaikutuksista ja päätyi johdon arvion kanssa lähes samaan lopputulokseen. Arvio laskettiin toteutuneesta kirjanpidosta vertaamalla sitä alkuperäiseen talousarvioon. Laskelmaan otettiin suurimmat toteuman erot alkuperäiseen talousarvioon verrattuna niissä erissä, joihin koronan tiedettiin vaikuttaneen eniten. Tämän arvion mukaan tilikauden tulos olisi voinut olla ilman koronaa 13 milj. euroa ylijäämäinen.

Tuet / säästöt	1000 euroa
Koronatukipaketti valtionosuuteen	61 852
Työmarkkinatukikompensaatio ym.	6 380
Yhteisöveron jako-osuuden korotus	17 373
Joukkoliikenteen koronatuki	7 630
Joukkoliikenne	3 797
Ravitsemus-, matkustus- ja koulutuspalvelut	6 462
Sivistyspalvelujen henkilöstömenot	2 861
Sivistyspalvelujen materiaali- ja tarvikeostot	637
Työllisyyspalvelujen ostot	1 119
PSHP:n erikoissairaanhoidon tilaus	851
Yhteensä	108 962

Menetykset / lisääntyneet menot	1000 euroa
Yhteisövero	14 040
Joukkoliikenteen lipputulot	14 188
Osingot	2 312
Sivistyspalvelujen maksutuotot	5 632
Perusterveydenhuollon avopalvelujen maksutuotot	258
Laboratoriopalvelut	5 869
Hoitotarvikkeet	7 885
Siivousaineiden ostot	329
Terveysasemien henkilöstömenot	1 814
Työmarkkinatuen kuntaosuus	5 907
Yhteensä	58 235
Netto	50 728
Kaupungin tulos	63 839
Tulos ilman koronan talousvaikutuksia	13 111

Arvio tehtiin myös hieman muunnellen. Siinä talousarvion sijaan kunnallis- ja yhteisöverotulot sekä PSHP:n erikoissairaanhoidon palvelutilaus laskettiin edellisvuoden kasvuprosentin mukaan. Tällä laskentatavalla tilikauden tulos olisi ollut 18,6 milj. euroa ylijäämäinen.

Valtion koronatuki Tampereella ja kuusikkokunnissa

Valtio korvasi koronatukipaketilla 61,9 milj. euroa Tampereen korona vaikutuksia poikkeusolojen tasoittamiseksi. Koronatukea annettiin asukasluvun, verotulojen ja tiettyjen ikäluokkien väestömäärän perusteella. Myös koronatestien määrä vaikutti saatuun tukeen. Koronatukien lisäksi kaupunki sai kompensatiota työmarkkinatukeen 6,4 milj. euroa. Vuoden 2020 koronatuen määrä suurimmissa kaupungeissa esitetään seuraavassa taulukossa.

	Espoo	Helsinki	Vantaa	Oulu	Tampere	Turku
Koronatuki, milj. euroa	91	194	67	55	62	48
Koronatuki, € per asukas	311	295	283	264	256	245

Muihin suuriin kaupunkeihin verrattuna Tampereen asukaskohtainen koronatuki oli Turun jälkeen toiseksi pienin, 256 euroa.

Talouden näkymät vuoden 2021 alussa

Vuonna 2020 koronaepidemian välittömät talousvaikutukset olivat kokonaisuutena positiivisia. On kuitenkin huomioitava, että koronaepidemia aiheutti myös sellaisia menojen lisäyksiä, jotka ilmenevät vasta kuluvana vuonna tai myöhemmin. Esimerkiksi sairaanhoitopiiri arvioi, että vuonna 2020 syntyi hoitovajetta, jonka vaikutus tulee näkymään kuluvana vuonna. Tuloja jää edelleen saamatta koronaepidemian jatkuessa esim. joukkoliikenteessä ja niissä toiminnoissa, jotka joutuvat olemaan suljettuina. Koronaepidemia vaikuttaa vahvasti myös joidenkin tytäryhteisöjen liikevaihtoon, kuten Särkänniemeeseen ja Tampere-Taloon. Tämä voi vaikuttaa osinkotulojen kertymiseen myös kuluvana vuonna. Vuoden 2021 muutetun talousarvion tulos on -13 milj. euroa.

Valtuustokauden tunnusluvut

Kaupungin ja konsernin talouden kehittymistä valtuustokauden aikana tarkasteltiin vertailemalla vuosia 2016 ja 2020.

	2020	2016	Muutos -%
Asukasluku	241 009	228 274	6 %
Tilikauden tulos, 1 000 euroa	63 839	-10 711	
Kunnallisvero-%	20,25	19,75	
Toimintakate, euroa / asukas	-5 335	-5 016	6 %
Vuosikate, euroa / asukas	703	326	116 %
Verotulot, euroa / asukas	4 295	3 926	9 %
Valtionosuudet, euroa / asukas	1 637	1 390	18 %

Kaupungin asukasluku kasvoi valtuustokauden aikana 6 % ja saman verran kasvoi myös asukaskohtainen toimintakate. Asukkaita saatiin kaupunkiin lisää vajaat 3 200 vuosittain. Kaupungin kunnallisveroprosentti oli 19,75 edellisen valtuustokauden päättyessä ja nyt se on 20,25. Asukaskohtaiset verotulot kasvoivat 9 %. Poikkeuksellisen korkeat vuoden 2020 valtionosuudet näkyvät vuosikatteen tunnusluvussa.

	2020	2016	Muutos-%
Investointien omahankintameno	222 608	220 939	1 %
Investointien tulorahoitus, %	76	34	124 %
Rahavarat 31.12., euroa / asukas	1 299	477	172 %
Kassan riittävyys, päiviä	57	22	159 %

Rahoituksen muutosta tarkasteltaessa nähdään myös koronavuoden vaikutuksia. Investointien omahankintameno tarkoittaa investointimenoja, joista on vähennetty investointeihin saadut rahoitusosuudet. Investoinnit ovat lähes samalla tasolla molempina vuosina. Investointien tulorahoitus kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Vuoden 2020 tunnusluku on yli puolet parempi kuin vuonna 2016. Vuoden 2020 hyvä vuosikate näkyy tässä luvussa. Kaupungin rahavarat olivat vuoden 2020 lopussa huomattavasti paremmat kuin vuoden 2016 lopussa.

	2020	2016	Muutos-%
Omavaraisuusaste, %	49	61	-20 %
Kertynyt ali-/ylijäämä, 1 000 euroa	517 303	524 405	-1 %
Kertynyt ali-/ylijäämä, euroa / asukas	2 146	2 297	-7 %
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	65	46	41 %
Lainakanta, 1 000 euroa	914 729	488 317	87 %
Lainakanta, euroa / asukas	3 795	2 139	77 %
Lainat ja vuokravastuut euroa / asukas	5 994		

Taseen tunnusluvuissa omavaraisuusaste on laskenut neljän vuoden aikana 61 prosentista 49 prosenttiin. Kuntien yleinen tavoitetaso on 70 %. Velkamäärän kasvu aiheuttaa omavaraisuuden heikkenemisen. Vuoden 2020 ylijäämä 65,8 milj. euroa paransi kertynyttä ylijäämää, mutta alijäämäisten vuosien jälkeen kertynyt ylijäämä on silti 7 milj. euroa pienempi kuin vuonna 2016. Suhteellinen velkaantuneisuus kuvaa, paljonko koko vuoden käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksamiseen. Vuonna 2016 olisi tarvittu 46 % ja vuonna 2020 tarvittaisiin 65 %. Lainakanta on kasvanut vajaasta puolesta miljardista lähemmäs miljardia. Tilastokeskuksen kuntien tilinpäätösten ennakkotietojen mukaan lainat asukasta kohti olivat noin 3 500 euroa vuoden 2020 lopussa. Tampereen asukaskohtainen lainamäärä on noussut keskiarvon yläpuolelle. Taulukossa esitetään vuoden 2020 tunnusluku lainat ja vuokravastuut asukasta kohti, 5 994 euroa. Tunnusluku on otettu käyttöön vasta vuoden 2019 tilinpäätöksessä. Tämä tunnusluku tekee investointien rahoituksen vertailukelpoiseksi riippumatta siitä, onko rahoitus hoidettu lainalla vai leasing-rahoituksella. Investointeihin on käytetty leasing-rahoitusta peräti 2 199 euroa asukasta kohti.

Tarkastuslautakunta huolissaan vastuiden kasvamisesta

Konsernin tunnuslukuja

	2020	2016	Muutos-%
Konsernin vuosikate, % poistoista	149	138	8 %
Konsernin vuosikate, euroa / asukas	1 320	1 110	19 %
Konsernin investointien omahankintameno	436 470	379 437	15 %
Konsernin investointien tulorahoitus, %	73	67	9 %
Konsernin kertynyt ali-/ylijäämä, 1 000 euroa	800 037	733 061	9 %
Konsernin kertynyt ali-/ylijäämä, euroa / asukas	3 320	3 211	3 %
Konsernin lainakanta, 1 000 euroa	2 153 745	1 310 182	64 %
Konsernin lainakanta, euroa / asukas	8 936	5 740	56 %
Konsernin lainat ja vuokravastuut, euroa /asukas	11 242		

Kaikki konsernin tilinpäätöstä koskevat tunnusluvut olivat vuonna 2020 parempia kuin vuonna 2016. Konsernin vuoden 2020 tunnuslukuihin vaikuttaa vahvasti kaupungin hyvä tilinpäätös.

Konsernin investoinnit vuonna 2020 olivat 15 % suuremmat kuin vuonna 2016. Nettoinvestoinnit konsernissa olivat 436 milj. euroa ja kaupungissa 223 milj. euroa. Lähes puolet kaupunkikonsernin investoinneista tehtiin konserniin kuuluvissa tytäryhteisöissä. Suuria hankkeita on viety eteenpäin koko valtuustokauden ajan. Näitä ovat raitiotie, Kansi ja areena, Asemakeskuksen kehittäminen, keskuspuhdistamo ja Naistenlahti 3:n rakentaminen.

Lainakanta kaupungissa on vielä alle miljardin, mutta konsernin lainat ovat jo yli kaksi miljardia. Asukaskohtaiset lainat ovat kaupungissa 3 795 euroa ja konsernissa 8 936 euroa. Investointien rahoitukseen käytetään yhä enemmän leasing-rahoitusta. Lainojen ja vuokravastuiden asukaskohtainen määrä on konsernissa 11 242 euroa.

Tarkastuslautakunnan arviointi Tampereen kaupungin ja konsernin taloudesta

Vuoden 2020 tilikauden tulos oli todella hyvä, 63,8 milj. euroa. Valtiolta saadut koronatuettu vaikuttivat tulokseen merkittävästi, mutta myös kaupungin omat tasapainottamistoimet ja veroprosentin korotus edesauttoivat hyvään tulokseen pääsemistä.

Kaupungin johto on arvioinut, että ilman koronaepidemiaa kaupungin tulos olisi ollut 17,3 milj. euroa. Tarkastuslautakunnan arvio päättyi lähes samaan lopputulokseen. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä ja tarpeellisena sitä, että johto arvioi tulosta ilman koronavaikutuksia. Näin valtuutettujen ja kaupunkilaisten käsitys kaupungin taloudellisesta tilanteesta paranee.

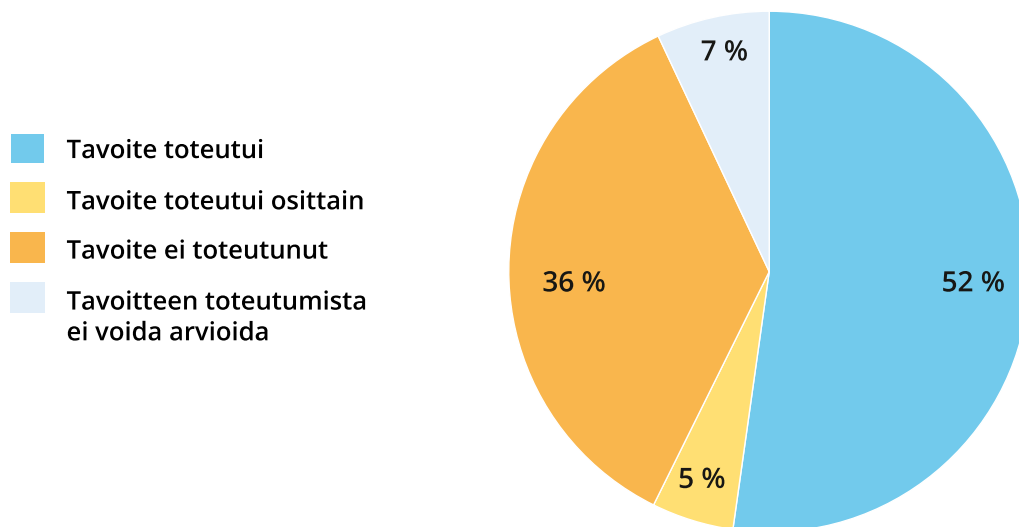
Valtuustokauden aikana kaupunkikonsernissa on investoitu paljon suuriin hankkeisiin. Kaupungin lainakanta on kasvanut 0,5 mrd. eurosta 0,9 mrd. euroon ja konsernin lainakanta on jo lähes 2,2 mrd. euroa. Lisäksi investointeja rahoitetaan leasing-rahoituksella. Tarkastuslautakunta on huolissaan velkaantumisen ja vastuiden nopeasta kasvusta.

Koronaepidemia aiheutti ja aiheuttaa edelleen kaupunkilaisille mm. työttömyyttä, mielenterveysongelmia ja hoitovajetta, joiden hoitamiseen kaupungin tulee panostaa kuluvana vuonna. Myös tulojen kertyminen on tavanomaisia vuosia heikompaa joissain toiminnoissa. Kuluvan vuoden 2021 muutettu talousarvio on 13 milj. euroa alijäämäinen. Epidemia jatkuu edelleen ja tulevaa kehitystä on vaikea ennakoida. Tarkastuslautakunta pitää tarpeellisena, että näinä epävarmoina aikoina kaupunki jatkaa tiukkaa menokuria, vaikka erillistä tasapainottamisohjelmaa ei enää olekaan.

5

VUODEN 2020 VALTUUSTO- TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Kaupunginvaltuusto asetti vuoden 2020 talousarviossa konsernihallinnolle ja lautakunnille 48 sitovaa toiminnan tavoitetta, jotka on johdettu kaupunkistrategiasta. Liikelaitoksille ja Pirkanmaan pelastuslaitokselle asetettiin yhteensä 13 toiminnan tavoitetta ja tytäryhteisöille 96 toiminnan tavoitetta. Kaupunkikonsernilla oli siis kaikkiaan 157 toiminnan tavoitetta. Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan niistä 52 % toteutui, 5 % toteutui osittain, 36 % ei toteutunut ja 7 %:n toteutumista ei voitu arvioida.

■ Kaupunkikonsernin toiminnan tavoitteiden toteutuminen

Edellä mainituista kaupungin sitovista toiminnan tavoitteista 13:a toteutetaan kehitysohjelmissa. Niistä kymmenen toteutui ja kolme jäi toteutumatta. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi kehitysohjelmissä on asetettu talousarviossa 26 toimenpidettä, joiden toteutumisesta käsitellään tämän luvun lopussa.

Koronaepidemia vaikeutti varsinkin työllisyyteen, matkailuun, kävijämääriin, tapahtumien määrään, joukkoliikenteeseen ja työvoimakustannuksiin liittyvien tavoitteiden toteutumista.

Koronaepidemia edisti varsinkin digitaalisten asiointimahdollisuuksien lisäämistavoitteen ja energiankulutuksen vähentämistavoitteen toteutumista.

Työllisyys, matkailu ja joukkoliikenne lujilla

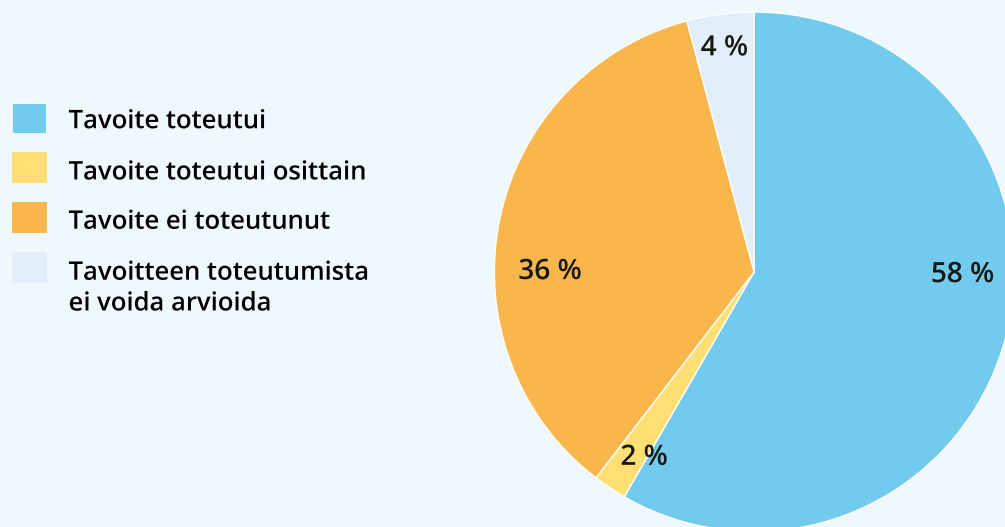
Vuoden 2020 tilinpäätöksessä on annettu selvitykset valtuustotavoitteiden toteutumisesta. Tässä luvussa käsitellään sellaiset tavoitteet, joista tarkastuslautakunta haluaa kertoa näkemyksensä tai antaa lisätiedon. Samoin käsitellään ne tavoitteet, joiden toteutumisen tarkastuslautakunta on arvioinut toisin kuin kaupunginhallitus. Osa valtuustotavoitteista on käsitelty tämän arviointikertomuksen muiden lukujen yhteydessä.

Tarkastuslautakunnan arviointi vuoden 2020 valtuustotavoitteiden toteutumisesta

Hieman yli puolet sitovista toiminnan tavoitteista toteutui ja reilu kolmannes jäi toteutumatta. Tämä on hyvä tulos, kun huomioidaan, että osa tavoitteista ei toteutunut koronaepidemian takia.

Lautakunnat ja konsernihallinto

Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan lautakuntien ja konsernihallinnon sitovista toiminnan tavoitteista 58 % toteutui, 2 % toteutui osittain, 36 % ei toteutunut ja 4 %:n toteutumista ei voitu arvioida.

■ Lautakuntien ja konsernihallinnon valtuustotavoitteiden toteutuminen

Koululaisten fyysinen toimintakyky

Tavoite koululaisten fyysisen toimintakyvyn paranemisesta edellisvuoteen verrattuna ei toteutunut. Kaupunginhallitus raportoi tavoitteen osittain toteutuneeksi. Koululaisten fyysistä toimintakykyä seurataan vuosittain 5. ja 8. luokkien valtakunnallisella Move!-mittauksella. Tavoitteen raportoinnissa on huomioitu kuusi mittaustulosta, joista kaksi parani ja neljä heikkeni edellisvuodesta.

Kotihoidon asiakkaiden sairaalavuorokaudet

Tavoite kotihoidon asiakkaiden sairaalavuorokausien vähentämisestä edellisvuoteen nähden toteutui. Sairaalavuorokaudet vähenivät 1 870 vuorokautta eli 2,3 %. Tavoitteen toteuttamiseksi on tehty useita laajoja toimenpiteitä, kuten esim. aloitettu asiakkuudet kuntouttavalla arviointijaksolla, tehostettu lääkäripalveluja, kehitetty hoitotyötä ja hoitoketjuja, lisätty kotikuntoutuksen resursseja ja jaettu lääkemannoksia koneellisesti.

Pitkäaikaisasunnottomuus

Pitkäaikaisasunnottomien määrän vähentämistä koskevan tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, sillä vuosien 2019 ja 2020 tiedot eivät ole vertailukelpoiset keskenään. Kaupunginhallituksen raportoinnin mukaan tavoite ei toteutunut. Vuonna 2020 pitkäaikaisasunnottomiksi määriteltiin 76 henkilöä ja edellisvuonna 29 henkilöä.

Sairauspoissaolot

Tavoite sairauspoissaolojen vähenemisestä 3 %:lla ei toteutunut, sillä sairauspoissaolot kasvoivat 2,2 % edellisvuodesta. Sairauspoissaoloja oli 17,5 päivää henkilötyövuotta kohden vuonna 2020. Sairauspoissaolot kuitenkin vähenivät tavoitteen mukaisesti konsernihallinnossa, kaupunkiympäristön palvelualueella, elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueella, liikelaitoksissa ja Pirkanmaan pelastuslaitoksella.

Tuottavuuspilotit

Tavoite oli kehittää prosesseja tuottavuuden parantamiseksi sekä luoda johtamisen ja seurannan tueksi tuottavuuden mittarit. Tavoite toteutui. Kaupungille ja lautakunnille on asetettu tuottavuusmittarit ja niille tavoitearvot. Päämittarit mittaavat asukaskohtaisia käyttökustannuksia, työvoimakustannuksia, palveluhankintoja ja nettomenoja. Tuloksia seurataan kaupungin toiminnan ja talouden katsauksissa sekä tilinpäätöksessä.

Tarkastuslautakunnan arviointi lautakuntien ja konsernihallinnon valtuustotavoitteiden toteutumisesta

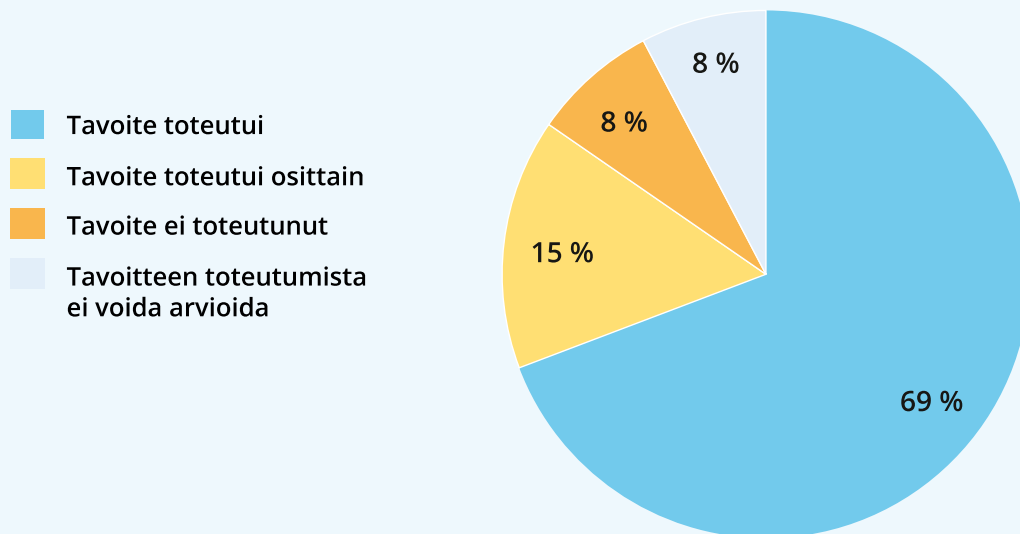
Lautakuntien ja konsernihallinnon valtuustotavoitteet ja mittarit ovat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä.

Kotihoidon asiakkaiden sairaalavuorokaudet vähenivät tavoitteen mukaisesti. Tämä on merkittävä saavutus, sillä tehostamalla avohoitoa on vältetty sairaalajaksoja ja niistä aiheutuvaa asiakkaiden toimintakyvyn laskua.

Tuottavuusmittarien luomista koskeva tavoite toteutui. Kaupungin toiminnan tuottavuuden ja tuloksellisuuden järjestelmällinen seuraaminen on tarkastuslautakunnan toivomaa kehitystä.

Liikelaitokset ja Pirkanmaan pelastuslaitos

Kaupungin liikelaitokset ovat Tampereen Kaupunkiliikenne Liikelaitos ja Tampereen Vesi Liikelaitos. Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan liikelaitosten ja pelastuslaitoksen tavoitteista 69 % toteutui, 15 % toteutui osittain, 8 % ei toteutunut ja 8 %:n toteutumista ei voitu arvioida.

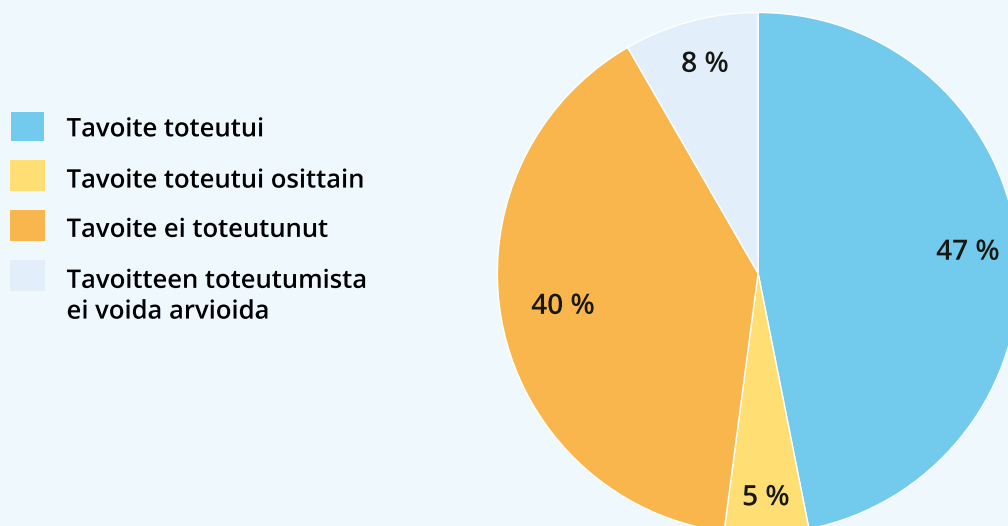
■ Liikelaitosten ja Pirkanmaan pelastuslaitoksen valtuustotavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan arviointi liikelaitosten ja Pirkanmaan pelastuslaitoksen valtuustotavoitteiden toteutumisesta

Liikelaitosten ja Pirkanmaan pelastuslaitoksen tavoitteista 69 % toteutui, mikä on suurempi osuus kuin kaupunkikonsernissa keskimäärin. Tämä on hyvä saavutus, sillä liikelaitosten ja pelastuslaitoksen tavoitteet ovat niiden toiminnan kannalta keskeisiä.

Tytäryhteisöt

Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan tytäryhteisöjen tavoitteista 47 % toteutui, 5 % toteutui osittain, 40 % ei toteutunut ja 8 %:n toteutumista ei voitu arvioida.

■ Tytäryhteisöjen valtuustotavoitteiden toteutuminen

Parhaat ja heikoimmat toteutumat

Tampereen Raitiotie Oy:n kaikki tavoitteet toteutuivat. Hankkeen ensimmäinen vaihe näyttää valmistuvan suunniteltua nopeammin ja tavoitekustannus alittuneen. Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n tavoite toteutui, sillä hanke etenee suunnitellusti. Myös Ekokumppanit Oy:n molemmat tavoitteet toteutuivat.

Koronaepidemia vaikutti varsinkin Tampereen Särkänniemi Oy:n ja Tampere-talo Oy:n tavoitteiden toteutumattomuuteen, sillä niiden asiakasmäärät romahtivat edellisvuodesta. Tampere-talon viidestä tavoitteesta mikään ei toteutunut ja Särkänniemen kuudesta tavoitteesta neljä jäi toteutumatta. Hiedanrannan Kehitys Oy:n kolmesta tavoitteesta mikään ei toteutunut, mikä johtui asemakaavoituksen hitaudesta ja siitä, että nollakuidulle ei löytynyt taloudellisesti kannattavaa käsittelytapaa.

Tytäryhteisöjen yhteiset tavoitteet

Alla olevasta taulukosta nähdään ne seitsemän tavoitetta, jotka asetettiin vähintään kolmelle tytäryhteisölle. Näistä 53 % toteutui, 2 % toteutui osittain ja 44 % jäi toteutumatta.

yhtiö / tavoite	Asuntojen taloudellinen käyttöaste	Asuntokannan kasvattaminen	Korjausvelan osuus rakennuskannan arvosta	Omavaraisuusaste	Osinko	Sijoitetun pääoman tuotto prosentti	Tulos
Ekokumppanit Oy							
Finnpark Oy							
Oy Runoilijan Tie							
Pirkan Opiskelija-asunnot Oy							
Pirkanmaan Jätehuolto Oy							
Pirkanmaan Voimia Oy							
Tampereen Infra Oy							
Tampereen Kotilinnasäätiö							
Tampereen Messu- ja Urheilukeskus Oy							
Tampereen Palvelukiinteistöt Oy							
Tampereen Sarka Oy							
Tampereen Sähkölaitos Oy							
Tampereen Särkänniemi Oy							
Tampereen Tilapalvelut Oy							
Tampereen työvalmennussäätiö Syke							
Tampereen Vuokra-asunnot Oy							
Tampereen Vuokratalosäätiö							
Tampere-talo Oy							
Tredu-Kiinteistöt Oy							
Tullinkulman Työterveys Oy							
Vilusen Rinne Oy							
Yhteensä: tavoite toteutui (53%)	4	1	3	2	5	1	7
Yhteensä: tavoite ei toteutunut (44%)	1	3	2	1	3	8	1
Yhteensä: tavoite toteutui osittain (2%)							1

■ Tytäryhteisöjen valtuustotavoitteiden toteutuminen

Vuokra-asuntojen taloudellisen käyttöasteen tavoitetaso vaihteli välillä 95–99 %. Taloudellinen käyttöaste kuvaa asuntokohteen toteutuneiden ja potentiaalisten vuokratuottojen välistä suhdetta. Yksi tavoite oli kohtuuhintaisen asuntokannan kasvattaminen siten, että MAL-sopimuksen tavoitteet osaltaan toteutuvat. Kohtuuhintaisia asuntoja valmistui 309

kappaletta, kun kokonaistavoite oli 502 asuntoa. Korjausvelan osuutta asuntokannan arvosta koskeva tavoite oli yhdessä yhtiössä korjausvelan laskeminen edellisvuodesta ja muiden yhtiöiden tavoitetaso vaihteli välillä 0,2–4,2 %.

Heikoimmin toteutui sijoitetun pääoman tuotto prosenttia koskeva tavoite. Tavoitetaso vaihteli välillä 2,0–6,5 %. Tavoitteen toteutuminen on ollut heikkoa myös edellisvuosina. Parhaiten toteutui tulosta koskeva tavoite. Kuuden yhteisön tavoite oli positiivinen tulos, yhden yhtiön tavoite oli positiivinen nettotulos ja kahden yhtiön tavoitteelle oli asetettu euromääräiset rajat.

Tarkastuslautakunnan arviointi poikkeaa kaupunginhallituksen raportoinnista

Tarkastuslautakunnan arviointi eroaa kaupunginhallituksen raportoinnista toteutumasta 11 tavoitteen kohdalla. Kahdeksan tavoitteen kohdalla ero johtuu siitä, että tavoite tai sen mittari on niin epäselvä, että tarkastuslautakunta ei voi arvioida tavoitteen toteutumista. Kaupunginhallitus on raportoinut nämä kahdeksan tavoitetta kokonaan tai osittain toteutuneiksi.

- Tampereen Sarka Oy:n tavoite oli suunnata toimintaa tukemaan työllisyydenhoidon kokeilun tavoitteita yhteistyössä työllisyydenhoidon palvelujen kanssa. Tavoitteelle ei ole asetettu mittaria.
- Tredu-Kiinteistöt Oy:n tavoite oli kiinteistöjen realisointisuunnitelman toteuttaminen. Yhtiöllä ei ole realisointisuunnitelmaa. Sen kiinteistöstrategia sisältää realisointitoimenpiteitä, mutta niitä ei kohdistettu vuodelle 2020.
- Tampereen Työvalmennussäätiö Sykkeen tavoite oli vahvistaa työllisyyskoulutusyhteistyötä aktiivisilla toimilla. Mittariksi asetettu koulutukseen siirtyvien määrä ei kuvaa tavoitteen toteutumista.
- Tampereen Tilapalveluiden tavoite oli toiminnan keskimääräinen tehostuminen 2 % vuodessa ja toiminnan laatuvaatimusten positiivinen kehittyminen. Tavoitteen mittari ei ole yksiselitteinen.
- Pirkanmaan Voimia Oy:n laadunvalvonnan kehittämistä ja hintoja koskevien tavoitteiden mittarit ovat epäselvät.
- Tarkastuslautakunnan arviointi poikkeaa kaupunginhallituksen arvioinnista myös yhden Tampereen Infra Oy:n ja yhden Tampereen Sähkölaitos Oy:n tavoitteen kohdalla. Niistä on kerrottu tarkemmin kyseisiä yhtiöitä käsittelevissä luvuissa.

Tarkastuslautakunnan arviointi poikkesi kaupunginhallituksen raportoinnista myös kolmen seuraavan tavoitteen kohdalla, vaikka niiden tavoitteet ja mittarit olivatkin selkeät.

- Hiedanrannan Kehitys Oy:n tavoite avauskorttelin korttelisuunnitelman ja asemakaavaluonnoksen valmistumisesta ei toteutunut. Asemakaavoitus ei ole edennyt ja korttelisuunnitelman on vielä alkutekijöissään. Kaupunginhallitus raportoi tavoitteen osittain toteutuneeksi.
- Vilusen Rinne Oy:n tavoite oli, että korjausvelan osuus rakennuskannan arvosta on alle 0,2 %. Tavoite ei toteutunut, sillä korjausvelan osuus oli 1,17 %. Tavoitetaso asetamisen jälkeen Vilusen Rinne Oy luopui yhdestä aiemmin suunnitellusta perusparannuksesta, jonka toteutus olisi laskenut korjausvelan osuuden Vilusen Rinne Oy:n arviota mukaan 0,14 %:iin. Kaupunginhallitus raportoi tavoitteen toteutuneeksi.
- Tampereen Infra Oy:n tulosta koskevasta tavoitteesta on kerrottu tarkemmin yhtiötä käsittelevässä luvussa.

Tarkastuslautakunnan arviointi tytäryhteisöjen valtuustotavoitteiden toteutumisesta

Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan kaikki tavoitteensa saavuttivat Ekokumppanit Oy (kaksi tavoitetta), Tampereen Raitiotie Oy (kolme tavoitetta) ja Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy (yksi tavoite). Yhtään tavoitetta eivät saavuttaneet Hiedanrannan Kehitys Oy (kolme tavoitetta) ja Tampere-talo Oy (viisi tavoitetta).

Tulosta koskeva tavoite toteutui kokonaan seitsemässä, osittain yhdessä ja jäi toteuttamatta yhdessä yhteisössä. Tämä on selvä parannus edellisvuoteen nähden, sillä silloin tavoite toteutui vain neljässä yhteisössä yhdeksästä. Sen sijaan sijoitetun pääoman tuottoprosenttia koskeva tavoite toteutui edelleen heikosti ja tavoitetaso oli matala. Tarkastuslautakunta odottaa jatkossa parannusta myös sijoitetun pääoman tuottoprosentteihin.

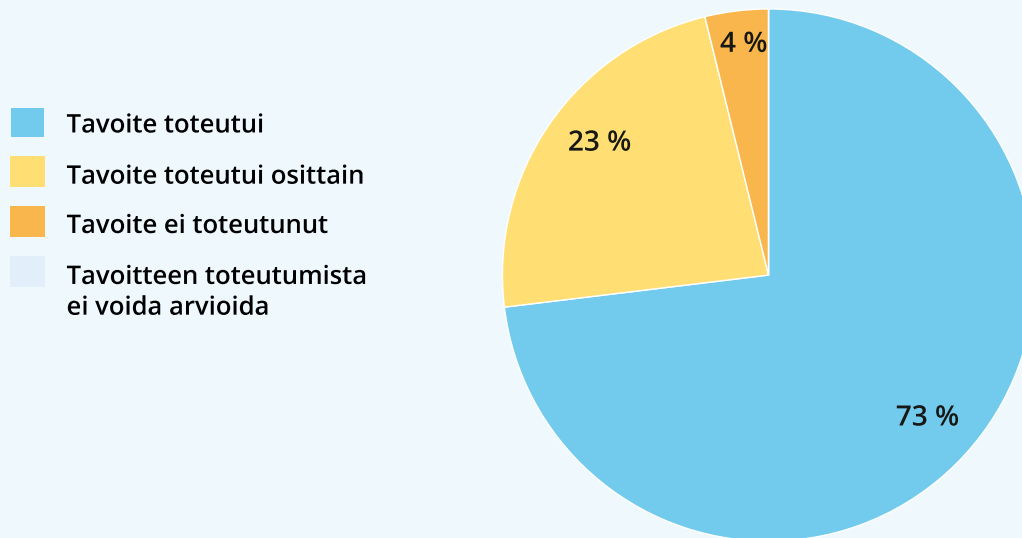
Tytäryhteisöillä on liikaa epäselviä tavoitteita ja mittareita.

Tarkastuslautakunnan suositus

Tytäryhteisöjen tavoitteiden ja mittarien yksiselitteisyyteen tulee kiinnittää enemmän huomiota.

Kehitysohjelmat

Kaupungin kehitysohjelmat ovat Viiden tähden keskusta, Hiedanranta, Raitiotie, Smart Tampere, Elinvoima- ja kasvupalveluallianssi, Vetovoimainen elämyskaupunki ja Tampere Junior. Kehitysohjelmille on asetettu sitovien toiminnan tavoitteiden toteuttamiseksi 26 toimenpidettä, joista 73 % toteutui, 23 % toteutui osittain ja 4 % ei toteutunut.

■ Kehitysohjelmien toimenpiteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan arviointi kehitysohjelmien toimenpiteiden toteutumisesta

Valtaosa kehitysohjelmiin liittyvistä kaupungin sitovista toiminnan tavoitteista ja kehitysohjelmien toimenpiteistä toteutui. Tämä on tärkeää strategisten muutosten toteuttamiseksi. Kehitysohjelmiin liittyy huomattavia taloudellisia panostuksia, ja on tärkeää, että tuotokset ovat panosten mukaisia.

6

VALTUUSTOKAUDEN 2018–2021 TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Kaupunginvaltuusto on asettanut valtuustokaudelle 2018–2021 yhteensä 39 tavoitetta, joilla toteutetaan Tampereen strategiaa 2030. Lisäksi valtuusto on asettanut kaupungin talousarvioissa valtuustokauden tavoitteita toteuttavat vuositavoitteet, joista vuosien 2018–2020 tavoitteiden toteutumiset ovat jo tiedossa.

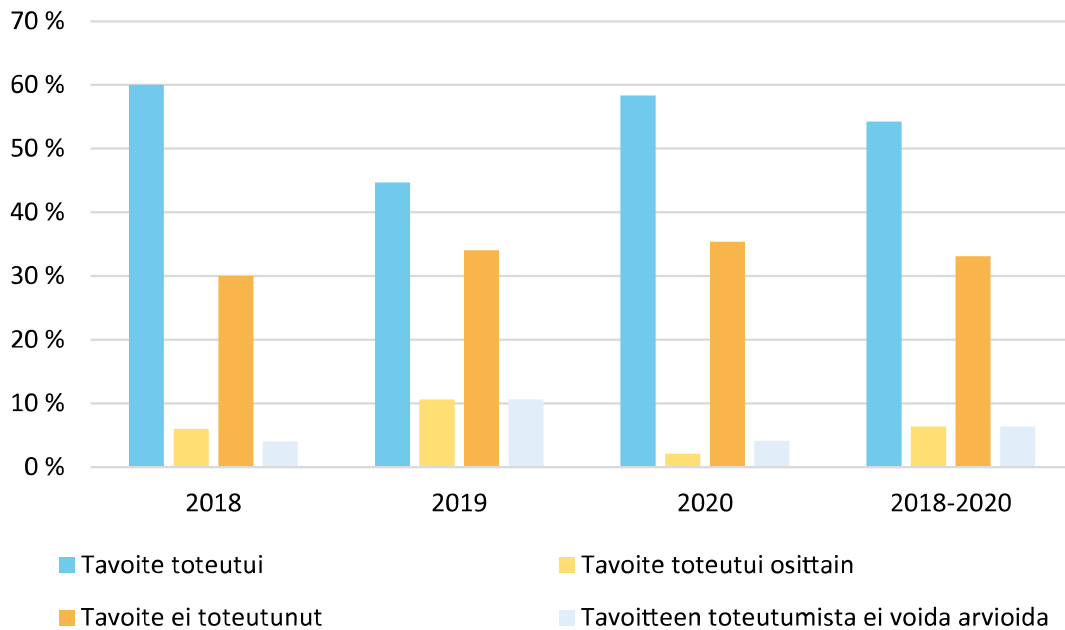
Kaupunki julkaisee monipuolista taustatietoa valtuustokauden tavoitteiden toteutumises- ta verkkosivuillaan Tampereen Pulssissa. Siellä raportoiduista 30 valtuustokauden tavoit- teesta 12:n ennakoidaan toteutuvan, kuuden jäävän toteutumatta ja 12:n toteutumista ei voida vielä arvioida.

Monet valtuustokauden tavoitteet ovat niin laajoja, ettei niiden toteutumista voida arvioi- da yksiselitteisesti. Laaja valtuustokauden tavoite voi koostua useista osa-alueista, jotka ovat merkittäviä ja painoarvoiltaan erilaisia. Jotkut valtuustokauden tavoitteet taas ovat niin mittavia, että niitä ei pystytä toteuttamaan neljässä vuodessa. Tällaisiin valtuusto- kauden tavoitteisiin liittyvät vuositavoitteet on jouduttu rajaamaan tärkeäksi katsottuun osa-alueeseen. Rajaamisen seurauksena valtuustokauden tavoite voi jäädä toteutumatta, vaikka siihen liitetyt vuositavoitteet toteutuisivatkin. Esimerkki tällaisesta valtuustokau- den tavoitteesta on alueiden välisten hyvinvointierojen kaventaminen, johon liittyvät vuo- sitavoitteet on rajattu lapsiin, nuoriin, hyvinvointikeskuksiin ja lähitoreihin. Arvioinnin han- kaluudesta huolimatta laajoja valtuustokauden tavoitteita tarvitaan osoittamaan suunta, johon kaupungin tulee toiminnallaan ja vuositavoitteillaan pyrkiä.

Vuosien välistä tavoitteiden toteutumaa voidaan vertailla vain suuntaa antavasti, sillä ta- voitteiden vaativuudessa on vaihtelua. Vuosien 2018–2020 parhaat toteutumaprosentit saavutettiin vuonna 2018. Silloin toteutuneiden tavoitteiden osuus oli 60 % ja toteutu- mattomien osuus oli 30 %. Kokonaisuutena tarkastellen vuosien 2018–2020 tavoitteista toteutui 54 %, toteutumatta jäi 33 %, osittain toteutui 6 % ja 6 %:n toteutumista ei voitu arvioida.

***Suuret hankkeet
ovat edenneet.***

■ Konsernihallinnon ja palvelualueiden vuositavoitteiden toteutumisen 2018–2020

Hyvin toteutuneet vuositavoitteet

Seuraavan taulukon valtuustokauden tavoitteiden ennakoidaan toteutuvan ja kaikki niihin liittyvät vuosien 2018–2020 tavoitteet ovat toteutuneet.

Valtuustokauden tavoite	Valtuustokauden tavoitteen mittarit	Valtuustokauden tavoitteen toteutumisen eteneminen	Vuositavoitteet 2018-2020
Kaupallinen raitiotieliikenne ensimmäisellä reitillä on aloitettu onnistuneesti.	Raitiotieliikenteen käynnistyminen.	Tavoitteen odotetaan toteutuvan.	Vuositavoitteet ovat kohdistuneet raitiotien ensimmäisen osan suunniteltuun etenemiseen ja raitiotien seudullisen laajentamisen valmisteluun. Kaikki vuositavoitteet ovat toteutuneet.
Johtaminen on uudistunut ja se on johtamisperiaatteiden mukaista.	Esimiesarviointien ja Kunta10-tutkimustulosten paraneminen.	Tulokset ovat parantuneet. Tavoitteen odotetaan toteutuvan.	Vuosittainen tavoite on kohdistunut esimiesarviointien tuloksiin. Kaikki vuositavoitteet ovat toteutuneet.
Yritystonttitarjonnalla on vastattu kasvavan kaupunkiseudun tarpeisiin.	Luovutettujen yritystonttien määrä (k-m ²). Mittarista ei ilmene, kuinka suuri ala yritystontteja tulee luovuttaa valtuustokauden aikana.	Tavoitteen odotetaan toteutuvan, sillä tontteja on luovutettu vuositavoitteiden mukaiset määrät.	Tavoite on ollut luovuttaa yritystontteja vähintään 50.000 k-m ² vuodessa. Tavoite on toteutunut kaikkina vuosina.
Tampereen hakemus vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi on edennyt ensimmäisestä vaiheesta hakuprosessin toiseen vaiheeseen.	Hakemuksen eteneminen.	Tavoite toteutui, sillä Tampere pääsi kulttuuripääkaupunkihauksen toiseen vaiheeseen.	Vuositavoitteet olivat kulttuuriohjelman valmistuminen ja hakemuksen eteneminen toiseen vaiheeseen. Kumpikin vuositavoite toteutui.

Seuraavan taulukon valtuustokauden tavoitteiden toteutumista ei voida ainakaan vielä arvioida, mutta kaikki vuosien 2018–2020 tavoitteet ovat toteutuneet.

Valtuustokauden tavoite	Valtuustokauden tavoitteen mittarit	Valtuustokauden tavoitteen toteutumisen eteneminen	Vuosittavoitteet 2018-2020
Turvallisuus on parantunut ja turvallisuudentunne on vahvistunut.	Katurvallisuusindeksi, turvallisuuskysely, väkivallan tai uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus, koulukiusaaminen ja alkoholia liikaa käyttävien osuus.	Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida.	Vuoden 2020 tavoite turvallisuussuunnitelman toteuttamisesta toteutui.
Yhteisöllinen toiminta ja osallistuminen ovat lisääntyneet.	Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus, harrastaminen, aktiivinen osallistuminen, äänestysaktiivisuus, alueverkostojen osallistujamäärät ja osallistujien kokemus vaikuttamismahdollisuuksistaan.	Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida.	Vuoden 2020 tavoite osallistuvan budjetoinnin pilotista toteutui.
Alueen innovaatiotoiminta on vahvistunut.	Riskirahoituksen määrä, patentit ja tuotemerkit, innovaatioalustoilla toimivien yritysten määrä sekä Tampereelle kohdistuneet tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopanostukset. Mittareille ei ole asetettu tavoitetasoja.	Mittarien arvot eivät ole osoittaneet selkeää nousu- tai laskusuuntaa valtuustokauden aikana, joten valtuustokauden tavoitteen toteutumista ei voida arvioida niiden perusteella.	Vuosittavoitteet ovat kohdistuneet innovaatioalustoilla toimivien yritysten määrään, yritysten yhteistyöhön sekä uusiin tuotteisiin ja palveluihin. Kaikki vuosittavoitteet ovat toteutuneet.
Keskustan elinvoima on vahvistunut.	Keskustan elinvoimaindeksi, keskustan asukasluku, keskustan työpaikkamäärä ja maanalaisten pysäköintipaikkojen määrä. Mittareille ei ole asetettu tavoitetasoja.	Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida.	Vuoden 2018 tavoite Viiden tähden keskustan kehittämissuunnitelman etenemisestä toteutui.
Hallinnollinen työ on vähentynyt 5 prosenttia.	Hallintotehtävien kustannukset.	Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida.	Vuosittainen tavoite on ollut vähentää hallintotehtävien kustannuksia edellisvuodesta. Tavoite on toteutunut kaikkina vuosina.
Kaupungin talous on tasapainossa ja talouden tasapainottamisohjelman tavoitteet on saavutettu.	Tilikauden tulos, konsernitulos, asukaskohtainen lainamäärä, asukaskohtainen konsernilainamäärä, investointien tulo-rahoitusprosentti, omistaja-arvon kehitys ja tasapainottamisohjelman tavoitteiden toteutuminen.	Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida.	Vuosittavoitteet ovat liittyneet tilikauden tulokseen, työvoimakustannuksiin, investointien tulo-rahoitukseen ja talouden tasapainottamisohjelmaan. Kaikki vuosittavoitteet ovat toteutuneet. Toteutumisen arvioinnissa on kuitenkin huomattava, että joidenkin tavoitteiden alkuperäisiä tavoitetasoja on jouduttu muuttamaan valtuuston päätöksillä, jolloin alkuperäiset tavoitteet eivät ole toteutuneet.

Seuraavan taulukon valtuustokauden tavoitteiden odotetaan jäävän toteutumatta, vaikka kaikki vuosien 2018–2020 tavoitteet ovat toteutuneet.

Valtuustokauden tavoite	Valtuustokauden tavoitteen mittarit	Valtuustokauden tavoitteen toteutumisen eteneminen	Vuositalavoitteet 2018-2020
Alueiden väliset hyvinvointierot ovat kaventuneet.	Alueprofiilit (mm. köyhyys, koulutustaso, työttömyys) ja lasten hyvinvoinnin alueellinen tarkastelu.	Tavoitteen odotetaan jäävän toteutumatta. Tampereen hyvinvointi-indeksin mukaan alueiden väliset hyvinvointierot eivät ole kaventuneet strategiakauden aikana. Kouluterveyskyselyn mukaan palvelualueiden väliset erot lasten hyvinvoinnissa ovat pieniä, mutta ne eivät ole kaventuneet strategiakauden aikana.	Vuositalavoitteet ovat kohdistuneet perusopetuksen joustavan alueellisen resursoinnin malliin, hyvinvointikeskus- ja lähitoritoiminnan lisäämiseen sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointierojen kaventamiseen. Kaikki vuositalavoitteet ovat toteutuneet.
Hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt Kestävä Tampere 2030 - tiekartan toimenpitein 40 prosenttia vuoden 1990 tasosta valtuustokauden loppuun mennessä.	CO ₂ -päästöjen määrä ja asukaskohtaiset CO ₂ -päästöt.	Tavoitteen mukaista vähennystä ei tulla saavuttamaan, vaikka hiilidioksidipäästöjen määrä on vähentynyt.	Vuositalavoitteet ovat kohdistuneet hiilineutraalisuuteen tähtäävien toimenpiteiden ja ohjelman käynnistämiseen. Kaikki vuositalavoitteet ovat toteutuneet.

Toteutumattomat vuositalavoitteet

Seuraavan taulukon valtuustokauden tavoitteiden ennakoivaan jäävän toteutumatta, eikä niihin liittyvistä vuositalavoitteista mikään ei ole toteutunut vuosina 2018–2020.

Valtuustokauden tavoite	Valtuustokauden tavoitteen mittarit	Valtuustokauden tavoitteen toteutumisen eteneminen	Vuositalavoitteet 2018-2020
Tampereen kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus on parantunut.	Lentomatkestajien määrät (kotimaa ja kansainvälinen), kansainvälisten lentoyhteyksien määrät ja edunvalvontatilanne.	Tavoite ei toteudu, sillä määrät ovat vähentyneet.	Vuosien 2018 ja 2019 tavoite matkestajamäärän kasvattamisesta Pirkkalan lentokentällä ei ole toteutunut kumpanakaan vuotena.
Kaupungin kestävä kasvua on vahvistettu kaavoittamalla 80 prosenttia asuinkeuhkosalasta joukkoliikenneväyhykille ja aluekeskuksiin.	Yleiskaava 2040:n mukaisiin aluekeskuksiin ja joukkoliikenneväyhykille sekä valtuustokaudella vahvistuvien asemakaavojen asuinkeuhkosalan osuus.	Valtuustokauden tavoite ei aivan toteudu, sillä vuosille 2018–2023 asemakaavoitettavasta asuinkeuhkosalasta noin 78 % sijoittuu strategian mukaiselle tavoitealueelle.	Kaikkien vuosien tavoite on ollut sijoittaa 80 % asemakaavoitetusta asuinkeuhkosalasta joukkoliikenneväyhykelle ja aluekeskuksiin. Tavoite ei ole toteutunut yhtenäkkään vuotena.
Sairauspoissaolojen määrä on vähentynyt 10 prosentilla.	Sairauspoissaolojen määrä.	Tavoitteen odotetaan jäävän toteutumatta, sillä henkilötyövuotta kohti laskettujen sairauspoissaolopäivien määrä on kasvanut valtuustokaudella.	Vuosittainen vähennystavoite 3 % ei ole toteutunut yhtenäkkään vuotena.
Kaupungin menojen kasvua on hillitty.	Nettomenojen kasvuprosentti. Mittarille ei ole asetettu tavoitetasoa.	Tavoitteen odotetaan jäävän toteutumatta, sillä vuositalavoitteet eivät ole toteutuneet.	Vuosina 2019 ja 2020 nettomenojen kasvuprosentti on ylittänyt tavoitetasoa.

Vähäiset vuositavoitteet

Muutamiin valtuustokauden tavoitteisiin on yhdistetty vuositavoite vain yhdelle vuodelle. Näitä olivat turvallisuuden ja turvallisuudentunteen vahvistuminen, asiakaskokemuksen parantuminen ja keskustan elinvoiman vahvistuminen. Myös Tampereen kansainvälisen tunnettuuden ja vetovoiman vahvistumista koskevaan valtuustotavoitteeseen on liitetty vain yksi vuositavoite, mutta sen toteutumista ei ole voitu arvioida vertailukelpoisen tiedon puuttumisen takia.

Työllisyysasteen kasvuun, väkiluvun kasvuun sekä kärkitoimialojen uudistumiseen ja nousevien toimialojen kasvuun liittyviin valtuustokauden tavoitteisiin ei ole kohdistettu lainkaan vuositavoitteita. Kaupunginhallitus raportoi näiden tavoitteiden toteutumisesta valtuustokauden päätyttyä.

Tarkastuslautakunnan arviointi valtuustokauden 2018–2021 tavoitteiden toteutumisesta

Valtuustokauden tavoitteet osoittavat strategista suuntaa ylätasolla, mikä on järkevää siitä huolimatta, että se tekee tavoitteista todella laajoja. Valtuustokauden tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa on tärkeää saada tietoa kauden aikana tapahtuneesta kehityksestä. Tällaista tietoa on kattavasti saatavilla kaupungin verkkosivuilla Tampereen Pulssissa.

Vuosille 2018–2020 asetetuista tavoitteista 54 % on toteutunut ja 33 % on jäänyt toteutumatta. Vaativuustaso on ollut sopiva, kun yli puolet tavoitteista toteutui ja parannettavaakin jäi.

Raitiotien rakentaminen on edennyt niin hyvin, että kaupallinen liikenne päästää aloittamaan suunnitellusti. Tarkastuslautakunta pitää merkittävänä näin suuren hankkeen onnistumista. Yritystontteja on ollut tarjolla tavoiteltu määrä, mikä on kaupungin elinvoiman kannalta tärkeää.

Kaupunki on tehnyt hyvää työtä tavoitellessaan hiilineutraalisuutta. Päästöt ovat vähentyneet valtuustokauden aikana, vaikka tavoiteltua vähennystä ei saavuteta. Tarkastuslautakunta odottaa, että kaavoitus joukkoliikennevyöhykkeille ja aluekeskuksiin tukee jatkossakin kaupungin vetovoimaisuutta. Sairauspoissaolojen määrä on kasvanut, vaikka valtuustokauden tavoite on niiden väheneminen. Työtä sairauspoissaolojen vähentämiseksi on syytä jatkaa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Muutamiin valtuustokauden tavoitteisiin on liitetty vain vähäisiä vuositavoitteita. Tällaisten tavoitteiden toteuttamista on tarvittaessa hyvä jatkaa tulevalle valtuustokaudella.

7

MUUT TOIMINNAN JA TALOUDEN ARVIOINNIT

7.1 KORONAEPIDEMIAN AIKAINEN POIKKEUSOLOJEN HALLINTO

Tarkastuslautakunta arvioi edellisessä arviointikertomuksessaan kaupungin riskienhallinnan ja varautumisen sääntöjen ja ohjeiden riittävyyttä. Suomessa vallitsivat poikkeusolot, kun arviointikertomus keväällä 2020 käsiteltiin valtuustossa. Tarkastuslautakunta päätti jatkaa arviointia ja selvittää, miten riskienhallinta ja varautuminen ovat toimineet käytännössä.

ARVIOINTIKYSYMYKSET:

- Miten kaupungin säännöt ja ohjeet tukivat koronaepidemian aikana häiriötilanteiden ja poikkeusolojen toimintaa?
- Miten pormestari käytti poikkeusolojen aikaista erityistoimivaltaa?

Poikkeusolojen hallinto Tampereella ja verrokki-kaupungeissa

Valtioneuvosto totesi 16.3.2020, että maassa vallitsevat koronavirustilanteen vuoksi poikkeusolot. Poikkeusolot kestivät kolme kuukautta ja ne päättyivät 16.6.2020. Loppuvuoden 2020 aikana vallitsi koronaepidemian aiheuttama normaaliolojen häiriötilanne.

Tampereen hallintosäännössä on liite häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalle. Suurten kaupunkien varautumisessa poikkeusolojen päätöksentekoon oli eroja. Tampereen lisäksi suurimmissa kaupungeissa vain Jyväskylän hallintosäännössä oli oma poikkeusolojen liite. Helsingin kaupunkikonsernilla on kriisijohtamismalli, jota noudatetaan poikkeusolojen aikana. Poikkeusolojen alkaessa Espoossa, Vantaalla, Oulussa, Lahdessa ja Kuopiossa ei ollut hallintosäännössä määräyksiä häiriö- ja poikkeusolojen erityistoimivallasta.

Häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtosääntö

Tampereen kaupunginhallitus päätti 16.3.2020 ottaa käyttöön häiriötilanteiden ja poikkeusolojen johtosäännön, mikä sisälsi pormestarin erityistoimivallan. Häiriötilanteiden aikana pormestari voi käyttää normaaliolojen johtosääntöjen määrittelemästä toimivallasta poiketen päätösvaltaa peruspalvelujen turvaamiseksi ja häiriötilanteen normalisoimiseksi. Näin voidaan toimia, kun asia koskee toimenpiteiden yhteensovittamista toimialueiden välillä, taloudellisten resurssien tai henkilöstöresurssien suuntaamista, tiedottamista tai muuta häiriötilanteen hoitamiseksi välttämätöntä päätöstä.

Poikkeusolojen alkaessa valtuusto päätti hallintosäännön muutoksista, joilla mahdollistettiin toimielinten sähköiset kokoukset. Häiriötilanteiden johtosääntö ei aiheuttanut muita muutoksia kaupungin toimivaltuuksiin kuin pormestarin erityistoimivallan. Kaupunginhalitus päätti poikkeusolojen päätyttyä, että häiriötilanteiden aikaisen johtosäännön voima- saolo päättyy 10.8.2020.

Pormestarin erityistoimivallan käyttö

Pormestarin vastuu on poikkeusoloissa sama kuin normaalioloissakin, eli pormestari joh- taa kunnanhallituksen alaisena kunnan hallintoa, taloudenpitoa ja muuta toimintaa. Poik- keusolot eivät muuta pormestarin vastuuta. Pormestarin erityistoimivalta tarkoittaa sitä, että pormestari käyttää viranhaltijalle tai toimielimelle kuuluvaa päätösvaltaa. Häiriötilan- teiden johtosäännön mukaan erityistoimivaltaan kuuluva pormestarin päätös viedään sen toimi- valtaisen tahon käsittelyyn, joka voi tarvittaessa muuttaa päätöksen. Päätös merkitään tiedoksi toimivaltaisessa toimielimessä tai viranhaltijakä- sittelyssä. Päätösehdotus ”merkitään tiedoksi” ei estä muunlaista päätöstä, eli päätös voidaan muuttaa tai kumota.

**Pormestarin
erityistoimivallan käyttö
perusteltua**

Pormestari teki erityistoimivaltaansa perustuvia päätöksiä ainoastaan poikkeusolojen en- simmäisen kuukauden aikana. Valtuusto päätti 16.3.2020 sähköisestä kokouskäytännöstä ja se mahdollisti toimielinten toiminnan jatkumisen varsin nopeasti. Pormestari käytti eri- tyistoimivaltaansa seuraavissa asioissa 17.3.–9.4.2020:

- Maksuttoman varhaiskasvatuksen jakson tarjoaminen huoltajille 18.03.–13.04.2020
- Takaajan suostumus Sentteri Tampere Oy:n lainan lyhennysohjelman muuttamiselle
- Koronaviruksen leviämiseen liittyvien rajoitustoimien jatkaminen Tampereen kaupun- gin toiminnoissa
- Varhaiskasvatuksen ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan maksuttoman jakson jatkaminen sekä asiakasmaksujen kompensoiminen yksityisille varhaiskasvatuksen palveluntuottajille
- Joukkoliikenteen talvikauden 2019–2020 palvelutason muutokset koronaepidemian vuoksi
- Joukkoliikenteen kesäkauden 2020 palvelutason muutokset koronaepidemian vuoksi
- Sosiaali- ja terveydenhuollon etäpalveluista perittävät maksut korona-poikkeustilan- teen aikana.

Päätökset sisälsivät koronaepidemiaan liittyviä asioita, jotka olisi normaaliaikana päätetty toimielimissä. Erityistoimivaltaa oli mahdollista käyttää peruspalvelujen turvaamiseksi ja häiriötilanteen normalisoimiseksi.

Häiriötilanteen aikaiset työryhmät

Valmiuslain käyttöönottoaminen ei edellyttänyt muutoksia kaupungin organisaatioon. Päätöksenteon tueksi ja tilannekuvan muodostamiseksi valmistelussa oli mukana useita johto- ja työryhmiä. Häiriötilanteiden aikainen johtoryhmä oli keskeinen toimija, joka työskenteli päivittäin. Riskienhallinta, turvallisuus ja varautuminen -tiimi teki valtakunnallisista ohjeista ja linjauksista yhteenvetoja. Häiriötilanteiden johtoryhmä linjasi niiden vaikutukset Tampereen kaupungin toimintaan ja henkilöstöön. Tilannekuvatyöryhmä kokoontui keväällä päivittäin ja syksyllä kaksi kertaa viikossa. Tilannekuvaryhmän tehtävä oli koota tietoa ja luoda laajaa reaaliaikaista tilannekuvaa päätöksenteon tueksi. Koronaepidemiaan liittyvää työtä ovat lisäksi tehneet mm. palvelualueiden johtoryhmät, tilatyöryhmä, pandemiaryhmä, henkilöstösuunnittelu, tilannekuvajärjestelmien kehitysryhmät ja vähävaraisten maskijakeluryhmä.

Häiriötilanteiden aikainen johtoryhmä teki toiminnastaan itsearviointin kesän lopussa ja aineistosta tehtiin opinnäytetyö. Johtamisen ja päätöksenteon yleisarvosanaksi vastaajat antoivat kiitettävän. Häiriötilanteiden aikaisen johtoryhmän katsottiin olleen tehokas ja tuloksellinen tai muutoin tarkoitukseen hyvin sopiva ryhmä. Havaintojen perustella valtuusto muutti hallintosäännön poikkeusolojen liitettä helmikuussa 2021 lähinnä sitä täsmentäen ja stilisoiden. Erityistä muutettavaa säännöksiin ei ollut tarvetta tehdä.

Tiedottaminen

Valtuutetut saivat heti tiedon alkaneesta poikkeustilanteesta ja hallintosäännön erityistoimivallan käyttöönotosta. Kaupunginhallitukselle annettiin korona-info jokaisessa kokouksessa. Valtuustoa ei informoitu erikseen koronaepidemiasta tai siihen liittyvistä toimista.

Häiriötilanteissa kaupungin viestintäjohtaja koordinoi poikkeusolojen johtoryhmän tiedottamista. Viestintäyksikössä koronaepidemiaan liittyvät työtehtävät olivat ensisijaisia. Kuntalaiset, asiakkaat, yhteisöt ja henkilöstö tarvitsivat ajantasaista tietoa siitä, miten koronaepidemia vaikuttaa toimintoihin. Tiedottaminen on ollut tärkeää kaikissa epidemian vaiheissa ja se jatkuu edelleen mm. rokotuksiin liittyen.

Häiriötilanteiden johtoryhmä linjasi valtakunnallisten ohjeiden vaikutukset Tampereen kaupungin toimintaan ja henkilöstöön. Viestintä teki yhteistyötä mm. sairaanhoitopiirin ja median kanssa. Koronaepidemiasta viestittiin kaikilla kaupungin viestintäkanavilla ja keväällä myös iltaisin ja viikonloppuisin. Asiasta tiedotettiin eri kielillä, eri tavoin ja eri kohderyhmille: koululaisille, ikäihmisille, omaisille, opiskelijoille jne.

Tarkastuslautakunnan arviointi koronaepidemian aikaisesta poikkeusolojen hallinnosta

Kaupungin säännöt ja ohjeet tukivat hyvin poikkeusolojen hallintoa. Poikkeusolojen alkaessa valtuusto päätti sähköisestä kokousmenettelystä eikä muita muutoksia sääntöihin ja ohjeisiin tarvittu. Pormestarin erityistoimivaltaan perustuen tehdyt päätökset olivat asiaankuuluvia ja tarpeellisia.

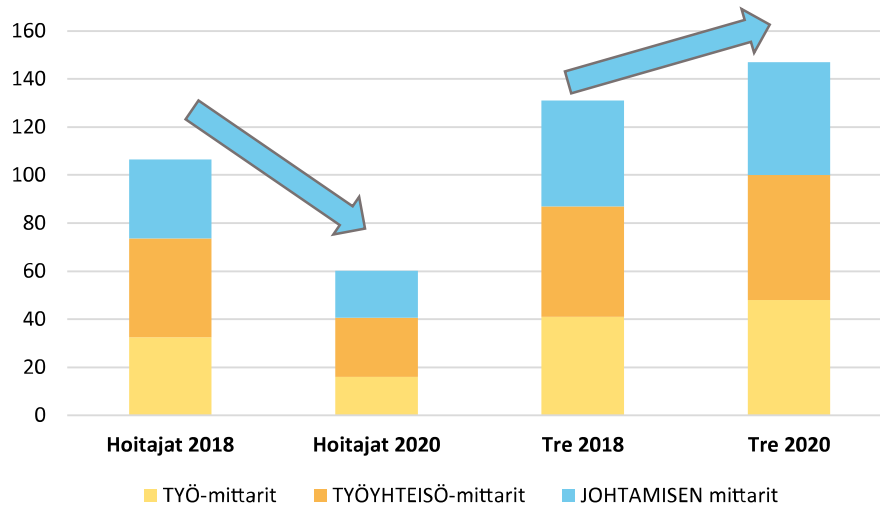
7.2 TERVEYSASEMIEN HOITOHENKILÖKUNNAN TYÖHYVINVOINTI

Koronaepidemia on kuormittanut erityisesti terveysasemien henkilökuntaa. Kuormitus ilmenee työhyvinvointia kartoittavasta Kunta10-tutkimuksesta, joka tehtiin syksyllä 2020. Tutkimus tehdään joka toinen vuosi.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: miten kaupungin terveysasemien hoitohenkilökunnan työhyvinvointi on kehittynyt Kunta10-tulosten perusteella?

Kunta10-tutkimuksessa yksittäisistä kysymyksistä tehdään koontimittareita kolmella osa-alueella: työ, työyhteisö ja johtaminen. Koontimittarissa huomioidaan kolme edellistä tutkimusta, joten yksittäinen tutkimusvuosi ei voi täysin muuttaa tuloksia, vaan koontimittari antaa tietoa muutoksen suunnasta. Tampereen kaupungin Kunta10-koontitulokset olivat selvästi parantuneet verrattuna edelliseen vuoden 2018 tutkimukseen. Terveysasemien hoitohenkilökunnan tulokset viideltä suurimmalta terveysasemalta olivat päinvastaiset: tulokset olivat merkittävästi huonontuneet. Vastaanotto toiminnan lääkäreiden tulokset noudattelivat koko kaupungin tuloksia ja olivat paremmat kuin edellisessä tutkimuksessa.

 75 % koki työmääränsä lisääntyneen yli sietokyvyn.

■ **Hoitohenkilökunnan ja Tampereen kaupungin yhteenlasketut Kunta10-mittarit vuosina 2018 ja 2010.** Lähde: Kunta10-tutkimus

Hoitohenkilökunnan tulokset olivat kaupungin heikoimmassa kymmenyksessä viidessä työhön liittyvässä aiheessa. Aiheet koostetaan useista eri kysymyksistä. Työn imu oli vähentynyt ja työstressi lisääntynyt. Terveysasemien hoitohenkilökunnasta 75 % koki työmääränsä lisääntyneen yli sietokyvyn, kun luku koko kaupungissa oli 43 %. Muutokset työssä koki myönteiseksi vain 12 % hoitajista, kun koko kaupungissa näin koki 36 %. Tyytyväisyys työn palkitsevuuteen oli vähentynyt.

	Hoito- henkilökunta 2018	Hoito- henkilökunta 2020	Koko kaupunki 2020
Kyselyyn vastanneita	89 (75%)	102 (68%)	7898 (69%)
Työ			
Kokee usein työn imua	61 %	50 %	69 %
Kokee työstressiä: paljon panostusta, vähän palkitsevuutta	24 %	32 %	15 %
Työmäärän lisääntyminen yli sietokyvyn	53 %	76 %	43 %
Kokee muutokset työssä myönteisiksi	29 %	12 %	36 %
Työn palkitsevuus (1-5)	2,4	2,2	2,8

■ **Hoitohenkilökunnan työ-mittarien heikoimmat tulokset vuonna 2020 sekä vertailu vuoteen 2018 ja koko kaupungin tuloksiin vuonna 2020.** Lähde: Kunta10-tutkimus

Terveysasemien hoitohenkilökunnasta vain 42 % uskoi jatkavansa eläkeikään saakka, kun koko kaupungissa tähän uskoi 64 % vastaajista.

Kuva: Opa Latvala

Tarkastuslautakunnan arviointi terveysasemien hoitohenkilökunnan työhyvinvoinnista

Terveysasemien hoitohenkilökunnan työhyvinvointi on kehittynyt hyvin huolestuttavaan suuntaan viimeisimmässä Kunta10-tutkimuksessa. Koronaepidemia aiheutti suuren ja äkillisen muutoksen terveydenhuollon työn kuormittavuudessa, mikä varmasti osaltaan selittää heikkoja tuloksia. Tarkastuslautakunta kysyy, selittääkö tuloksia jokin muukin kuin koronaepidemia ja mitä asialle aiotaan tehdä.

7.3 LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU JA SOSIAALIHUOLTOLAIN MUKAINEN PERHETYÖ

Valtuustokauden tavoite on siirtää palvelujen painopistettä ennaltaehkäiseviin ja kotiin vietäviin palveluihin, joihin kuuluvat muiden muassa lapsiperheiden kotipalvelu ja sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö. Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan on järjestettävä lapsiperheille kotipalvelua ja perhetyötä. Näillä palveluilla perheitä autetaan arjessa ja siihen liittyvissä vaikeuksissa.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: vastaavatko lapsiperheiden kotipalvelu ja sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö asiakkaiden tarpeisiin palvelun saatavuuden ja asiakastyytyväisyyden näkökulmista tarkasteltuna?

Tampereella lapsiperheiden kotipalvelu (jatkossa kotipalvelu) ja sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö (jatkossa perhetyö) eriytettiin toisistaan sosiaalihuoltolain muutoksen takia vuonna 2017. Kotipalvelua perheet voivat tilata itse, eikä palvelun saamiseen vaadita sosiaalihuollon asiakkuutta. Valtaosa kotipalvelusta on lastenhoitoapua. Perhetyötä voivat saada vain sosiaalihuollon asiakasperheet. Perhetyö on tavoitteellinen prosessi, jossa työskennellään erityisesti vanhempien kanssa.

Kotipalvelun toimintakulut olivat 1,3 milj. euroa ja toimintatuotot 62 000 euroa vuonna 2020. Perhetyön toimintakulut olivat 665 000 euroa ja toimintatuotot tuhat euroa vuonna 2020. Toteutumat olivat vuosisuunnitelmien mukaiset. Kotipalvelussa tehtiin 31 henkilötyövuotta ja perhetyössä 17 henkilötyövuotta vuonna 2020.

Lapsiperheiden kotipalvelu

Kotipalvelu sisältää lasten- ja kodinhoitoapua, vanhemmuuden tukemista ja arkirutiinien hoitamista yhdessä vanhemman kanssa. Palvelua myönnetään esimerkiksi väsyneen tai kuormittuneen vanhemman auttamiseen, vauvan hoitovaikeuksista selviytymiseen ja vanhemman välttämättömän asioinnin mahdollistamiseen. Palvelua ei myönnetä pelkkään siivoukseen, kuljetuksen tarpeeseen, opiskelun, harrastuksen tai työssäkäynnin mahdollistamiseen eikä korvaamaan lasten päivähoitoa. Kotipalvelun painopiste on alle kouluikäisten lasten perheissä.

Tampereella kotipalvelua saavat kaikki, jotka sitä tarvitsevat. Kiireellisessä tilanteessa päätös palvelun antamisesta tehdään 1–3 arkipäivän kuluessa yhteydenotosta. Vuonna 2020

Kotipalvelu auttaa lasten hoidossa.

tuntihinta oli kuusi euroa. Pienituloisen asiakas voi hakea maksualennusta tai -vapautusta. Vuonna 2020 noin puolet Tampereen asiakkaista sai palvelun maksutta.

Tilapäistä kotipalvelua varataan yksi tai muutama käynti kerrallaan. Vuonna 2020 tilapäisessä kotipalvelussa oli 648 perhettä, joihin tehtiin keskimäärin 8,5 käyntiä perhettä kohden. Käynnin kesto oli yleensä 3–4 tuntia.

Tarvittaessa asiakas voi saada säännöllistä kotipalvelua vähintään kerran viikossa, noin kolmen kuukauden ajan. Vuonna 2020 säännöllisessä palvelussa oli viisi perhettä, joihin tehtiin keskimäärin 20 käyntiä perhettä kohti. Käynnin kesto oli yleensä 4–8 tuntia. Kotipalvelua on saatavilla myös palveluseteleillä iltaisin ja viikonloppuisin. Vuonna 2020 palveluseteliasiakkaina oli 233 perhettä.

Kotipalveluun kuuluu myös ekavauva-palvelu, jossa ensimmäisen lapsensa saaville tarjotaan kolme maksutonta kotipalvelun käyntiä. Palvelu sisältää uuteen elämäntilanteeseen liittyvää ohjausta ja neuvontaa. Ekavauva-palvelua tarjotaan kaikille palveluun oikeutetuille, eikä pitkiä jonoja ole. Vuonna 2020 ekavauva-palvelussa oli 325 perhettä, joihin tehtiin keskimäärin kaksi käyntiä perhettä kohti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Sotkanet.fi-tilastotietokannan mukaan kunnan kustantamaa kodin- ja lastenhoitopalvelua sai kuusikkokunnissa 2,5–4,1 % lapsiperheistä vuonna 2019. Tampereella oli kuusikkokuntien suurin palvelua saaneiden lapsiperheiden osuus.

Tampereen kotipalvelun asiakaspalautetta kerätään kaupungin verkkosivujen lomakkeella, mutta saatu palaute on vähäistä. Asiakastytyväisyyskysely tehtiin viimeksi vuonna 2019, mutta vastausten määrä oli pieni. Vuoden 2020 asiakaskyselyä ei tehty koronavirusepidemian takia. Tulevissa kyselyissä asiakkaat saavat kyselylomakkeeseen johtavan QR-koodin, mikä helpottaa osallistumista.

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö

Perhetyötä tehdään sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain perusteella. Tampereella nämä kaksi palvelua toimivat erillisissä yksiköissä. Sosiaalihuoltolain mukaisella perhetyöllä ehkäistään vaikeuksien kasvamista niin suuriksi, että tarvittaisiin lastensuojelua. Lastensuojelulain mukaisella perhetyöllä taas pyritään välttämään huostaanoton tarve.

Perhetyöntekijä voi esimerkiksi tukea perhettä lasten hoidossa ja kasvatuksessa, ohjata päivärytmiin, ruokailuun ja nukkumiseen liittyvissä asioissa sekä tukea hyvää vuorovaikutusta. Työ voi olla nopeasti kriisitilanteeseen vastaavaa palvelua tai asiakassuunnitelmaan perustuvaa, pitkäaikaista palvelua. Perhetyötä tehdään asiakkaan kotona tai hänen

toimintaympäristössään yksilö-, pari-, perhe- tai ryhmätapaamisissa. Tampereella yleisin perhetyön aloittamisperuste oli vuonna 2020 vanhemman kasvatustyön tukeminen.

Tampereen perhetyön asiakkaina oli 270 lasta vuonna 2020. Asiakastapaamistunteja kertyi asiakasta kohti keskimäärin 13. Asiakkuuden keskimääräinen kesto oli 6,5 kuukautta.

Lähtökohtaisesti kaikki tarvitsevat perheet saavat palvelun, mutta jonotusaika on pitkä. Vuonna 2020 jonotusaika oli noin 1,8–2,5 kuukautta. Perhepalveluiden yksikön mukaan jonotusaikana syntyvien ongelmien ehkäisemiseen tarvitaan entistä tiiviimpää yhteistyötä perhetyön ja lapsiperheiden sosiaalityön välille. Yhteistyössä tulisi selvittää, voidaanko asiakkaalle tarjota jonotuksen sijaan tai sen aikana muita ratkaisuja, kuten esim. sosiaalityöntekijän, koulukuraattorin tai järjestöjen palveluita.

Sotkanet.fi-tilastotietokannan mukaan kunnan kustantamaa sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä sai kuusikkokuntien lapsiperheistä 1,2–8,1 % vuonna 2019. Tampereella palvelua saaneiden osuus oli 2,5 %.

**Perhetyö tukee
vanhemman
kasvatustyötä.**

Tampereen perhetyöstä saatiin 97 asiakaspalautetta vuonna 2020. Valtaosa palautteen antajista oli asiakasperheiden aikuisia ja 20 vastausta saatiin lapselta tai nuorelta. Palvelun onnistumista kuvaavien arviointiväittämien keskiarvot vaihtelivat välillä 4,4–4,9 asteikolla 1–5. Palvelulle kokonaisuutena annettujen kouluarvosanojen keskiarvo oli 9,3. Asiakkaat arvioivat oman tilanteensa muuttuneen palvelun aikana siten, että tilanne ennen työn alkamista sai keskimäärin arvosanan 5,7 ja arviointihetkellä arvosanan 8,6 asteikolla 4–10.

Tarkastuslautakunnan arviointi lapsiperheiden kotipalvelusta ja sosiaalihuoltolain mukaisesta perhetyöstä

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan lapsiperheiden kotipalvelussa ja sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä tehdään tärkeää työtä, jolla ehkäistään ongelmien kasvamista ja kasautumista ja siten vahvistetaan perheiden voimavaroja.

Kotipalvelun saatavuus vastaa lapsiperheiden tarpeita. Sen sijaan perhetyössä asiakkaiden jonotusaika palveluun on liian pitkä. Tarkastuslautakunta on huolissaan siitä, että tukea odottavan perheen ongelmat saattavat jonotuksen kestäessä kasvaa. Seurauksena voi olla palvelutarpeen vaihtuminen perhetyöstä lastensuojeluun.

Perhetyön saama asiakaspalaute oli erinomaista, minkä perusteella palvelu vastaa hyvin asiakkaiden tarpeita. Noin kolmannes perhetyön asiakasperheistä vastasi palautekyselyyn. Kotipalvelusta saatu palaute oli niin vähäistä, että sen perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä asiakastyytyväisyydestä. Tarkastuslautakunnan mielestä asiakaspalautetta tarvitaan palveluiden kehittämiseen ja tuloksellisuuden arvioimiseen.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Tarkastuslautakunta kannustaa perhetyön ja sosiaalityön välisen yhteistyön lisäämiseen jonotuksesta aiheutuvien ongelmien välttämiseksi.

Tarkastuslautakunta suosittelee tehostamaan kotipalvelun ja perhetyön asiakaspalautteiden keräämistä.

7.4 LAPSIPERHEIDEN AIKUISILLE SUUNNATUT SOSIAALITYÖN PALVELUT

Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalityöllä rakennetaan asiakkaan tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus. Käytännössä aikuissosiaalityö voi olla esim. arkielämän hallinnassa tukemista, asumisen ongelmien ratkomista, päihde- ja mielenterveysongelmissa tukemista, työttömyyden seurauksissa tukemista tai asiakkaan palvelujen koordinointia.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: onko tamperelaisten lapsiperheiden aikuisilla muihin tamperelaisiin aikuisiin nähden tasavertainen mahdollisuus saada aikuissosiaalityön palveluita?

Aikuissosiaalityö Tampereella

Aikuissosiaalityö	Lapsiperheiden aikuissosiaalityö	Lapsiperheiden sosiaalityö ja Lastensuojelun avohuolto
<ul style="list-style-type: none">• lapsettomat aikuiset ja ne aikuiset, jotka asuvat eri taloudessa kuin heidän lapsensa• aikuiselle omatyöntekijä• aikuiselle henkilökohtainen asiakassuunnitelma	<ul style="list-style-type: none">• lapsiperheiden aikuiset• aikuiselle omatyöntekijä• aikuiselle henkilökohtainen asiakassuunnitelma	<ul style="list-style-type: none">• asiakas on lapsi, mutta myös vanhempia autetaan• lapsen sosiaalityöntekijä katsotaan myös perheen aikuisten omatyöntekijäksi• lapselle asiakassuunnitelma

■ **Tamperelaiset aikuiset saavat tilanteestaan riippuen sosiaalityön palvelua aikuisosiaalityössä, lapsiperheiden aikuissosiaalityössä, lapsiperheiden sosiaalityössä tai lastensuojelun avohuollossa.**

Tampere tarjoaa aikuissosiaalityön palvelua lapsettomille aikuisille ja niille aikuisille, jotka asuvat eri taloudessa kuin heidän lapsensa. Lapsiperheiden aikuisille taas on tarjolla lapsiperheiden aikuissosiaalityön palvelu. Sisällöllisesti nämä palvelut ovat samanlaiset ja niissä asiakkaille nimetään omatyöntekijät ja laaditaan sosiaalihuollon asiakassuunnitelmat. Lapsiperheiden aikuissosiaalityö ennaltaehkäisee lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalityön tarvetta vahvistamalla perheellisten aikuisten toimintakykyä.

Tampereella tilanne on erilainen niille aikuisille, joiden lapsi on lapsiperheiden sosiaalityön tai lastensuojelun avohuollon asiakas. Heidän kohdallaan lapsen sosiaalityöntekijä katsotaan myös perheen aikuisten omatyöntekijäksi. Sosiaalityöntekijä nimetään lapselle ja myös suunnitelma laaditaan lapselle. Tampereella henkilökohtaiseen suunnitelmaan perustuvaa sosiaalityötä voi yleensä siis saada joko perheen aikuinen tai lapsi, mutta eivät molemmat samanaikaisesti.

Lastensuojelun avohuollossa tai lapsiperheiden sosiaalityössä ei pystytä kartoittamaan aikuisen elämäntilannetta yhtä kokonaisvaltaisesti ja työskentelemään aikuisen hyväksi yhtä tavoitteellisesti kuin aikuissosiaalityössä. Esimerkiksi eri-ikäisten aikuisten palveluvaihtoehdot, aikuisia auttavat yhteistyötahot, työllisyysasiat ja syrjäytymiseen liittyvät asiat vaativat aikuissosiaalityön erityisosaamista, jota lastensuojelun avohuollossa tai lapsiperheiden sosiaalityössä ei ole riittävästi.

Lastensuojelussa lapselle tehdään aina asiakassuunnitelma. Siinä aikuisen tilanne huomioidaan eri näkökulmasta kuin aikuissosiaalityön suunnitelmassa. Mitä pienempi lapsi on asiakkaana, sitä todennäköisemmin työskentely kuitenkin liittyy aikuisen toimintakyvyn ja elämönhallinnan parantamiseen. Vanhempia esimerkiksi ohjataan heille tarpeellisiin palveluihin kuten päihde- tai mielenterveyspalveluihin. Lapsiperheiden sosiaalipalveluissa aikuissosiaalityön asiakassuunnitelma jää usein tekemättä resurssien ja aikuissosiaalityön erityisosaamisen puutteen takia.

Palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä

Sosiaalihuoltolain mukaan kuntalaisella on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, johon sisältyy mm. yhteenveto asiakkaan tilanteesta ja sosiaalipalvelujen tarpeesta. Palveluja, kuten esim. aikuissosiaalityötä, tulee järjestää palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti.

Sosiaalihuoltolain mukaan palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakassuunnitelmalla, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta. Tämä aikuisen henkilökohtainen suunnitelma sisältää mm. arvion asiakkaan tarvitsemista palveluista, palveluiden alkamisajankohdasta, palveluiden kestosta, tapaamisten tiheydestä sekä palvelun tavoitteet ja yhteistyötahot. Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaan mukaan suunnitelman laatiminen on ilmeisen tarpeetonta, jos palvelutarpeen arviointi riittää asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamiseksi.

Sosiaalihuoltolain mukaan asiakkaalle tulee lähtökohtaisesti nimetä sosiaalihuollon asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Työntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman Sosiaali-

huoltolain soveltamisoppaan mukaan omatyöntekijä tukee asiakasta tavoitteiden saavuttamisessa sekä omien voimavarojen vahvistamisessa ja käyttämisessä. Omatyöntekijä voidaan jättää nimeämättä esimerkiksi silloin, kun asiakkaalla on jo lastensuojelulain mukainen lapsen asioista vastaava

 Tarkastuslautakunta haluaa lasten vanhemmille tasavertaiset palvelut.

sosiaalityöntekijä. Esimerkiksi huostaanottotilanteissa voi kuitenkin olla asiakkaan edun mukaista nimetä hänelle omatyöntekijä lapsen vastuutyöntekijän lisäksi.

Yleensä lapsen tullessa Tampereen lapsiperheiden sosiaalityön tai lastensuojelun avo- huollon asiakkaaksi hänen vanhempansa saavat jo jotain omaa palvelua esimerkiksi päihdehuollossa tai työllisyyskokeilussa. Näihin palveluihin sisältyy kyseistä palvelua koskeva asiakassuunnitelma. Jos vanhempi pyytäisi, hänelle laadittaisiin lisäksi sosiaalihuoltolain tarkoittama palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma, mutta käytännössä vanhemmat eivät pyydä niitä.

Selvitystyö käynnissä

Vanhempien aikuissosiaalityön tarpeen vuoksi käynnistettiin selvitystyö vuoden 2020 lopulla ja sen odotetaan valmistuvan kesällä 2021. Selvityksellä kartoitetaan aikuissosiaalityön tarve perhepalveluissa ja lastensuojelun avohuollossa. Samalla luodaan käsitys muutoksista, jotka tarvitaan riittävän palvelun tuottamiseksi. Selvityksessä kartoitetaan asiakasprosessi, toimijoiden välinen työnjako ja sosiaalityöntekijöiden osaamistarpeet. Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien tehtävänkuvat täsmennetään ja tarvittaessa kehitetään työtä tukeva mentorointimalli. Tavoite on löytää kestäviä ratkaisuja lapsiperheiden aikuissosiaalityön tarpeeseen.

Tarkastuslautakunnan arviointi lapsiperheiden aikuisille suunnatuista sosiaalityön palveluista

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan aikuisilla ei ole tasavertaista mahdollisuutta saada aikuissosiaalityötä, johon kuuluu sosiaalihuollon omatyöntekijä ja henkilökohtainen asiakassuunnitelma. Aikuisen asiat hoidetaan lapsiperheiden sosiaalityössä tai lastensuojelun avohuollossa silloin, kun perheen lapsi on asiakkaana toisessa näistä palveluista. Koko perheen tilanne paranisi nopeammin, jos myös aikuinen voisi saada suunnitelmallista ja tavoitteellista apua.

Kaupunki on ryhtynyt kehittämään aikuissosiaalityön tasavertaisuutta käynnistämällä selvitystyön, joka valmistuu kesällä 2021. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan muutoksia tarvitaan, jotta kaikkien lapsiperheiden aikuiset saavat tarvitsemansa palvelut ja siten voimavaroja perheensä elämänhallintaan. Tarkastuslautakunta jää odottamaan tietoa selvitystyön tuloksista ja niiden pohjalta tehdyistä ratkaisuista.

Tarkastuslautakunnan suositus

Sosiaalipalveluissa tulee varmistaa, että lapsiperheiden sosiaalityön ja lastensuojelun avohuollon asiakkaina olevien lasten vanhemmat ovat tietoisia oikeudestaan saada sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma. Tarvittaessa nämä palvelut tulee järjestää kaikille aikuisille.

7.5 OMAISHOIDON TUKI

Omaishoidolla tuetaan säännöllistä hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevien henkilöiden kotona asumista. Omaishoidon tukea voi saada esimerkiksi silloin, kun hoidettavalla on mielen-terveysongelmia, muistisairaus tai kehitysvamma. Omaishoitaja on hoidettavalle läheinen henkilö. Hänen tehtäviinsä kuulu päivittäisissä toimissa avustaminen.

Tampereen omaishoidon tuen viimeisin asiakaskysely on vuodelta 2018. Kyselyssä ilmeni, että asiakkaat kokivat omaishoidon palkkion usein riittämättömäksi suhteessa tehtyyn työhön. Myös palveluseleitä toivottiin enemmän. Kevään 2020 kysely siirrettiin seuraavaan vuoteen koronavirusepidemian takia.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: mikä on Tampereen omaishoidon tuen hoitopalkkioiden taso suhteessa Suomen suurimpien kaupunkien palkkioihin?

Tarkastelu oli suuntaa antava, sillä kaupunkien omaishoidon tuet eivät ole täysin vertailukelpoisia keskenään.

Omaishoidon tuki Tampereella

Omaishoidon tuen myöntäminen perustuu kunnan harkintaan ja määrärahoihin. Vuoden 2020 lopussa Tampereen omaishoidon tuella oli 1 574 asiakasta. Asiakasmäärä on ollut viime vuosina noin 1 500 henkilön tasolla. Tampereen omaishoidon tuen toimintakulut olivat 14 milj. euroa.

Omaishoitajan tukeen kuului vuonna 2020 kuukausittainen hoitopalkkio; vapaata 2–3 vuorokautta kuukaudessa, minkä sai halutessaan vaihtaa palveluseleihin; tapaturmavakuutus hoitotyöhön; oikeus sairauslomapalkkioon yhdeksän arkipäivän ajalta ja oikeus terveystarkastukseen. Omaishoidon tuen lisäksi asiakas voi saada hoidon turvaamiseksi tarvittavia palveluita, kuten esimerkiksi kotihoitoa.

Tampereella oli vuonna 2020 voimassa sosiaali- ja terveyslautakunnan periaatepäätös, jonka mukaan tuki myönnetään kaikille

hoidon sitovuuden ja vaativuuden kriteerit täyttävälle hakijoille. Tampereella omaishoidon tukihakemukset käsitellään moniammatillisessa työryhmässä, mikä varmistaa tukipäätösten yhdenvertaisuutta. Pirkanmaalla omaishoidon tuen palkkioluokat ja niiden kriteerit vaihtelevat kunnittain. Vuonna 2021 aletaan suunnitella omaishoidon tuen palkkioluokkien ja kriteerien yhtenäistämistä Pirkanmaalla.

Kukaan ei jää ilman tukea määrärahasyistä

Omaishoidon tuen hoitopalkkiot Suomen suurimmissa kaupungeissa

Laki määrittelee omaishoitajan vähimmäispalkkion, mutta kunnat saavat päättää palkkioluokat ja palkkioiden myöntämiskriteerit. Hoitopalkkion suuruuteen vaikuttavat hoidon sitovuus ja vaativuus. Hoitopalkkioihin tehdään vuosittain indeksikorotukset. Omaishoidon palkkio on veronalaista tuloa ja siitä voi kertyä työeläkettä. Tampereella palkkioluokkia on neljä, joista matalin oli lain mukainen vähimmäispalkkio eli 408,09 euroa kuukaudessa ja korkein 1 400,00 euroa kuukaudessa vuonna 2020.

Tarkastuslautakunta vertaili kuuden suurimman kaupungin hoitopalkkioita kaupunkien matalimmassa ja korkeimmassa palkkioluokassa vuonna 2020. Lisäksi tarkasteluun otettiin omaishoitajan vapaapäivien määrä ja määrärahojen puuttumisen vuoksi hylättyjen hakemusten määrä. Missään vertailun kaupungeista ei hylätty tukihakemuksia määrärahojen puuttumisen vuoksi vuonna 2020.

Omaishoidon tukia voi vertailla vain suuntaa antavasti. Kaupunkien palkkioluokkien lukumäärä, palkkioluokkien kriteerit, omaishoitajan vapaapäivien määrä, myönnettävät palvelut ja palveluiden asiakasmaksut vaihtelevat. Oheisen taulukon tiedot on kerätty kaupunkien omaishoidon tuen yksiköistä ja kaupunkien verkkosivuilta.

Kaupunki	Palkkio euroa / kk matalimmassa palkkioluokassa	Palkko euroa / kk korkeimmassa palkkioluokassa	Määräaikainen palkkio euroa / kk	Vapaapäivät kpl / kk	Harkinnan- varainen vapaa
Espoo	449	1768	1 768 korkeintaan 6 kk	2-3 / kk	harkinnan- varainen virkistysvapaa
Helsinki	449	1766	vähintään 816	2 / kk matalin luokka 2-3 / kk korkein luokka	harkinnan- varainen virkistysvapaa
Oulu	408	938	1 634 korkeintaan 6 kk	2-3 / kk	harkinnan- varainen vapaa 0-6 vrk/kk
Tampere *	408	1400	1 400	2-3 / kk	-
Turku**	408	774	1 231 korkeintaan 6 kk	2-3 / kk	harkinnanvarai- nen vapaa, joka vähentää hoito- palkkiota
Vantaa	408	816	-	2 / kk matalin luokka 3 / kk korkein luokka	-

* Mahdollisuus 10 palveluseteliin vuodessa hoitajan terveyden hoitamiseen tarvittavan vapaan järjestämiseksi.

** Tuen lisäksi voidaan myöntää palvelusetelitä. Matalin luokka 1-16 h / kk. Korkein luokka ja korotettu luokka 1-35 h / kk.

■ Suurten kaupunkien omaishoidon tuen hoitopalkkiot ja vapaapäivät vuonna 2020

Suuntaa antavan vertailun perusteella matalimman luokan kuukausipalkkio oli kaupungeissa 408 tai 449 euroa. Matalimpaan palkkioluokkaan pääsemisen kriteereille oli yhteistä päivittäisen hoidon tarpeen jatkuvuus ja sitovuus. Kaikkien kaupunkien kriteerien mukaan aikuinen hoidettava pystyi mahdollisesti olemaan lyhyen ajan yksin. Tampereella matalimman luokan hoitopalkkio oli verrokkeihin nähden keskitasolla. Tampereen matalimman palkkioluokan kriteerit olivat tavanomaisia verrattaessa niitä muiden kaupunkien kriteereihin.

Korkeimman luokan hoitopalkkiot vaihtelivat selvästi enemmän kuin matalimman, sillä vaihteluväli oli 774–1768 euroa. Korkeimpaan palkkioluokkaan pääsemisen kriteereille oli yhteistä ympärivuorokautinen ja runsas hoidon tarve. Verrattaessa Turun 774 euron ja Espoon 1 768 euron hoitopalkkiota suurin ero oli se, että Turussa oli mahdollista saada palkkion lisäksi omaishoitoa tukevia palveluita 1–35 tuntia kuukaudessa. Tampereella korkeimman tason hoitopalkkio oli verrokkeihin nähden suunnilleen keskitasolla. Tampereen korkeimman palkkioluokan kriteerit olivat tavanomaisia verrattaessa niitä muiden kaupunkien kriteereihin.

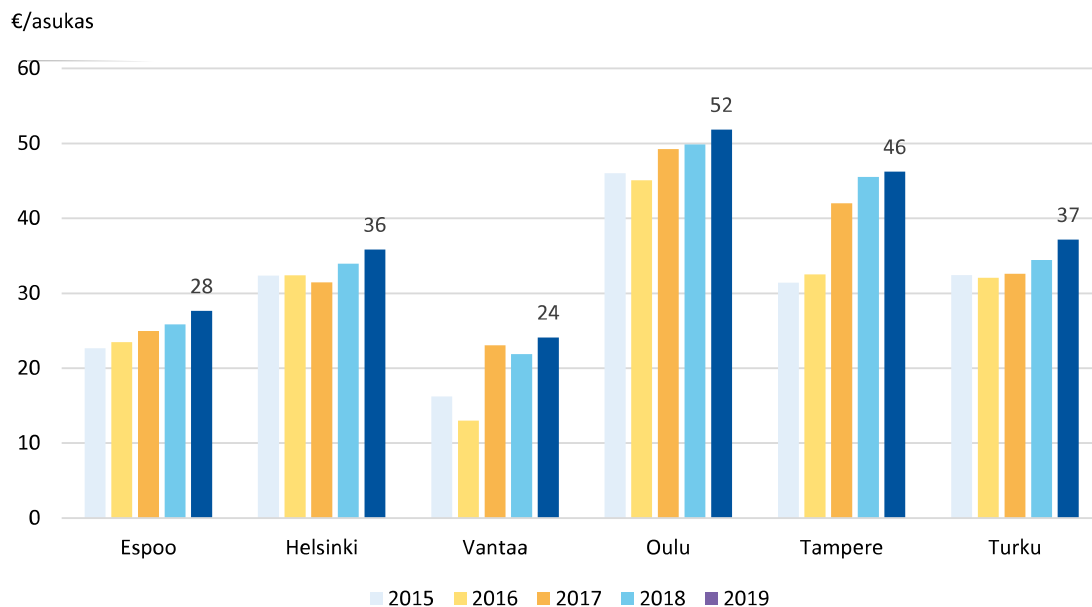
Kaikkien kaupunkien omaishoitajilla oli oikeus kahteen tai kolmeen vapaapäivään kuukaudessa. Lain mukaan vapaavuorokausia on vähintään kolme kalenterikuukaudessa silloin, kun hoitaja on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokau-

tisesti tai jatkuvasti päivittäin. Muussa tapauksessa vapaavuorokausia on vähintään kaksi kalenterikuukaudessa.

Oulussa ja Turussa oli vuonna 2020 käytössä myös korotettu palkkioluokka, joka oli tarkoitettu korkeintaan puoli vuotta kestävään määräaikaiseen ympärivuorokautiseen hoidon tarpeeseen. Korotettua palkkiota sovellettiin esimerkiksi kotona toteutettavaan saattohoitoon silloin, kun hoitaja oli hoitotyön vuoksi estynyt tekemästä palkkatyötään. Korotettu hoitopalkkio oli Oulussa 1 634 euroa kuukaudessa ja Turussa 1 231 euroa kuukaudessa. Tampereella ja Espoossa korkeimman luokan palkkio voidaan myöntää myös määräaikaisesti. Helsingissä hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana maksetaan vähintään sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamaa hoitopalkkiota.

Tilastotietoa omaishoidon tuen asiakaskohtaisesta hoitopalkkiosta eri kaupungeissa ei ole saatavilla. Tilastokeskuksesta saadaan tiedot kaupunkien omaishoidon tuen hoitopalkkiosta vuonna 2019. Kuusikko-työryhmän raportista saadaan tiedot omaishoidon tuen asiakasmääristä vuodelta 2019, lukuun ottamatta Vantaata. Näiden tietojen perusteella laskettu arvio omaishoidon tuen keskimääräisistä asiakaskohtaisista hoitopalkkiosta vaihteli suurissa kaupungeissa noin 4 300–6 300 euron välillä vuonna 2019. Tampereen hoitopalkkiot olivat keskitasolla.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan Suomen suurimpien kaupunkien asukaskohtaiset hoitopalkkiomenot vaihtelivat 24–52 euron välillä vuonna 2019. Tampereen asukasta kohden lasketut hoitopalkkiomenot olivat 46 euroa. Sotkaneti.fi-palvelun tilaston mukaan omaishoidon tuen asiakkaita oli väestön määrään nähden eniten Oulussa, toiseksi eniten Turussa ja kolmanneksi eniten Tampereella vuonna 2019.

■ Omaishoidon tuen hoitopalkkiomenot asukasta kohti vuosina 2015–2019.

Lähde: Tilastokeskus

Tarkastuslautakunnan arviointi omaishoidon tuesta

Tampereen omaishoidon tuen palkkiot ovat keskitasolla, kun niitä verrataan suuntaa antavasti muiden Suomen suurten kaupunkien maksamiin palkkioihin.

Tampereen omaishoidon tuen vuoden 2018 asiakaskyselyssä monet kokivat palkkion riittämättömäksi tehtyyn työhön nähden, mikä on ymmärrettävää. Tamperelaisten omaishoitajien tilanne on siinä mielessä hyvä, että omaishoidon tuki myönnetään kaikille kriteerit täyttävälle hakijoille eikä ketään jätetä ilman tukea määrärahojen puutteen vuoksi.

7.6 KAUPIN YLIOPISTOLLINEN SOTE-KESKUSHANKE

Tarkastuslautakunnan arviointikohteena on suunnitteilla oleva hanke. Arvioinnin tueksi hankkeesta tehtiin kysely viranhaltijoille, luottamushenkilöille ja hankkeen kohderyhmään kuuluville asukkaille.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: miten Kaupin yliopistollinen sote-keskushanke etenee ja mitä mieltä alueen asukkaat ovat hankkeesta?

Kaupin yliopistollisen sote-keskuksen kehittäminen aloitettiin osana Kaupin kampuksen kehittämistä. Siitä sopivat Tampereen kaupunki, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, FinnMedi Oy ja kolme yliopistoyhteisöä vuonna 2016. Työnimenä oli tuolloin opetushyvinvointikeskus. Keskukseen toimintaideaa on kehitetty useissa hankkeissa, mm. Tulevaisuuden sote-keskusohjelmassa.

Suomessa ei vielä ole yliopistollista sote-keskusta. Sen tavoitteena on uudistaa sote-palveluja yliopistollisen tutkimuksen tuella ja taata apu asiakkaalle hänen elämäntilanteensa huomioiden yhdestä paikasta, olipa kyse perus- tai erikoistason sosiaali- tai terveystaloudesta.

Kaupin sote-keskus on yksi kaupungin hyvinvointikeskuksista. Suunnitelmien mukaan se vastaa 40 000 asukkaan sosiaali- ja terveysalan peruspalveluista. Nykyisistä palveluista keskuksen sijoittuvat Tammelakeskuksen terveysaseman palvelut ja muita itäisen

keskusta-alueen sote-palveluja. Kyse on Tampereen kaupungin ja korkeakouluyhteisön yhteishankkeesta, jossa tiloista 10 % varataan opetukseen, tutkimukseen ja toiminnan kehitystyöhön.

Keskukseen suunnitellut tilat soveltuvat useisiin käyttötarkoituksiin ja niitä voi muunnella. Tilaratkaisut palvelevat uudenlaisia asiakkuuksia, esim. omahoidon tukea, etähoitoa ja konsultaatiota sekä uusia moniammatillisia, toimijoiden yhdessä tuottamia palveluja. Terveysliikunta on keskeinen osa tulevia palveluja. Tilojen käytöstä ja yhteistyöstä voidaan suunnitella aihioita, mutta lopullisesti ratkaisuja tekevät tiloihin tulevat asiakkaat ja henkilökunta, jotka hyödyntävät ja kehittävät tarjottuja mahdollisuuksia.

Kysely hyvinvointikeskuksesta

Tarkastuslautakunta teki kyselyn uuden hyvinvointikeskuksen mahdollisuuksista tamperelaisille sosiaali- ja terveystalujen viranhaltija- ja luottamushenkilöasiantuntijoille sekä keskustan ja koillisen alueverkoston aktiivisille jäsenille. Kyselyn vastasi 47 henkilöä. Vastaukset olivat kautta linjan positiivisen toiveikkaita. Eniten oli uskoa siihen, että hanke täyttää asiakkaan odotukset uudella tavalla. Myös hankkeen hyödynnettävyyttä muualla pidettiin hyvin mahdollisena. Alueverkoston jäsenistä suurin osa ei tuntenut hanketta entuudestaan, ja he epäilivät eniten asiakaslähtöisyyden toteutumista. Hankkeessa mukana olleet olivat vastauksissaan myönteisempiä. Luottamushenkilöt suhtautuivat hyvinvointikeskukseen hieman myönteisemmin kuin viranhaltijat.

Alueverkoston jäsenet antoivat kyselyyn 15 avointa vastausta, joista seitsemässä oli jotain kriittistä äänenpainoa: Saadaanko soten tietojärjestelmät palvelemaan hankkeen tavoitteita ja onko keskuksella valmiuksia robotisaatioon ja tekoälyratkaisuihin? Korostuuko asiantuntijoiden välinen yhteistyö asiakaslähtöisyyden sijaan? Tuleeko huolta kustannuspaineista? Onko paikka koillistamperelaisille ikäihmisille ja liikuntarajoitteisille saavutettava? Onko selvitetty Tammelan alueen terveystalujen siirron merkitys asukkaille? Hukkuuko pieni ihminen tähän isoon hankkeeseen ja jääkö yksittäisen asiakkaan tarve tehokkuuden jalkoihin? Ovatko suunnitelmat riittävän innovatiivisia?

Vastuu kiinteistöstä

Sote-keskushanke sai vuonna 2019 sosiaali- ja terveysministeriöltä investointiin poikkeusluvan. Tästä huolimatta hanke ei ole edennyt suunnitellusti. Vielä syntymättömän hyvinvointialueen nimissä ei voida tehdä sopimuksia, ja ministeriö edellyttää, että joku ottaa vastuun sote-palvelukiinteistöstä. Hankkeen viivästyminen johtuu sote-rajoituslain (548/2016) tuomista vastuuongelmista. Rajoituslailla on pyritty jäädyttämään kaikki merkittävät sote-investoinnit ja välttämään uusia toimitilavastuita vuoden 2025 loppuun saakka.

Tarkastuslautakunnan arviointi Kaupin yliopistollisesta sote-keskuksesta

On harmillista, että sosiaali- ja terveystalouden uudistus jarruttaa Tampereelle tarpeellisen, uutta luovan sote-keskuksen rakentamista. Tarkastuslautakunnan tekemässä kyselyssä Kaupin yliopistollista sote-keskushanketta arvioitiin yllättävän myönteisesti. Myös paikallisen alueverkoston aktiiviset jäsenet arvioivat keskusta hyvin myönteisesti. Hankkeen tavoitteet ovat erittäin kannatettavia.

■ Havainnekuva Kaupin yliopistollisesta sote-keskuksesta.

Lähde: Arkkitehtitoimisto Helamaa & Heiskanen Oy.

7.7 HIILINEUTRAALI TAMPERE 2030 -TIEKARTTA

Tampereen kaupunkistrategian yksi tavoite on kaupungin hiilineutraalisuus vuoteen 2030 mennessä. Valtuusto hyväksyi tavoitetta täsmentävät ”Kestävä Tampere 2030 – kohti hiilineutraalia kaupunkia” linjaukset 18.6.2018. Kaupunginhallitus perusti näitä linjauksia toteuttamaan Kestävä Tampere 2030 -ohjelman. Ohjelma toteutetaan vuosina 2019–2021 ja se on koonnut Hiilineutraali Tampere 2030 tiekartan (jatkossa tiekartta), joka sisältää suunnitelmat hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: onko kaupungin hiilineutraalisuustavoitteen toteuttamiseksi laadittu tiekartta valtuuston päättämien linjausten mukainen?

Valtuuston hyväksymät linjaukset

Kestävä Tampere 2030 linjauksissa on määritelty kaupungin ympäristöpolitiikan visio. Linjausten teemat ovat kestävä liikkuminen ja kaupunkirakenne, kestävä asuminen ja rakentaminen, energian kestävä tuotanto ja kulutus, kestävä kulutus ja materiaalitalous, kestävä kaupunkiluonto ja hyvä ympäristön tila.

Kestävä Tampere 2030 ohjelmasuunnitelmassa täsmennettiin, että tiekarttaan sisällytetään hiilineutraalisuustavoitetta välittömästi edistävät linjaukset. Tämän vuoksi linjauksiin sisältyvä teema ”hyvä ympäristön tila” ja osa teemasta ”kestävä kaupunkiluonto” rajattiin tiekartan ulkopuolelle. Näitä teemoja toteutetaan Kestävä kaupunki ryhmän yksiköissä.

Tampereen kasvihuonekaasupäästöt

Kestävä Tampere 2030 ohjelmasuunnitelman mukaan hiilineutraalisuustavoite tulkitaan siten, että Tampereen kasvihuonekaasupäästöjä vähennetään vähintään 80 % vuoden 1990 päästötasosta vuoteen 2030 mennessä. Jäljelle jäävät 20 % kompensoidaan. Tiekartassa esitetyn arvion mukaan kaupungin päästöt vähenisivät 61 % ilman tiekartan toimenpiteitä. Päästöjen vähenemisen arvioidaan nopeutuvan tiekartan toimenpiteillä 11 prosenttiyksikköä siten, että vuonna 2030 ne ovat vähentyneet 72 % vuoden 1990 päästötasosta. Kaupunki voi vaikuttaa toiminnallaan suoraan vain osaan alueellaan syntyvistä päästöistä. Kaikkiin päästöihin se voi vaikuttaa välillisesti esimerkiksi, kannustuksella ja yhteistyöllä. Näiden välillisesti toteutettavien päästövähennysten osuus tavoitteesta on kahdeksan prosenttia.

Tiekartassa Tampereen päästöihin on laskettu kaikki kaupungin rajojen sisällä tapahtuva sähkön, lämmön ja polttoaineiden kulutus sekä maankäytön ja jätteiden käsittelyn metaanipäästöt. Tampereen suurimmat päästölähteet ovat kaukolämmitys (28 %), liikenne (26 %) ja kuluttajien sähkön kulutus (14 %). Myös teollisuus (13 %), erillislämmitys (8 %) ja jätehuolto (7 %) ovat suuria päästölähteitä. Sen sijaan Tampereella on vähäinen maatalouden päästöjen osuus (1 %).

Tampereen kasvihuonekaasupäästöjä koskevan raportin mukaan kaupungin kokonaispäästöt laskivat 26 % ja asukaskohtaiset päästöt 45 % vuosien 1990–2018 välillä. Vähenemisen vaikuttaneita tekijöitä on useita, kuten esimerkiksi Tampereen Sähkölaitos Oy:n panostus uusiutuviin energiamuotoihin. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että valtuustokauden 2018–2021 tavoite kokonaispäästöjen vähenemisestä 40 %:lla vuoden 1990 tasosta ei toteudu.

Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartta

Seuraavassa kuvassa on tiekartan kuusi teemaa hyötytavoitteineen ja niitä toteuttavat 37 toimenpidekokonaisuutta. Tiekarttaan on koottu toimenpidekokonaisuuksien sisältämät 236 toimenpidettä, niiden vastuutahot ja toteutusaikataulu. Toimenpiteet jakautuvat kattavasti kaikkiin teemoihin. Toimenpiteiden lisäksi tiekartassa esitetään arvioita niiden päästövähennyksistä, päästövähennysten hinnasta, kustannuksista ja euromääräisistä hyödyistä.

Kestävä kaupunkisuunnittelu	Kestävä liikennejärjestelmä	Kestävä rakentaminen	Kestävä energia	Kestävä kulutus	Kestävä kaupunkiluonto
Hyötytavoite 2030: Kaupunki kasvaa ensisijaisesti joukkoliikennevyöhykkeille ja aluekeskuksiin.	Hyötytavoite 2030: Kestävien liikennemuotojen kulkutapaosuus on 69 %.	Hyötytavoite 2030: Uudisrakentaminen on nollaenergiatasoa ja asumisen hiilijalanjälki on pieni.	Hyötytavoite 2030: Uusiutuvan energian osuus on 80 %.	Hyötytavoite 2030: Kulutus on kestävää ja kiertotalous toimii.	Hyötytavoite 2030: Kaupunkiluonto ja -rakenteet sitovat hiiltä ja ilmastonmuutokseen on varauduttu.
Ilmastovaikutusten arviointi	Raitioliikenne	Uudisrakentaminen kaupungin kiinteistöissä	Keskitetty uusiutuva energia	Jätehuolto	Metsien hiilinielut
Kestävän liikkumisen edellytykset	Lähijunaliikenne	Yksityisen uudisrakentamisen ohjaus	Älykkäät energia-verkot ja -palvelut	Kiertotalous	Kaupunkivihreän hiilinielut
Viheralueiden vahvistaminen	Bussiliikenne	Korjausrakentaminen kaupungin kiinteistöissä	Hajautettu uusiutuva energia	Säästävä kulutus	Viher- ja hulevesirakentamisen CO ² -päästöt
Viiden tähden keskusta	Joukkoliikenteen palvelutaso	Korjausrakentaminen yksityisissä kiinteistöissä	Öljylämmityksestä luopuminen	Ruokailu	Ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpiteet
Hiilinegatiivinen Hiedanranta	Kävely- ja pyöräliikenne	Puurakentaminen		Hankinnat	Päästöjen kompensointi
	Tieliikenne	Infra-rakentaminen		Ympäristötietoisuuden lisääminen	
	Kuljetus- ja työkonekalusto	Uusiomateriaalien käyttö		Kestävä liiketoiminta ja tapahtumat	
	Uudet liikkumispalvelut				
	Liikkumisen ohjaus				

■ Hiilineutraali Tampere 2030-tiekartan teemat, hyötytavoitteet ja toimenpidekokonaisuudet

Palvelualueet laativat vuosina 2019–2020 yhteistyössä Kestävä Tampere 2030 ohjelman kanssa ehdotuksensa tiekartan toimenpiteiksi. Työtä tehtiin mm. työpajoissa. Kaupunkiorganisaation lisäksi työssä oli mukana yrityksiä, yhteisöjä, yliopisto ja oppilaitoksia. Kaupunginhallitus hyväksyi hiilineutraali Tampere 2030 tiekartan 31.8.2020. Jatkossa toimielinten on tarkoitus päättää tiekartasta vuosisuunnitelmiin ja työohjelmiin nostettavat toimenpiteet.

Tiekartta sisältää ne tytäryhteisöjä ja liikelaitoksia koskevat toimenpiteet, jotka olivat tiedossa tiekarttaa laadittaessa. Kaupungin vuoden 2020 talousarvion mukaan tytäryhteisöille ja liikelaitoksille on asetettu tavoite kehittää liiketoimintaa hiilineutraaliin suuntaan. Tytäryhteisöt ovat aloittaneet tavoitteen toteuttamissuunnitelmien laatimisen. Tavoitteiden toteutumista seurataan kaupunkiympäristön palvelualueella ja siitä raportoidaan kaupunginhallitukselle. Tytäryhteisöjen hiilineutraalisuuteen liittyvät talousarviotavoitteet valmistellaan ja raportoidaan ilmasto ja ympäristöpolitiikan palveluyksikössä.

Arviointihavaintojen mukaan tiekartta on sisällöllisesti valtuuston linjausten mukainen. Valtaosa valtuuston linjaamista teemoista on siirtynyt suoraan tiekartan teemoiksi. Muutamat valtuuston linjaukset on sisällytetty tiekartan toimenpiteisiin, mutta niille ei ole omaa teemaa.

Hyötytavoitteiden toteutumisen seurantaan varten on asetettu mittarit. Mittarien tavoitearvot ovat vielä joiltain osin asettamatta. Puuttuvat tavoitearvot asetetaan sitten, kun sopivan tavoitetason määrittämiseen tarvittavaa tietoa tai kokemusta on kertynyt riittävästi.

Osa kustannuksista on arvioitu

Tiekartan toteuttamisen kokonaiskustannuksia ei ole arvioitu. Arvioita on laskettu siltä osin, kuin se on ollut mahdollista. Vaikka tiekartan kustannusarviointi ei ole kattava, se on tiekartan mukaan tässä laajuudessa ensimmäinen laatuaan Suomessa.

Tiekartta sisältää 236 toimenpidettä, joista 63:n investointi- tai käyttötalouskustannukset sekä mahdolliset säästöt on arvioitu. Näistä 7–8 toimenpiteen on arvioitu kerryttävän säästöä, muiden on arvioitu aiheuttavan kustannuksia. Vuoden 2030 ylittävistä investointikustannuksista vain vuosia 2021–2030 koskeva osa on huomioitu. Tiekartan laskelmat eivät huomioi valtioneuvostoa tai liikenteen lipputuloja. Kustannusarvioita on laadittu eniten kestävä liikennejärjestelmän toimenpiteille.

Tiekarttaan sisällytettyjen peruskaupungin toimenpiteiden vuosien 2021–2030 kustannusarviot ovat yhteensä 156–165 milj. euroa. Tästä summasta on karkeasti eritelty niiden toimenpiteiden lisäkustannus, joihin ei ole vielä

varauduttu kaupungin taloussuunnitelmassa ja jotka eivät aiheudu lainsäädännöstä. Nämä lisäkustannukset ovat noin 88–91 milj. euroa ja palvelualueet tekevät esitykset niiden rahoituksesta talousarviokäsittelyjen yhteydessä. Lisäkustannuksiin sisältyy esim. joukkoliikenteen palvelutason parantamista, kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden parantamista, kestävä liikkuamisen markkinointia, energianeuvontaa ja ajoneuvojen käyttövoimien muutoksen no-

**Hiilineutraalisuutta
tavoitellaan 236
toimenpiteellä.**

peuttamista. Tiekartassa on arvioitu näiden lisäkustannusten nykyarvo, mikä on neljän prosentin diskonttokorolla laskettuna noin neljä miljoonaa euroa vuodessa. Osa näistä kustannuksista katetaan ulkopuolisella rahoituksella, kuten valtiontuella, asiakastuloilla, kertyvillä säästöillä tai toimintojen uudelleen suuntaamisella.

Tytäryhteisöjen kustannukset on arvioitu vain kahdeksan toimenpiteen osalta. Nämä kustannukset ovat arviolta 497 milj. euroa vuosina 2021–2030. Tytäryhteisöjen kustannusten suurimmat erät ovat raitiotien toisen osan rakentaminen, Naistenlahden voimalan uusiminen ja Sulkavuoren keskuspuhdistamon rakentaminen.

Johtajien näkemykset Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartasta

Arvioinnin yhteydessä tehtiin sähköpostikysely kuudelle johtavassa asemassa olevalle viranhaltijalle. Kyselyyn vastasivat elinvoiman ja kilpailukyvyn palvelualueen johtaja, sivistyspalvelujen palvelualueen johtaja, sosiaali- ja terveystieteiden palvelualueen johtaja sekä ympäristö- ja kehitysjohtaja. Kyselyssä pyydettiin vapaamuotoisia kommentteja tiekartan toteutumisen todennäköisyydestä, tiekartan onnistumisista ja puutteista sekä vastaajien omasta roolista tiekartan toimeenpanemisessa.

Kyselyyn vastanneet johtajat kokivat tiekartan teemojen ja toimenpidetöiden mahdollistavan kaupungin hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamisen. Vastausten mukaan tavoitteen toteutuminen riippuu kuitenkin useiden tahojen toiminnasta. Toteutumiseen vaikuttavina tekijöinä mainittiin työntekijöiden ja asiakkaiden tekemät valinnat, hankintoihin liittyvä paine kustannussäästöihin, suurten rakennusten energiankulutuksen väheneminen hitaasti osana perusparannus- ja uudisrakennushankkeita sekä tarve ryhtyä toimiin heti ja tosissaan. Vastausten perustella tiekartan toimenpiteet tullaan nostamaan tulevien vuosien palvelu- ja vuosisuunnitelmiin.

Vastauksissa ei tuotu esiin tiekarttaan liittyviä puutteita. Yhden vastauksen mukaan tiekartta valmisteltiin asiantuntevasti ja huolellisesti ja se läpäisee kaupunkiorganisaation onnistuneesti.

Johtajat kokivat roolinsa tiekartan toimeenpanemisessa ja kaupungin ilmastojohtamisessa tärkeäksi. Yhdessä vastauksessa täsmennettiin tämän tarkoittavan sen varmistamista, että tiekartan toimenpiteet huomioidaan palvelutoiminnassa, johtamisessa ja resursoinnissa. Yhdessä vastauksessa todettiin, että kaupungin johto tulee osallistumaan Kuntaliiton koulutukseen, jonka yhteydessä kaupungille luodaan ilmastojohtamisen käytännöt.

Tarkastuslautakunnan arviointi Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartasta

Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan kaupungin hiilineutraalisuustavoitteen toteuttamiseksi laaditut suunnitelmat ovat valtuuston päättämien linjausten mukaisia. Tiekartta sisältää kattavat toimenpidekokonaisuudet ja toimenpiteet tuleville vuosille. On hyvä, että tiekarttaan on sisällytetty arvioita toimenpiteiden päästö- ja kustannusvaikutuksista, sillä ne perustelevat ja havainnollistavat suunnitelmia.

Tarkastuslautakunnan mielestä on hyvä, että hiilineutraalisuustyötä tehdään kaikilla kaupunkikonsernin tasoilla. Koko kaupungin kattava yhteistyö parantaa toimenpidekokonaisuuksien vaikuttavuutta.

Tiekartan hyötytavoitteille on valittu mittarit, mutta tavoitetasot ovat vielä joiltain osin asettamatta.

Tarkastuslautakunta suosittelee liittämään tiekartan hyötytavoitteiden mittareihin selkeät tavoitetasot heti, kun se on tarkoituksenmukaista.

Kaupunki luo tiekartan toimenpidekokonaisuuksilla olosuhteita, joissa sidosryhmien on luontevaa toimia hiilineutraalisuustavoitetta edistävillä tavoilla. Tämä on tärkeää, sillä hiilineutraalisuustavoitteen saavuttaminen vaatii kaupungin lisäksi toimia kaupunkilaisilta, yritysiltä ja yhteisöiltä.

Tarkastuslautakunta suosittelee motivoimaan sidosryhmiä hiilineutraalisuustyöhön myös jatkossa.

Kestävä Tampere 2030 -ohjelma päättyy vuoden 2021 lopussa.

Tarkastuslautakunta suosittelee varmistamaan tiekartan ohjelman jälkeisen toteuttamisen jakamalla vastuut selkeästi.

7.8 TAMPEREEN SEUDUN JOUKKOLIIKENNE

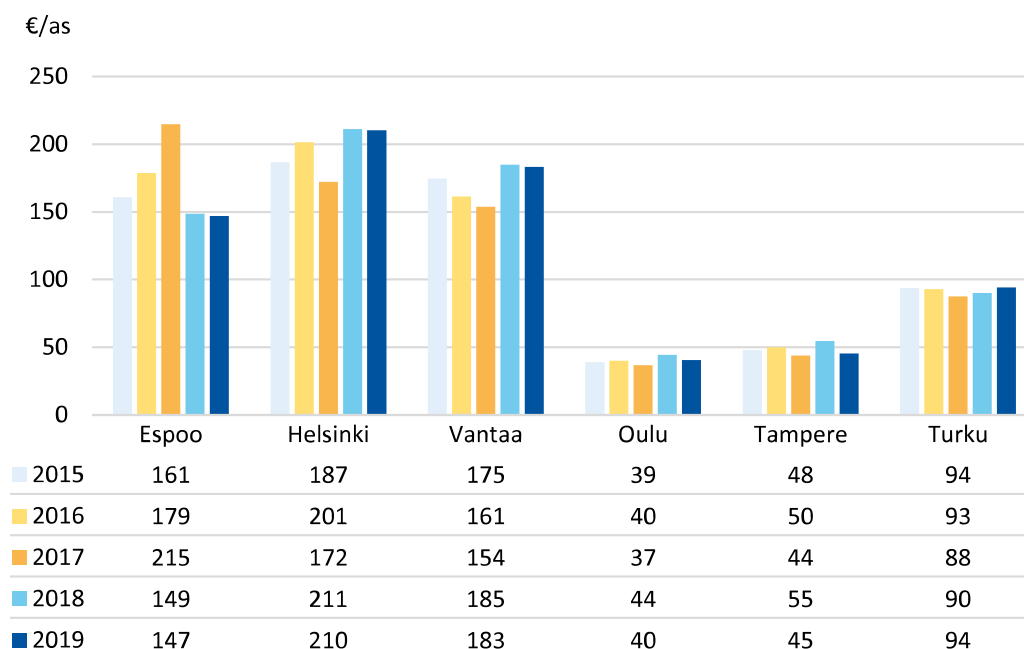
Tampereen seudun joukkoliikenteestä tehtiin seudun tarkastuslautakuntien kanssa yhteisarviointi, joka on tämän arvioinnin pohjana. Jokainen kunta tekee arvioinnin omista lähtökohdistaan.

ARVIOINTIKYSYMYKSET:

- Millä tasolla Tampereen seudun joukkoliikenteen kustannukset ovat verrokkeihin nähden?
- Miten Tampereen seudun joukkoliikenne toimii hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi?
- Ovatko joukkoliikenteen asiakkaat tyytyväisiä?

Kustannusvertailu

Pääkaupunkiseudun kaupungit panostavat huomattavasti enemmän joukkoliikenteeseen kuin muut suuret kaupungit. Pääkaupunkiseudun kaupungit maksavat joukkoliikenteestä vähintään kolminkertaisesti verrattuna Tampereeseen.

■ **Joukkoliikenteen nettokustannukset kuudessa suuressa kaupungissa, euroa asukasta kohti.** Lähde: Tilastokeskus

Tampereen seudun joukkoliikenteen hyvä vertailukohde on toimintavolyymiltaan samankaltainen Turun seudun liikenne. Tampereen seudun joukkoliikenteessä on mukana kahdeksan kuntaa, kun Turun seudun joukkoliikenne Fölin alueella on kuusi yhteistyökuntaa. Tampereen seudun joukkoliikenne aloitti vuonna 2011 ja Turun seudun joukkoliikenne kolme vuotta myöhemmin.

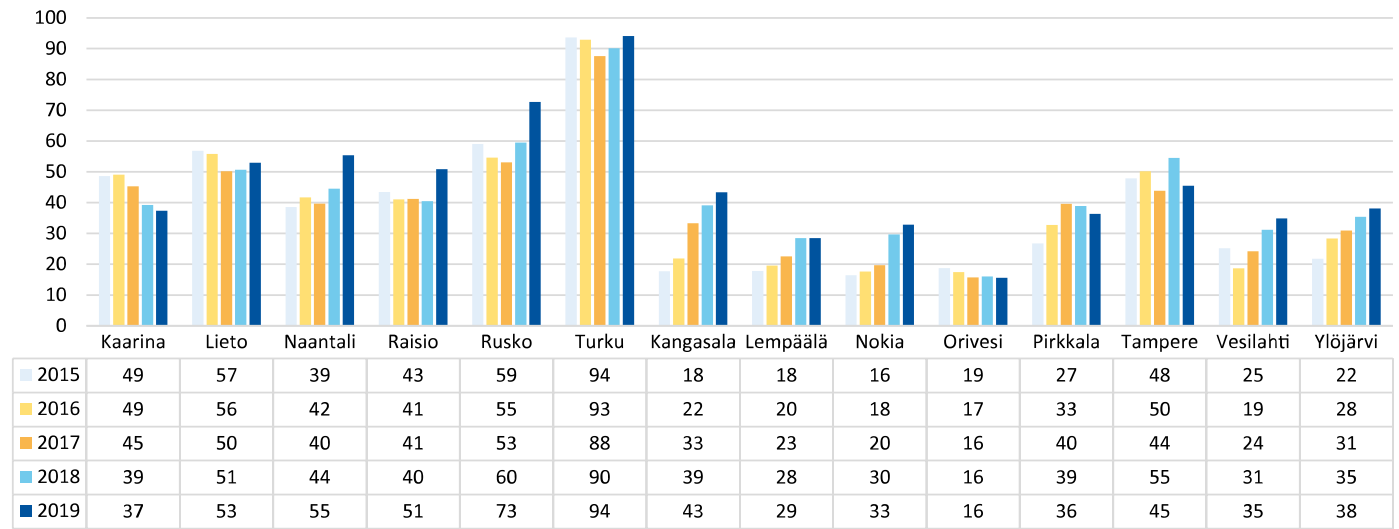
Tampereella lipun hinnat vaihtelevat viiden eri vyöhykeyhdistelmän mukaan. Turussa on voimassa tasataksa eli hinta on sama matkan pituudesta riippumatta. Lipun hintoja on vaikea vertailla. Aikuisen kertalipun hinta on Tampereella maksutavasta ja matkasta riippuen 2,1 euroa–11,5 euroa. Turussa se maksaa 3 euroa. Tampereen vyöhyketaksalle ja Turun tasataksalle löytyy perusteet maantieteestä.

■ **Nyssen ja Fölin toiminta-alueet samassa mittakaavassa.** Lähteet: Tampereen kaupungin paikkatieto ja Turun kaupungin verkkosivut.

Tilastokeskuksen mukaan joukkoliikenteen kustannukset ovat Turun seudulla korkeammat kuin Tampereen seudulla. Turun seudun kuntien joukkoliikenteen nettokustannukset olivat keskimäärin 61 euroa asukasta kohti ja Tampereen seudun 34 euroa vuonna 2019.

€/asukas

■ **Joukkoliikenteen nettokustannukset Nyssen ja Fölin toiminta-alueen kunnissa, euroa asukasta kohti.** Lähde: Tilastokeskus

Tampereen seutu on viime vuosina saanut valtion joukkoliikennetukea hieman vähemmän kuin Turun seutu. Turun seudulla kunnat osallistuvat selvästi enemmän joukkoliikenteen rahoittamiseen kuin Tampereen seudulla, jossa asiakasmaksuilla on katettu kustannuksista jopa kolme neljäsosaa ennen koronaepidemian aikaa.

Hiilineutraalisuustavoite

Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartan tavoitteena on nostaa joukkoliikenteen kulkutapaosuus 21 %:iin vuoteen 2030 mennessä. Traficomien viimeisimmässä vuoden 2016 mittauksessa Tampereen joukkoliikenteen kulkutapaosuus oli 9 %. Joukkoliikenteeseen kuuluvat bussiliikenne, raitiotieliikenne ja lähijunaliikenne. Tavoitteen saavuttaminen vaatii lukuisia toimenpiteitä palvelutason parantamiseksi, kuten kutsujoukkoliikennettä ja uudenlaisia info- maksu ja käyttösovelluksia ja niiden avulla tuotettuja älykkäitä, ”ovelta ovelle” matkaketjuja.

Hiilineutraalisuustavoitetta toteutetaan muuttamalla bussiliikenne vähäpäästöiseksi, mitä myös EU:n puhtaiden ajoneuvojen direktiivi edellyttää. Tampereen tavoitteena on, että vuonna 2030 ajettavasta linja-autoliikenteestä 50 % kulkee sähköllä ja 50 % muilla puhtaila polttoaineilla, kuten uusituvalla dieselillä tai biokaasulla. Tämä edellyttää, että sähköbussien osalta selviää, tarvitaanko pitkien latausaikojen vuoksi lisäautoja. Kaupungin on mahdollista saada sähköiseen joukkoliikenteeseen valtion tukea.

Bussiliikenteen käyttövoimaan vaikutetaan kilpailutusten kautta. Lempäälään ja Kangasalle suuntautuvien linjojen syksyn 2020 kilpailutuksessa annettiin laatupesteitä, jos käyttövoima oli sähkö, biokaasu tai uusiutuva diesel. Vuoden 2021 aikana valmistaudutaan sähköbussiliikenteen hankintakilpailutukseen. TKL:llä on ollut neljä täyssähköbussia linjalla 2 vuodesta 2016.

Asiakastyytyväisyys

Asiakastyytyväisyyttä seurataan säännöllisesti sekä kyselyillä busseissa että joukkoliikenteen asiakaspalvelupiste Frenckellissä. Matkustajahaastattelujen tulokset vaikuttavat osaltaan liikennöitsijöiden bonuksiin. Haastatteluilla seurataan palvelutyytyväisyyden lisäksi bussireittien sopivuutta. Kyselyjä tehdään 21 kaupungin ja seudun bussilinjalla eri vuorokaudenaikoina.

Vuonna 2020 kaikki neljä liikennöitsijää saivat yleisarvosanaksi vähintään 4,3 asteikolla 1–5 ja erot niiden välillä olivat vähäiset. Haastatteluihin vastasi koronaepidemiavuonna 8 800 henkilöä, kun vastaajia oli edellisenä vuonna 14 000. Kaikkien linjojen bonusraja täyttyi tai ylittyi.

Tarkastuslautakunnan arviointi Tampereen seudun joukkoliikenteestä

Joukkoliikenteestä kunnille aiheutuvat kustannukset ovat olleet Tampereen seudulla maltilliset verrokkeihin nähden. Lipputuloilla on katettu ennen koronaepidemiaa merkittävä osa joukkoliikenteen rahoituksesta.

Hiilineutraalisuustavoitteiden toteuttamiseksi on suunnitelmat, mutta niiden toteuttamisessa voi tulla kiire. Joukkoliikenteen on tarkoitus olla päästötöntä vuonna 2030. Riittääkö jäljellä oleva aika tavoitteen toteuttamiseen, esim. kaluston uusimisen osalta?

Asiakastyytyväisyystutkimusten tulokset ovat erittäin hyviä. Tampereen seudun matkustajat ovat tutkimusten mukaan todella tyytyväisiä silloin, kun reitit ja aikataulut ovat heille sopivat.

Tarkastuslautakunnan suositus

Kokonaiskuvan saamiseksi olisi hyvä selvittää syitä, joiden vuoksi osa kaupungin asukkaista ei käytä joukkoliikennettä.

7.9 TAMPEREEN VESI LIIKELAITOS

Tampereen Vesi Liikelaitos on vesihuoltolain mukainen vesihuoltolaitos hyväksytyllä toiminta-alueellaan. Vesilaitos toimii myös seudullisesti ja vastaa Pirkkalan vesihuollosta ja liikelaitoksen puhdistamoilla käsitellään lisäksi Kangasalan, Lempäälän ja Ylöjärven jätevedet. Liikelaitos myy tarvittaessa talousvettä erälle naapurikunnille.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: miten Tampereen Vesi Liikelaitoksen tuloksellisuutta seurataan ja millä tasolla tuloksellisuus on käytettävissä olevien tietojen perusteella?

Perustiedot toiminnasta

Tampereen Vedellä on noin 250 000 asiakasta. Vesilaitos toimittaa vuosittain noin 20 milj. m³ puhdasta vettä ja puhdistaa noin 30 milj. m³ jätevettä. Vesilaitoksen liikevaihto oli 66,4 milj. euroa vuonna 2020, mikä oli 3 milj. euroa edellisvuotista enemmän. Liikelaitoksen palkallisten henkilötyövuosien määrä oli 154, missä on lisäystä 19 henkilötyövuotta edelliseen vuoteen verrattuna.

Tampereen talousvedestä noin kaksi kolmannesta valmistetaan pintavedestä ja kolmannes pohjavedestä. Vesilaitos ottaa vetensä neljästä pintavesi- ja viidestä pohjavesilaitoksesta. Näistä merkittävimmät

ovat Ruskon ja Kaupinojan vedenpuhdistuslaitokset. Merkittävin jätevedenpuhdistamo on Viinikanlahdella, jossa puhdistetaan noin 80 % jätevedestä. Parhaillaan Sulkavuoreen on rakenteilla Tampereen Seudun Keskuspuhdistamo Oy:n seudullinen keskusjätevedenpuhdistamo, jonka on määrä valmistua vuonna 2025. Uusi puhdistamo korvaa nykyiset Viinikanlahden ja Raholan puhdistamot.

**Tuottavuus parantunut,
asiakkaat tyytyväisiä,
työehdot hiertävät**

Tuloksellisuusarviointi

Tuottavuus ja taloudellisuus

Mittari	Tulos		Arviointi
Vertailukelp. liikevaihto/htv, milj. euroa	v. 2020: -	v. 2019: 0,47	Ei voida arvioida
Liikelyijäämä, milj. euroa	v. 2020: 28,9	v. 2019: 25,2	Toteutui
Laskuttamaton talousvesi, %	v. 2019: 23,0	v. 2018: 26,0	Toteutui
Laskuttamaton jätevesi, %	v. 2019: 33,8	v. 2018: 33,9	Toteutui
Sijoitetun pääoman tuotto-%	v. 2020: 14,3	v. 2019: 13,6	Toteutui
Voitto-%	v. 2020: 27,7	v. 2019: 23,1	Toteutui

Tampereen Veden liikevaihto ja liikeylijäämä kasvoivat edellisvuodesta. Liikevaihto oli 66,4 milj. euroa vuonna 2020 ja se oli kolme milj. euroa suurempi kuin vuonna 2019. Liikeylijäämä oli 28,9 milj. euroa ja se kasvoi 3,7 milj. euroa. Tulosta vertailukelpoinen liikevaihto/henkilötyövuosi ei saada, koska Tampereen Infra Liikelaitoksesta siirtyi 16 työntekijää vesilaitokselle vuoden 2019 lopussa. Laskuttamattoman talousveden ja jäteveden määrät ovat vähentyneet, mitkä ovat positiivisia asioita.

Sijoitetun pääoman tuotto prosentti vuonna 2020 oli 14,3 (13,6 vuonna 2019) ja voitto prosentti oli 27,7 (23,1 vuonna 2020). Lähes kaikki talouden tunnusluvut paranivat edellisestä vuodesta.

Veden ja jäteveden kokonaishinta vuonna 2020 oli 3,80 euroa/m³. Tampereen kokonaishinta on 30 senttiä korkeampi kuin suurimpien kaupunkien vesilaitoksissa keskimäärin. Vesihuoltolain mukaisesti maksujen tulee olla sellaiset, että pitkällä aikavälillä voidaan kattaa vesihuoltolaitoksen investoinnit ja kustannukset. Tampereella jätevesimaksua on korotettu vuosille 2019, 2020 ja 2021. Jätevesimaksun korotuksella varaudutaan seudullisen jätevedenpuhdistamon käyttöönotosta aiheutuviin kustannuksiin.

Työelämän laatu

Mittari	Tulos	Arviointi
Sairauspoissaolo-%	v. 2020: 4,27 v. 2019: 4,76	Toteutui
Vakavat tapaturmat vähenevät	Vakavia tapaturmia ei ollut 2020	Toteutui
Kunta10 -tutkimus	Tulokset heikkenivät	Ei toteutunut
Työntekijäkokemusmittaus	Tulokset heikkenivät	Ei toteutunut

Sairauspoissaolot ovat vähentyneet, eikä vakavia tapaturmia ollut vuonna 2020. Työhyvinvointia tarkastellaan Työterveyslaitoksen Kunta10 -tutkimuksella, joka tehtiin vuonna 2020. Tutkimus tehdään joka toinen vuosi. Vesilaitoksen kokonaissijoitus välillä 0–100 oli 49:s vuonna 2016, 36:s vuonna 2018 ja 31:nen vuonna 2020. Tulokset ovat heikentyneet eri mittauskerroilla ja jotkut vesilaitoksen tulokset sijoittuivat koko tutkimuksen heikoimpaan kymmenykseen.

Työntekijäkokemuksen mittaaminen aloitettiin vuonna 2020 ja sitä mitataan asteikolla 1–5. Vesilaitoksen tulos oli 3,5 vuoden alussa ja 3,2 vuoden lopussa. Työntekijöiden anta-

mista arvoista muodostetaan Qualityof WorkingLife (QWL) tulos, joka voi vaihdella välillä 0 – 100 %. Suomalaisilla työpaikoilla keskimääräinen tulos on noin 59 %. Vesilaitoksen ensimmäisessä kyselyssä tulos oli 50 % ja vuoden lopussa 44 %. Tulosten mukaan työpaikan suosittelijoita on vain vähän. Vaikka työntekijäkokemuksen vastaajina oli vain alle puolet työntekijöistä, on mittaustulosten heikkenevä suunta huolestuttava.

Vesilaitos on viime vuosina panostanut työhyvinvointiin monin tavoin. Vesilaitokselta saadun tiedon mukaan työhyvinvoinnin heikkeneviin kyselytuloksiin vaikuttavat varallaolon korvausten muutokset sekä vedentuotannon ja jätevedenpuhdistuksen työvuorojärjestelyihin liittyneet muutokset.

Palvelujen laatu

Mittari	Tulos	Arviointi
Wacsi-tutkimus	Asiakastyytyväisyys parani	Toteutui
Innolinkin kysely	Asiakastyytyväisyys parani	Toteutui
Vesijohtovuotojen määrä ei nouse yli 50 kpl/v	Vuotojen määrä 22 kpl	Toteutui

Vesilaitos selvittää asiakastyytyväisyyttä vuosittain. Parillisina vuosina vesilaitos osallistuu Taloustutkimuksen Wacsi-tutkimukseen ja parittomina vuosina Innolink toteuttaa vesilaitokselle asiakastyytyväisyystutkimuksen. Wacsi-tutkimus vuodelta 2018 selvitti asiakkaiden tyytyväisyyttä veden laatuun ja jakeluun, vesilaitoksen palveluun ja viestintään. Arviointiasteikkona oli kouluarvosanat 4 – 10. Tampereen kokonaisarvosana oli 8,60 ja kaikkien vesilaitosten keskiarvo oli 8,66. Tampereen tulokset olivat parantuneet veden laadun ja jakelun osalta. Kokonaisuutena tarkastellen kouluarvosana 8,6 oli hyvä.

Innolinkin kyselytutkimus vuodelta 2019 totesi, että Tampereen vesi oli kirkasta, hajutonta ja mautonta. Lisäksi todettiin, että vedenjakelu, viemärointi ja jätevesien käsittely oli toimintavarmaa. Vesilaitoksen asiakastyytyväisyys ja tiedotus olivat parantuneet ja asiakkaat olivat vastaanottavaisia digitaalisten palveluiden lisäämiselle. Kokonaisarvosanaksi annettiin 6,1 asteikolla 1 – 7 (tulos 2017: 5,8). Tulos parani 0,3 yksikköä kahden vuoden takaisesta tuloksesta.

Vesilaitos lisää digitaalisia palveluja ja jatkossa asiakkailla on mahdollisuus online-palveluihin ja ajantasaiseen vedenkulutuksen seurantaan.

Palvelujen vaikuttavuus

Mittari	Tulos	Arviointi
Kaupinojan vedenottamon valmius 100 %	Valmiusaste 50 %	Ei toteutunut
Vesijohtoverkoston häiriötilanteet/ verkoston pituus	2020: 22 vuotoa / 811 km 2019: 23 vuotoa / 805 km.	Toteutui
Pitkän aikavälin vedenhankintaa ja investointeja koskeva selvitys valmis	Selvitys valmistui 2020	Toteutui

Vesihuolto kokonaisuudessaan on yksi yhteiskunnan kriittisistä toiminnoista. Vesilaitos takaa keskeytyksettömän veden toimituksen ja jätevesien puhdistuksen mm. tarpeellisilla investoinneilla. Tämä on tärkeää myös riskienhallinnan kannalta.

Vaikuttavuutta tarkastellaan myös vesijohtoveden laadulla ja toimitusvarmuudella. Sitä mitataan laskemalla häiriötilanteiden määrä suhteessa verkoston pituuteen. Vuonna 2020 oli 22 vuotoa 811 kilometriä kohti ja vuonna 2019 oli 23 vuotoa 805 kilometriä kohti. Vuotojen määrä väheni ja verkoston pituus kasvoi.

Kaupinojan vedenpuhdistamon saneeraus

Kaupinojan vedenpuhdistamon saneeraus alkoi vuonna 2013 ja työn piti valmistua keväällä 2016. Kaupinojan on tarkoitus toimia toisena päävedenottamona Ruskon rinnalla ja näiden on tarkoitus toimia toistensa varalaitoksina.

Saneerauksen valmistuminen viivästyi ja vuoden 2017 lopulla laitoksen puhdistuskapasiteetti oli vain noin puolet tavoitellusta tasosta. Laitoksen tuotantoa ei saatu nousemaan ja lopulta koko hanke jouduttiin keskeyttämään ja suunnittelemaan uudelleen. Kilpailutuksen jälkeen urakka alkoi syksyllä 2020.

Vuonna 2016 hankkeen kustannusarvio oli 26 milj. euroa. Vuoden 2018 loppuun mennessä saneeraukseen oli käytetty 28 milj. euroa ja koko hankkeen kustannusarvio on 34 milj. euroon. Tavoitteena on nyt, että hanke valmistuisi vuoden 2021 loppuun mennessä.

Vedenhankinnan järjestämisen vaihtoehdot

Vesilaitos teki kaupungin pitkän tähtäimen vedenhankintaa ja siihen liittyviä investointeja koskevan selvityksen konsernijaoston toimeksiannosta. Selvityksessä vertailtiin Tavasen

tekopohjavesihankkeen toteuttamista ja nykyisen Ruskon vedenpuhdistuslaitoksen saneerausta ja laajennusta.

Selvityksen mukaan Tavasen tekopohjavesihankkeen investointikustannus on Ruskon nykyisen pintavesilaitoksen saneerauskustannuksia korkeampi, mutta korkeammat käyttökustannukset tekevät siitä Tavasea kalliimman. Tavase Oy:n jatkosta päätetään vuoden 2021 aikana.

Tarkastuslautakunnan arviointi Tampereen Vesi Liikelaitoksesta

Vesilaitos seuraa toimintansa tuloksellisuutta kattavasti ja monin mittarein. Käytävissä olevien tietojen perusteella asiakkaat ovat varsin tyytyväisiä ja tuottavuus on parantunut. Sen sijaan henkilöstön työhyvinvoinnin mittaustulokset ovat vaatimattomia. Vesilaitos on ponnistellut monin tavoin työhyvinvoinnin parantamiseksi, mutta heikkenevien työtyytyväisyyden mittaustulosten taustalla vaikuttaa työehtojen muutokseen liittyvää kitkaa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Työehtoihin liittyvät muutostilanteet tulee hoitaa ripeästi loppuun, jotta työhyvinvointi alkaa parantua.

7.10 TAMPEREEN SÄHKÖLAITOS OY

Kaupungin omistama Tampereen Sähkölaitos Oy (jatkossa Sähkölaitos) tuottaa ja myy kaukolämpöä, kaukojäähdytystä, sähköä ja sähkön siirtoa. Yhtiön liikevaihdosta noin 47 % koostuu kaukolämmöstä ja jäähdytyksestä, noin 27 % sähkön myynnistä ja noin 16 % sähkön siirrosta.

Sähkölaitoksen konserniin kuuluvat tytäryhtiöt Tammervoima Oy, Tampereen Sähköverkko Oy ja Tampereen Vera Oy. Sähkölaitos omistaa 51 % Tammervoima Oy:stä, ja muut tytäryhtiöt se omistaa kokonaan. Tammervoima Oy tuottaa pirkanmaalaisten ja jyväskyläläisten sekajätteistä lämpöä ja sähköä. Tampereen Sähköverkko Oy huolehtii sähkön siirrosta. Tampereen Vera Oy rakentaa ja pitää kunnossa sähkö ja ulkovalaistusverkkoja.

Emoyhtiö Sähkölaitoksella on noin 250 työntekijää ja sen tytäryhteisöillä on yhteensä noin 160 työntekijää.

Konsernin liikevaihto oli 265 milj. euroa ja tilikauden voitto 27 milj. euroa vuonna 2020. Omavaraisuusaste oli 32 % vuonna 2020, mikä on tyydyttävä taso.

ARVIOINTIKYSYMYS: toteutuivatko Tampereen Sähkölaitos Oy:n vuoden 2020 valtuustotavoitteet?

Valtuustotavoitteiden toteutuminen

Osinko

Tavoite oli maksaa tilikaudelta 2019 osinkoa 50 % konsernin nettotuloksesta tai vähintään 17 milj. euroa. Tavoite toteutui, sillä keväällä 2020 osinkoa maksettiin 24,5 milj. euroa eli 84 % nettotuloksesta. Sähkölaitos ennakoi, että tilikaudelta 2020 tullaan maksamaan osinkoa vähintään 20 milj. euroa, mikä olisi 74 % konsernin nettotuloksesta.

Omistaja-arvo

Tavoite oli omistaja-arvon kehittyminen positiivisesti. Tavoitteen mittari oli osakekannan arvo lisätynä maksetuilla osingoilla ja vuoden 2020 tavoitetaso oli 5 %:n kasvu.

Tavoite ei toteutunut. Omistaja-arvo oli 798 milj. euroa, mikä oli 8,2 % edellisvuotta vähemmän. Arvon laskuun vaikuttivat eniten ennusteet sähkön markkinahinnan laskusta ja polttoainekustannusten noususta. Omistaja-arvo laski myös edellisvuonna, mutta kasvoi vuosina 2018 ja 2017.

Vuosi	2017	2018	2019	2020
Omistaja-arvon muutos %	+0,5 %	+4,8 %	-5,0 %	-8,2 %

■ Sähkölaitoksen omistaja-arvon muutos vuosina 2017–2020.

Lähde: Tampereen Sähkölaitos Oy

Kilpailukykyinen tulos

Tavoite oli, että Sähkölaitoksen taloudellinen tulos on toimialallaan kilpailukykyinen ja toimialan kilpailukykymittarin arvo on yli 50. Toimialan kilpailukykymittarina käytetään Balance Consultinging Oy:n (nykyisin Alma Talent Oy) tuottamaa yritysluokitusta. Se vertailee energiatoimialan yritysten liiketaloudellista menestystä kasvun, kannattavuuden, tuloksen, maksuvalmiuden, vakavaraisuuden ja riskinsietokyvyn kannalta. Luokituksessa yritys saa arvon väliltä 0–100, ja arvon mukainen prosenttiosuus verrokkiyrityksistä on suoriutunut heikommin kuin arvion kohteena oleva yritys. Suomalaisyritysten tyypillinen arvo on välillä 30–70.

**Kaupunki sai
Sähkölaitokselta
24,5 milj. euroa osinkoa.**

Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida, sillä vuoden 2020 tulokset julkaistaan vasta loppukevällä 2021. Tarkastuslautakunta arvioi talousarviovuoden tuloksia, jos kaupungin talousarviossa ei ole ilmoitettu muuta vuotta. Kaupunginhallitus on raportoinnut tavoitteen toteutuneeksi vuoden 2019 tuloksen perusteella.

Sähkölaitos odottaa kilpailukykymittarinsa vuoden 2020 arvon pysyvän edellisvuosien tasolla. Mittarin arvo oli 57 vuonna 2019, vuonna 2018 se oli 57 ja vuonna 2017 arvo oli 60.

Tarkastuslautakunnan suositus

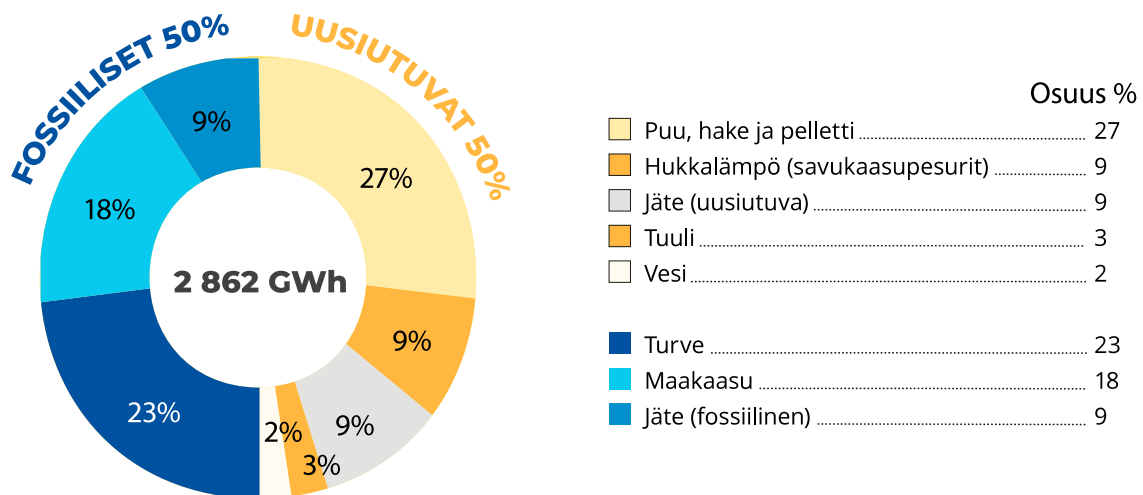
Tarkastuslautakunta suosittelee määrittelemään talousarviossa, minkä vuoden tulosten perusteella tavoitteen toteutuminen arvioidaan.

Uusiutuvan energian osuus

Toiminnan tavoite oli pitää uusiutuvan energian osuus yli 41 prosentissa Sähkölaitoksen tuotannosta. Uusiutuvaan energiaan luettiin vesivoima, tuulivoima, bioenergia ja jäte-energia.

Tavoite toteutui, sillä uusiutuvan energian osuus oli 50,5 %. Tavoitteen ylittymiseen vaikutti lämmityskausien poikkeuksellisen lämmin sää. Kun energiatarve oli tavanomaista pienempi, tavallista suurempi osa energiasta pystyttiin tuottamaan uusiutuvilla energialähteillä.

Vuonna 2020 suurimmat uusiutuvan energian lähteet olivat puu, hake ja pelletti. Suurin fossiilisen energian lähde on turve. Sähkölaitoksen pitkän aikavälin tavoite on nostaa uusiutuvien energialähteiden osuus 90 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä.

■ **Sähkölaitoksen tuotannon polttoaineet vuonna 2020.** Lähde: Tampereen Sähkölaitos Oy

Hiilidioksidipäästöjen vähentäminen

Kaukolämmitys sekä asumisen, palvelujen ja teollisuuden sähkönkulutus kuuluvat Tampereen suurimpiin päästölähteisiin, joiden aiheuttamiin hiilidioksidipäästöihin sähkölaitos voi vaikuttaa. Sähkölaitos pystyy siis merkittävästi vaikuttamaan kaupungin strategiaan kuuluvan hiilineutraaliustavoitteen toteuttamiseen.

Hiilineutraali Tampere 2030 -tiekartan mukaan Sähkölaitoksen tavoite on vähentää hiilidioksidipäästöjä vuoden 2030 loppuun mennessä 95 % vuoden 2010 tasosta. Sähkölaitos alkoi vähentää hiilidioksidipäästöjään vuonna 2010 lisäämällä uusiutuvien energialähteiden osuutta.

den käyttämistä. Vuonna 2020 Sähkölaitoksen hiilidioksidipäästöt olivat vähentyneet puoleen vuoden 2010 tasosta.

Päästöjä vähentäviä uusia investointeja ovat olleet mm. Sarankulman pellettilämpölaitos, Tammervoiman hyötyvoimalaitos, Hervannan hakelämpölaitos, Naistenlahden savukaasupesurit ja Kaupinojan kaukojäähdytyslaitos. Myös vesivoimalaitosten saneeraukset ovat vähentäneet päästöjä. Tulevien päästövähennysten kannalta merkittävin toimenpide on Naistenlahden voimalaitoksen saneeraus, joka valmistuu vuoden 2022 lopussa. Saneeraus on Hiilineutraali Tampere 2030 tiekartassa Sähkölaitokselle osoitettu toimenpide. Saneerauksen kustannusarvio on 131 milj. euroa, josta 37 milj. euroa kohdistui vuodelle 2020. Tämän lisäksi kokonaiskustannusarvio sisältää 29 milj. euron option laitokseen liittyviin lisäinvestointeihin ja Naistenlahden aluerakentamiseen.

Naistenlahti 3 voimalaitos tuottaa saneerauksen jälkeen energiaa polttamalla biomassaa, kierrätyspuuta ja pakkausjätettä. Bioenergia luokitellaan hiilineutraaliksi, sillä biomassojen poltossa vapautuvat päästöt sitoutuvat takaisin kasvavaan biomassaan. Sähkölaitos on mukana kehittämässä myös uusia, lähes päästöttömiä tulevaisuuden teknologioita. Näihin kuuluvat mm. geoterminen energia ja biohiilen valmistus, mutta niiden kehittäminen tuotantokelpoisiksi ratkaisuiksi kestää vielä useita vuosia.

Tarkastuslautakunnan arviointi Tampereen Sähkölaitos Oy:stä

Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan Sähkölaitoksen valtuustotavoitteista kaksi toteutui, yhden toteutumista ei voida vielä arvioida ja yksi ei toteutunut. Sekä maksettu osinko että uusiutuvan energian osuus toteutuivat tavoitetasoa korkeampina, ja niillä on tärkeä positiivinen vaikutus kaupungin strategisten tavoitteiden toteutumiseen. Tarkastuslautakunta kysyy, mikä oli Sähkölaitoksen kilpailukykymittarin arvo vuonna 2020 ja toteutuiko kilpailukykyä koskeva valtuustotavoite?

Sähkölaitos edistää määrätietoisesti kaupungin hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamista mm. saneeraamalla Naistenlahden voimalaitoksen.

Tarkastuslautakunnan suositus

Tarkastuslautakunta kannustaa Sähkölaitosta osallistumaan edelleen uusien teknologioiden, kuten geotermisen energian, kehittämiseen. Näin voidaan varautua siihen, että energiaa on mahdollista tuottaa tulevaisuudessa lähes ilman hiilidioksidipäästöjä.

7.11 TAMPEREEN INFRA OY

Tampereen Infra Oy (Infra) on toiminut kaupungin täysin omistamana in house -yhtiönä vuoden 2020 alusta lähtien. Infra tuottaa yhdyskuntatekniikan rakentamis- ja paikkatieto-palveluja sekä kunnossapitopalveluja, kaluston vuokrausta ja työmaapalveluja.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: toteutuivatko Tampereen Infra Oy:n vuoden 2020 valtuustotavoitteet?

Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan Infran kolmesta valtuustotavoitteesta yksi toteutui, yksi toteutui osittain ja yhden toteutumista ei voitu arvioida. Kaupunginhallituksen raportoinnin mukaan tavoitteista kaksi toteutui ja yksi toteutui osittain.

Valtuustotavoite	Mittari	Tarkastuslautakunnan arviointi
Yhtiömuodon mahdollistama toiminnan kehitystyö on aloitettu ja konkreettisia toimenpiteitä on tehty.	Toimenpiteet ja toteutustilanne	Tavoite toteutui
Yhtiön tulos on positiivinen (0-300 000 euroa)	Tilikauden tulos	Tavoite toteutui osittain
Tuotettujen palveluiden hinta- ja laatutaso vastaa yksityisten kilpailijoiden tasoa	Toteutunut hinta- ja laatutaso	Tavoitteen toteutumista ei voitu arvioida

Yhtiö aloitti toiminnan kehitystyön laatimalla strategian. Konkreettisenä toimenpiteenä se otti käyttöön uuden yksikkökohtaisen vuosipalkitsemisjärjestelmän. Tuloksesta palkitaan, kun sekä yhtiö että yksikkö ovat suoriutuneet taloudellisesti hyvin. Palkitseminen edellyttää yksiköltä myös hyviä tuloksia sovitusta arkeen liittyvistä mittareista, joita esim. rakentamispalveluissa ovat työturvallisuuden, aikataulujen ja työhyvinvoinnin toteutuminen. Palkkiojärjestelmän lisäksi kuukausipalkkaisten työntekijöiden palkkausjärjestelmä uudistettiin. Yhtiön kehitystyötä koskevan tavoitteen mittari oli toimenpiteet ja toteutustilanne. Tavoitteesta ja mittarista ei ilmene, mitä toiminnan kehitystyöllä tarkoitetaan ja miten sitä mitataan. Tarkastuslautakunnan tulkinnan mukaan yhtiön tekemät toimenpiteet riittävät tavoitteen toteuttamiseen.

Toisena tavoitteena oli yhtiön positiivinen tulos, jonka tavoitetaso oli 0–300 000 euroa. Tulos oli positiivinen, mutta sille asetettu yläraja ylittyi yli kolminkertaisesti. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoite toteutui osittain. In house -yhtiöiden toiminnan tarkoitusta, voiton tuottamista ja tuloksesta maksettavaa yhteisöveroa on käsitelty arviointikertomuk-

sessä erillisessä luvussa. Vuoden 2021 tavoitteessa Infraa ohjataan kanavoimaan tehokkuus asiakashintoihin ja tuottamaan voittoa vain sen verran, että yhtiön jatkuvuus ja kehittäminen voidaan turvata.

Hinta- laatutasoa koskevan tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska vertailutietoa ei ole kattavasti saatavilla. Paikkatietopalvelut ovat kilpailukykyisiä asiakkailta saadun palautteen perusteella. Myös henkilö- ja pakettiautojen kalustovuokraus kaupungin yksiköille voidaan tuottaa edullisesti. Tämän mahdollistaa mm. pitkät vuokra-ajat ja kumppanina toimiva Kuntarahoitus. Rakentamispalveluja ei voi suoraan verrata yksityisiin toimijoihin, sillä niiden toimintamallit ovat erilaiset. Kilpailutettavalle yksityiselle toimijalle täytyy olla valmiit suunnitelmat ja se laskuttaa kaikki muutokset suunnitelmiin nähden. Infra pystyy toteuttamaan yksinkertaisia kohteita ilman suunnitelmia, reagoimaan muutoksiin nopeasti ja toteuttamaan ne joustavasti. Infraa käytetään erityyppisissä kohteissa kuin yksityisiä, minkä vuoksi hintoja on vaikea verrata. Katujen kunnossapitopalveluita tuottaa Infran lisäksi kolme alueurakoitsijaa. Hintojen vertailu ei ole yksiselitteistä. Esim. haastava ja tärkeä keskustan alue on haluttu säilyttää Infran omana työnä.

**Infra aloitti
yhtiönä uusimalla
strategian ja palkitsemis-
järjestelmän.**

Tarkastuslautakunnan arviointi Tampereen Infra Oy:stä

Infran tavoitteista yksi toteutui, yksi toteutui osittain ja yhden toteutumista ei voida arvioida. Tarkastuslautakunta odottaa, että jatkossa Infran tavoitteista ilmenee selkeästi omistajan tahto yhtiön kehittämiseksi. Tämä mahdollistaisi yhtiön tuloksellisuuden arvioinnin.

Tarkastuslautakunnan suositus

Tarkastuslautakunta kehottaa laatimaan selkeät valtuustotavoitteet ja mittarit sekä varmistamaan, että mittareiden edellyttämä tieto on saatavilla.

7.12 PIRKANMAAN VOIMIA OY

Pirkanmaan Voimia Oy (Voimia) on Tampereen kaupungin, Pirkanmaan sairaanhoitopiirin, Nokian kaupungin ja Ylöjärven kaupungin omistama in house -yhtiö, joka aloitti toimintansa vuonna 2019. Yhtiön päätuotteita ovat ateria ja puhtauspalvelut. Yhtiö on liikevaihdoltaan viidenneksi suurin Tampereen kaupungin omistamista yhtiöistä.

ARVIOINTIKYSYMYKSET: toteutuiko Voimian hintoja koskeva valtuustotavoite?

Tavoitteen toteutumista ei voi arvioida, koska tavoite ja sille asetetut mittarit ovat epäselvät. Tavoite on neliosainen, ja siinä edellytetään mm. hintojen 1 %:n laskua. Tavoitteelle on neljä mittaria, joista ei ilmene, mitä tavoitteen osaa milläkin on tarkoitus mitata. Epäselväksi jää myös se, miten mittaria tulisi käytännössä soveltaa. Kaupunginhallitus on raportoinut tavoitteen toteutuneeksi.

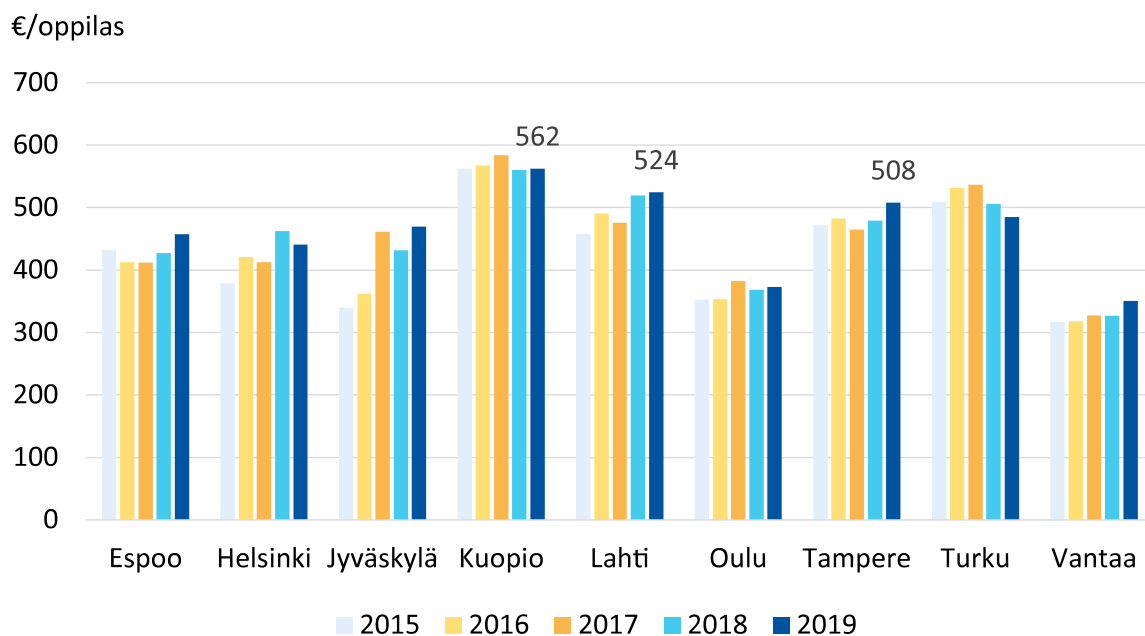
Valtuustotavoite	Mittari	Tarkastuslautakunnan arviointi
Hinnat ovat kilpailukykyisiä, asiakkaille tasapuolisia ja läpinäkyviä. Vuonna 2020 Tampereen kaupungin hinnat laskevat keskimäärin 1 prosentin.	Toteutustilanne, kaupungin palveluista maksaman hinnan kehittyminen suhteessa palvelun volyymiin ja määriin, säästötavoitteen toteutuminen, palvelusopimuksen toteutuminen.	Tavoitteen toteutumista ei voitu arvioida.

Seuraavaan on koottu tietoja, joilla Voimian hinnoittelua voi taustoittaa. Kuntien välistä vertailutietoa oli jonkin verran saatavilla. Kaupungin oman ostovolyymien vuosivertailu oli erilaisten muutosten vuoksi vaikeaa. Voimian kehittämä hintakorimittari vaikutti lupaavaltakin käytettäväksi myös tavoitemittarina.

Kustannusten vertailu

Tietoa kuntien ateriapalvelukustannuksista on perusopetuksesta kouluikkuna.fi:n vertailutiedoissa ja varhaiskasvatuksesta kuusikkokuntatiedoissa. Varhaiskasvatuksen kuusikkotiedoissa on tietoa myös siivous- ja laitoshoidon palveluista. Muista Voimian palveluista vertailutietoa ei ole. Viimeisimmät tiedot ovat vuodelta 2019, mikä kattaa Voimian ensimmäisen vuoden yhtiönä.

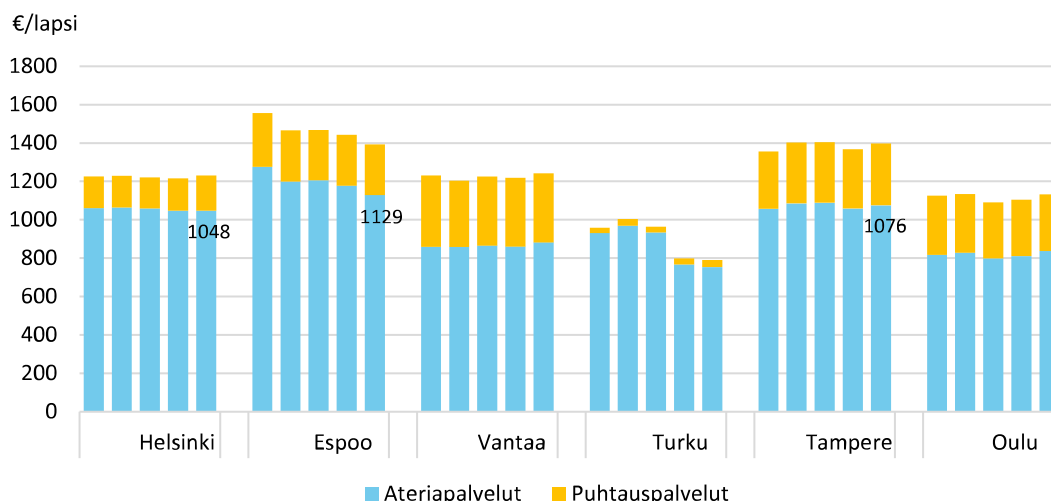
Kouluikkunan yhdeksän suurimman kaupungin vertailussa Tampereen perusopetuksen ruokailukustannukset olivat kolmanneksi kalleimmat Kuopion ja Lahden jälkeen. Tampereen perusopetusoppilaan ruokailu Tampereella maksoi 508 euroa vuodessa. Yksi selitys Tampereen kasvaneille kustannuksille ovat koulujen väistötilat. Väistötilat aiheuttavat usein ylimääräisiä kustannuksia myös ateriapalveluille.

■ Perusopetuksen ruokailukustannukset, euroa oppilasta kohti.

Lähde: Kouluikkuna.fi

Kuusikkokuntien varhaiskasvatuksen vertailuraportin mukaan Tampereella oli vuonna 2019 suurimmat tukipalvelukustannukset kunnallisessa päiväkotihoidossa laskennallista lasta kohden, 1 398 euroa. Laskennallinen lapsi lasketaan kahden vuoden keskiarvona. Tukipalveluja ovat ateriapalvelut sekä siivous ja laitoshuollon palvelut, jotka ostetaan yksikön ulkopuolelta. Palvelujen järjestämistavat vaihtelevat. Turussa puhtauspalvelut järjestetään pääosin osana päivähoitoa ja Helsingissä osittain. Tukipalvelujen osuus kunnallisen päiväkotihoidon kokonaiskustannuksista oli Tampereella viitenä edellisenä vuonna vertailukuntien suurin. Vuonna 2019 se oli 14,3 %.

■ Päiväkotihoidon ostetut tukipalvelut, euroa lasta kohden vuosina 2015–2019.

Lähde: Kuusikkokunnat.fi

Hintojen vertailukelpoisuus

Hintojen vertailtavuutta tarkasteltiin opetus- ja varhaiskasvatuspalveluissa, joka on kaupungin suurin Voimian palvelujen ostaja. Aterian hintoja eri vuosina on ollut vaikea vertailla, koska laskutusperusteet ovat muuttuneet. Yhtiöittämisen myötä kaupungin oli edullisempaa ryhtyä itse ostamaan oppilaitosaterioiden elintarvikkeet. Kaupunki saa elintarvikkeiden ostohinnasta arvonlisäveroon liittyvän kuntapalautuksen ja välttyy tältä osin maksamasta yhtiön laskuun sisältyvän arvonlisäveron. Voimia laskuttaa vain aterian valmistuskustannukset. Vuosien 2019 ja 2020 hintojen vertailtavuutta vaikeutti koronaepidemia ja koulujen väistötilat, jotka ovat lisänneet palvelumaksuja.

Kaupungin ostot Voimialta

Yhtiön ensimmäisenä toimintavuonna kaupungin ostot Voimialta lisääntyivät prosentoin ja koronaepidemiavuonna ne vähenivät prosentoin. Voimian liikevaihto laski vuonna 2020 kaikkiaan 3,6 milj. euroa. Kaupungin ostot vuonna 2020 vähenivät 0,7 milj. euroa. Kun kaupungin ostojen osuus on noin 75 % Voimian liikevaihdosta, liikevaihdon lasku on aiheutunut pääosin muiden omistajien ostojen vähentymisestä.

**Lasten ja nuorten
ateriat kalleimpien
joukossa**

Kuva: Pirkanmaan Voimia Oy

	2018	2019	2020	2018-2019 muutos-%	2019-2020 muutos-%
Ateriapalvelut	32 572	32 754	30 866	1 %	-6 %
Puhtauspalvelut	13 987	13 991	14 451	0 %	3 %
Muut ostot	175	529	1 266	202 %	139 %
Yhteensä	46 734	47 274	46 583	1 %	-1 %

■ Tampereen kaupungin palvelujen ostot Voimialta

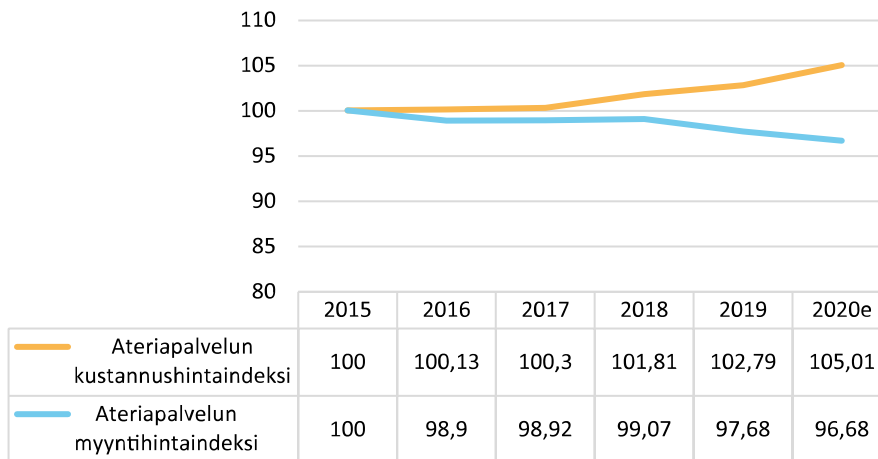
Huom. Vuoden 2018 tiedot ovat Tampereen Voimia liikelaitokselta. Vuosille 2019 ja 2020 on lisätty oppilaitosten elintarvikkekulut vertailtavuuden mahdollistamiseksi. Vuonna 2020 ne olivat 3,3 milj. euroa. Taulukon hinnat ovat ilman arvonlisäveroa.

Tavoite prosentin hinnanalennuksesta on osoitettu Voimialle myös vuoden 2021 talousarviossa, jossa yhtiö kuitenkin ilmoittaa jättäneensä vuodelle 2021 yhden prosentin hinnankorotusesityksen.

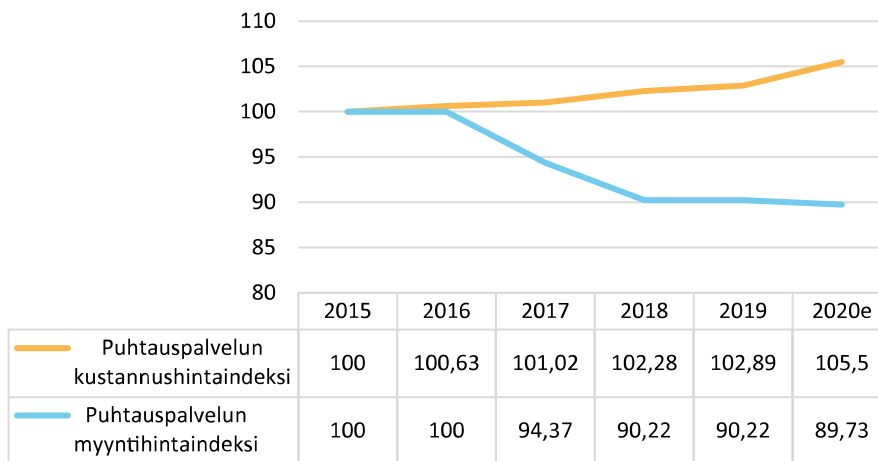
Hintakorimittari

Voimia on kehittänyt hintakorimittarin, jota voisi selkeästi määriteltynä käyttää osoittamaan yhtiön tavoitteena ollut hintojen lasku. Valtuustotavoitteen mittareihin se ei sisälly. Ateriapalvelun myyntihintaindeksi laski vuonna 2020 yhden prosenttiyksikön edellisvuoteen verrattuna. Puhtauspalvelujen myyntihintaindeksi laski puoli prosenttiyksikköä vastaavana aikana.

Voimian ateriapalvelun hintakorimittari

Voimian puhtauspalvelun hintakorimittari

■ Voimian ateria- ja puhtauspalvelujen hintakorimittarit.

Lähde: Pirkanmaan Voimia Oy

Ateriapalvelujen myyntihintaindeksissä on mukana yhdeksän Voimian palvelutuotetta, joista painoarvoltaan suurimmat olivat päiväkotilounas ja sairaalalounas. Puhtauspalvelujen myyntihintaindeksissä on mukana kymmenen eri palvelutuotteen myyntineliöhinnat, joista suurimmat olivat koulujen ja päiväkotien puhtauspalvelut. Kustannushintaindeksit ovat peräisin yleisistä hintaindekseistä. Hintakorimittarista on huomattava, että se ei sisällä palvelumaksuja.

Tarkastuslautakunnan arviointi Pirkanmaan Voimia Oy:stä

Voimian hinnoittelua koskevan valtuustotavoitteen toteutumista ei voi arvioida, koska tavoite ja sille asetetut mittarit ovat epäselvät.

Saatavilla olevan kuntavertailutiedon perusteella Voimian hinnat voisivat olla kilpailukykyisempiä. Vertailua Tampereen oppilasaterioiden vuosikustannuksista on ollut vaikea tehdä muuttuneiden laskutusperusteiden ja koronaepidemiasta sekä väistötiloista johtuvan lisälaskutuksen vuoksi.

Uudella yhtiöllä on selkeä tavoite alentaa kaupungin hintoja. Siltä odotetaan toiminnan tehostumista ja keinoja sen osoittamiseksi. Yhtiön kehittämä hintakorimittari on edistysellinen. Se on hyvä väline hintakehityksen osoittamiseksi normaalioloissa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Tarkastuslautakunta kehottaa laatimaan valtuustotavoitteille selkeät, yksiselitteiset tavoitteet ja mittarit.

7.13 KAUPUNGIN IN HOUSE -YHTIÖIDEN TOIMINNAN TARKOITUS

In house -yhtiö tarkoittaa julkisyhteisön omistamaa tai sen määräysvallassa olevaa osakeyhtiötä, jolta tehdyt hankinnat voidaan toteuttaa ilman hankintalain mukaista kilpailutusta. In house -yhtiön liiketoiminnasta enintään viisi prosenttia tai 500 000 euroa voi muodostua toiminnasta määräysvaltaa harjoittavan konsernin ulkopuolelta.

ARVIOINTIKYSYMYKSIÄ: mikä on kaupungin in house -yhtiöiden toiminnan tarkoitus?

Osakeyhtiölain mukaan yhtiön toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa osakkeenomistajille, jollei yhtiöjärjestyksessä toisin mainita. Edelleen laissa sanotaan, että jos yhtiöllä on kokonaan tai osittain muu tarkoitus kuin voiton tuottaminen osakkeenomistajille, yhtiöjärjestykseen on otettava tätä koskeva määräys. Yhtiöjärjestys on osa yhtiön perustamisso-
pimusta ja siinä määritellään myös yhtiön toiminimi, kotipaikka ja toimiala. Yhtiöjärjestystä voidaan muuttaa yhtiökokouksen päätöksellä.

Yhtiön toiminnan tarkoitusta ei ole määritelty tarkastuslautakunnan vuoden 2020 arviointikohteina olleiden in house -yhtiöiden, Pirkanmaan Voimia Oy:n ja Tampereen Infra Oy:n, yhtiöjärjestyksiin. Osakeyhtiölain mukainen tulkinta on, että niiden toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa. In house-yhtiöinä niiden ulkopuoliset tulolähteet ovat hyvin rajalliset, joten tuottoensa ne saavat pääosin omistajiltaan tai konsernin muilta yrityksiltä. Kaupungin omistusosuus Voimiasta on 82 % ja Infran se omistaa täysin. Voitostaan yhtiöt maksavat 20 %:n yhteisöveron. Voimian tilikauden tulos oli 0,55 milj. euroa ja Infran 1,0 milj. euroa vuonna 2020. Infran vuoden 2020 valtuustotavoite oli 0–0,3 milj. euron tulos ja Voimian tavoite oli positiivinen tulos.

Tietoa yhtiön toiminnan tarkoituksesta on kirjattu Voimian osalta omistajien väliseen osakassopimukseen. Infralla ei ole osakassopimusta, sillä kaupunki on sen ainoa omistaja.

Omistajaohjaukselta saadun tiedon mukaan tarkoituksena on päivittää konserniyhtiöiden yhtiöjärjestyksiä ja ohjata toimialapykälällä yhtiöiden toimintaa tavoiteltuun suuntaan.

Tarkastuslautakunnan arviointi in house -yhtiöiden toiminnan tarkoituksesta

In house -yhtiöiden toiminnan tarkoitusta ei ole määritelty osakeyhtiölain tarkoittamalla tavalla, mikäli niiden tarkoituksena on jokin muukin kuin voiton tavoittelu.

Tarkastuslautakunnan suositus

Tarkastuslautakunta suosittelee, että in house -yhtiöiden yhtiöjärjestyksiin lisätään tieto niiden toiminnan tarkoituksesta.

7.14 KAUPUNGIN IN HOUSE -YHTIÖIDEN TOIMINNAN TAVOITTEET

Tampereen kaupunki on yhtiöittänyt erityisesti tukitoimintaansa: Tuomi Logistiikka Oy 2016, Tampereen Tilapalvelut Oy 2018, Tampereen Voimia Oy 2019, Monetra Oy 2019 ja Tampereen Infra Oy 2020. Näiden lisäksi ns. in house -yhtiöitä ovat Business Tampere Oy (ent. Tredea Oy) ja Visit Tampere Oy sekä Tampereen Sarka Oy. Tampereen kaupungilla on näihin yhtiöihin määräävä asema lukuun ottamatta Monetra Oy:tä, joka on osakkuusyhtiö. In house -yhtiöiden tavoitteita ei tulevaisuudessa ole tarkoitus enää tuoda valtuustotasolle.

ARVIOINTIKYSYMYS: mitä in house -yhtiöiden tavoitteiden siirtäminen palvelualueiden vastuulle merkitsee?

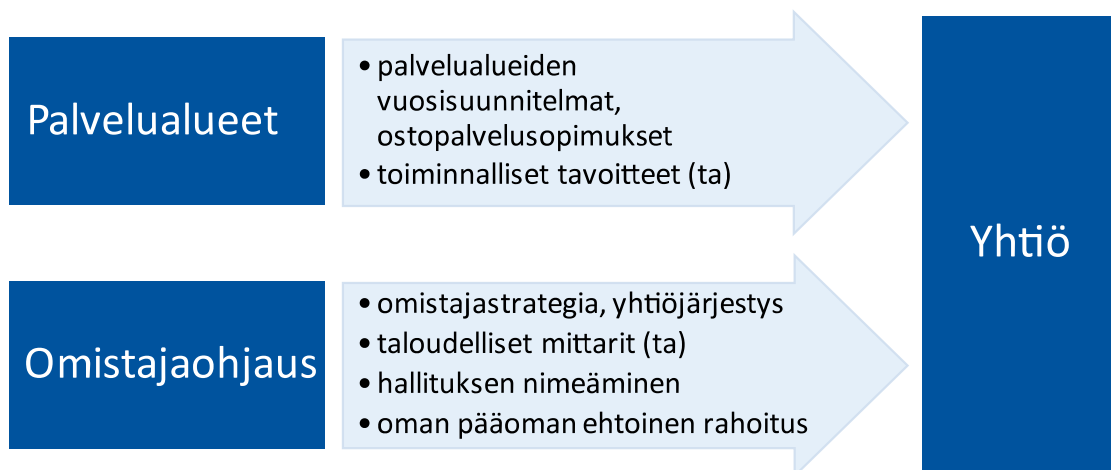
In house -yhtiöille ei omistajaohjauksen linjauksen mukaan enää jatkossa aseteta kaupungin talousarviossa valtuustotavoitteita vaan niitä ohjataan palvelusopimustavoitteiden avulla. Vuonna 2020 valtuustotavoitteita ei enää asetettu Business Tampere Oy:lle ja Visit Tampere Oy:lle ja vuodelle 2021 näitä tavoitteita ei ole Sarka Oy:lle. Tavoitteissa on ollut päällekkäisyyksiä, sillä palvelualueet ovat raportoineet jonkin verran samoista asioista kuin in house -yhtiöt.

Valtuutettujen tiedonsaanti yhtiöistä heikkenee.

Valtuutettujen kannalta tämä merkitsee tiedonsaannin heikkenemistä näiden yhtiöiden osalta. Tietoa yhtiöiden tavoitteista ei ehkä ole mistään saatavilla, kun palvelualue raportoi tavoitteistaan yleisesti. Esimerkiksi Business Tampere Oy:n vuoden 2020 tavoitteet löytyivät elinvoima- ja osaamislautakunnan kokouspykälän liitteenä olleesta palvelusopimuksesta, mutta raportointia ei.

Omistajaohjaus on edelleen mukana in house -yhtiöiden tavoitteiden määrittelyssä siltä osin kuin ne koskevat taloudellisia tavoitteita. Toiminnalliset tavoitteet jäävät palvelualueiden määriteltäviksi. Vastuut in house -yhtiöistä on jaettu neljän palvelualueen kesken siten, että kukin tietää, mistä yhtiöistä vastaa. Osa yhtiöistä tuottaa palveluja kaikille palvelualueille ja myös muille konserniyhtiöille. Näiden osalta toiminnallisia tavoitteita on määrää asettaa yhdessä niiden kesken, jotka in house -yhtiön palveluja keskeisesti hankkivat.

■ **Konsernin ohjaaminen ja työnjako.** Lähde: omistajaohjaus

Tarkastuslautakunnan arviointi in house -yhtiöiden tavoitteista

Valtuuston tiedonsaanti in house -yhtiöiden toiminnasta heikkenee, kun niiden tavoitteet siirtyvät jatkossa osaksi palvelualueiden palvelu- ja vuosisuunnitelmia. Yhtiöiden tavoitteiden toteutumisasiaportit eivät ehkä tule julkisesti saataville.

Tarkastuslautakunnan suositus

In house -yhtiöiden tavoitteista ja niiden toteutumisesta tulee olla dokumentoitua tietoa myös valtuutettujen saatavilla.

8

ALLEKIRJOITUKSET

Alla oleva dokumentti on digitaalisesti allekirjoitettu. Allekirjoittajien ja dokumenttien tiedot

Dokumentti

Tampereen kaupungin
tarkastuslautakunnan
arviointikertomus vuodelta
2020.pdf

3862052a0afc6770460ce0b7611454b490d2f2a14412ab4ee38ce86404269505162
8f45d7c3f0d12e76883dcb9524fe298b703e31d6aea5035c94a0c15503ca9

Tiedosto

Tarkistesumma

Allekirjoittajat

Peter Eliel Löfberg

13.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Esa Juhani Kanerva

13.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Reima Olavi Lampinen

13.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Satu Kaarina Keski-Saari

14.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Saila Hannele Joutsio

15.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Marko Jorma Ilmari Ulvila

14.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Auli Ilona Korhonen

15.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Anne Alisa Sällylä

14.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Sampsa Pellervo Rantanen

13.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Anna-Kaarina Rantaviita-Tiainen

15.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Heikki Pekka Luoto

13.4.2021

Nimi

Päivämäärä

Tunnistautumistapa: sähköposti, SMS-tunnistautuminen
Allekirjoitustapa: GenericoIdc

Dokumenttien aitouden varmentaminen

Prosessin luonti hetkellä kaikista allekirjoitukseen liitetyistä dokumenteista on laskettu tarkistesumma SHA-512 algoritmeilla. Varmennuslinkki ohjaa sivulle jossa voitte selvittää onko hallussanne oleva dokumentti sama joka prosessiin on alun perin liitetty ja se jonka olette allekirjoittaneet.

<https://turva.tampere.fi/verify.cgi?link=bU3eiY6DOCzOpA0yfmJwT2Z2zwwfD3k2va6hMbepisxVDot9j7h>

Kuva: Laura Vanzo